

BERGAMA BELLETEN

Sayı:4

Nisan 1993

BERKSAV
BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

BERGAMA BELLETEN

Sayı:4

Nisan 1993

BERKSAV
BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR

Sahibi:

BERKSAV
Bergama Kültür Sanat Vakfı adına,
A.Gülbüz BAĞ ANA

Genel Yayın Yönetmeni

Yavuz ÖZMAKAS

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Seldağ HAMARAT

Yayın Kurulu:

Yavuz ÖZMAKAS Ogün KAYACAN Osman DÖŞEMECİ
Reyhan KÖRPE

Fotoğraflar:

Tahsin TUNA

Yönetim Yeri:

BERKSAV
İzmir Cad.54 BERGAMA
tel: 21059

Yazışma adresi:

BERKSAV
PK 24 Bergama/ İZMİR

Dizgi:

Kuzey Ege
Tel: 31953 BERGAMA

Baskı:

Hür Efe Matbası İZMİR

İÇİNDEKİLER

Gülbüz BAĞANA	: Bergama Belleten bir yaşını doldurdu
Yavuz ÖZMAKAS	: Bu sayıda
Yavuz ÖZMAKAS	: Bergamalı Galenos
Turizm Komisyonu	: Kara Yolları
Turizm Komisyonu	: Çeşitli tedbirler hakkında rapor
Gülbüz BAĞANA	: Bergama Kermesleri
Osman BAYATLI	: IN. Türk Tarih Kongresi Tebliği
Oğün KAYACAN	: Bergama Halk Eğitim Merkezi
GülbüzBAĞANA	: Nasıl bir Kermes olmalı
Yavuz ÖZMAKAS	: Osman Bayatlı'nın ölümünün 35. yılı konuşma;
İhsan DİRİM	: Aziz Atatürk'ün Bergama'ya gelişinin 23. yılı
Osman BAYATLI	: Camiler
Tevhit KEKEÇ	: Günümüz Bergama Camileri
Yavuz ÖZMAKAS	: Bergama Yerel Basını: Kuzey Ege
Haluk ELBE	: Necip AKÇAR: Bergama'yı ağaçlandıran adam
Reyhan KÖRPE	: Assos kent Surlarının 1992 yılı kazı ve restorasyon çalışmaları
Servet OZAN	: Kozak'ta kurban bayramı
Bugün Gazetesi	: Bergama'da antik mezarlar
Suat ATEŞOĞLU	: Adliye arşivlerinde Bergama
Hacer ÖZMAKAS	
Yavuz ÖZMAKAS	: Bergama Yayınları Kaynakçası 11
Hasan Çakı Efe	: Ak çeşmenin taşları
Ayşe BAĞANA	: Bergama yemekleri : Çığırtma
Oğün KAYACAN	: Zülviye (Ramazan helvası)
Nihat ÖZÇOBAN	: Vakıftan haberler

BERGAMA KÜLTÜR VE SANAT VAKFI
BERGAMA FOUNDATION FOR CULTURE AND ARTS

Yazılı izin alınmak kaydıyla kısmen ya da tamamen alıntı yapılabilir.
BU BİR BERKSAV KÜLTÜR HİZMETİDİR.

BERGAMA BELLETEN BİR YAŞINI DOLDURDU

GÜRBÜZ BAĞANA

" Bir gün gelecek herşey aklın yargıç kürsüsünün önüne çıkacaktır. Varlık nedenini savunanlar kalacak, savunamayanlar yok olup gidecektir."

İlk sayımızın "çıkarken" başlıklı köşesinde son sözlerim bunlar olmuştu. Varlık nedenimiz bizi bu dördüncü sayıya dek ulaştırdı. Gördüğümüz ilgi, destek ve katkılar bunun somut örnekleridir.

Üçer ay aralıklarla, ama matbaaların azizliğine uğrayarak ilk yılımızı doldurduk. Matbaalardan çektiğimiz zorlukları sıralamak bile başlı başına bir iş.

Vakıf yönetim kurulumuz ve dergi yayın kurulumuz bundan böyle derginin yılda bir kez, Aralık ayında yayınlanmasına karar verdi. Gerekçemiz ise daha oylumlu, daha katılımlı, daha iyi baskılı ve mümkün olursa renkli baskılı bir dergi çıkarmak.

Bergama Belleten yılda bir kez, tek sayı olarak ama çok daha farklı bir içerikle, daha değişik bir kimlikle karşınıza çıkmak istiyor. İlki 1993 yılının Aralık ayında çıkacak. Ve ondan sonra her yıl aynı dönemde periyodik aralıklarla elinize ulaşacak.

Bergama Belleten yayını yıllığa kaydırılırken, diğer dönemlerde kitap yayınlarına ağırlık vermeyi düşünüyoruz. Bu da yeni araştırmaların, yeni belge ve bilgilerin sizlere ulaşmasında ayrı bir yol olacaktır.

Sizlerin evrimine ayak uydurabilecek bir ivmeye ulaşmak dileğimizle, yeni sayılarımızda buluşmak üzere.

BERGAMALI GALENOS

Yavuz Özmac

Bergamalı galen olarak bilinir. Yunanca tam adı Klaudies Galenes, Latin Claudies Galenus'tur. İslam dünyasında Calinus adıyla tanınır.

Hekimlerin imparatoru, Şuyhüs Seyadile, Hekimlerin babası ilk spor hekimi gibi sanlarla tanınır. İbni Ebi Üseybia onu "etibbai'l kibari'l muallimin" diye nitilemiştir. Roma'da ise iyi konuşan ve iyi çalışan ünlerini bilgisi ve tıptaki başarısı nedeniyle aldı.

İ.S. 129-131 yıllarında doğduğu kabul edilir. Ölümü de 199 ya da 201 olarak kabul edilir. Yaşamı içinde Misya, Anadolu ve Roma'ya gitti.

Kadın doğum hastalıkları dışında her tıp konusundaki çalışmaları, yapıtlarına ek olarak farmakoloji ve spor hekimliğindeki öncülüğü ile ünlüdür.

Divan edebiyatında Hipokrat ile birlikte aşk hastalığına çare bulan bir kişi olarak kabul edilir. Ayrıca Ptolemaius ile birlikte evrenin gizlerini çözmüş bilgin olarak anılır.

Deneysel fizyolojinin kurucusu olan Galenos, eski çağların en büyük hekimlerinden biridir. Kuramsal ve uygulamalı tıp alanındaki etkisi ortaçağ ve rönesans boyunca tıp evrenine egemen olmuştur.

Galenos doğduğu zaman Bergama Roma'nın bağımsız bir eyaleti idi. Galenos'un yaşamı boyunca da bu böyle sürdü. İmparator Adriyanos döneminde Bergama Akrapolünde önemli ek yapılar yapıldı. Adriyanos'un vasiyeti üzerine ölümünden sonra da bu yapıların tamamlanmasına devam edildi.

Güzel sanatları koruyan Adriyanos için Hermes kılığında büyük bir heykeli Ask lepios Kütüphanesine konmuştu. Yine büyük bir ihtimalle Bergama Bazelikasının bu dönemde yapıldığı sanılmaktadır, imparator Adriyanos'un anısına İzmir'de Olimpios Hadriana denilen oyunlar düzenlenmeğe başlandı.

Pius döneminde Ephesos, Bergama ve İzmir arasında dostluk anlaşma olduğunu simgeleyen paralar basılmıştır.

Marcus Auselius imparator olunca karısı Faustina için Akrapol'de küçük bir tapınak yapıldı.

166 yılında Bergama'yı etkileyen bir veba salgını oldu. İşte bu dönemde Galenos'ta Bergama'ya geri dönmüştü.

Roma imparatoru Septimus Severus zamanında İzmir'de 16. olimpiik yarışmalar yapıldı. Bergama'da doğan Septimus Publius birinciliği elde etti.

Galenos doğduğu zaman Roma ilk Antoniuslar devrini yaşıyordu. İktidarda Adriyen (Hadrianus) vardı. Antoninuslar dönemi hiç bir imparator arasında hısmılık bağı olmayan bir dönemdi. Onlardan her birini kendinden önceki imparator, çevresindeki en liyakatli insanlar arasından seçiyor ve daha yaşarken de iktidara ortak ediyordu.

Adriyen İspanyol kökenli bir askerdi. Trajanus'un her seferinden yol arkadaşı ve yardımcısıydı. Devri için evrensel bir kültürün sahibi sayılabilen imparator, an siklopedik bir bilginin yanı sıra şair, müzisyen, ressam, heykeltıraş ve mimardı. Yo rulmak bilmeyen bir gezgindi aynı zamanda.

Geniş imparatorluk yönetimini bir bütün içinde eritmeye çalışan Adriyen as kersel işleri araka plana attı. Genel olarak ustalık ve yumuşak bir diplomasi izliyordu. Belirttiğine göre bir şükran borcu olarak Bergama Belediyesi tarafından adına bir anıt dikildi.

Anıtın iki kitabesi Bergama'daki bir evin duvarında durduğu saptanmıştır. Annesinin ise 2.Ksantip olduğu söylenir.

Osman Bayatlı'nın belirttiğine göre önce adı Klod imiş. Sonradan babası tatlı anlamına gelen Galinos adını vermiştir.

Söylentiye göre babası, tıp tanrısı Asklepios'u rüyasında görür. Oğlu Galen'i tıp doktoru yapması buyruğunu alır. O çağda kuramsal felsefe ile uygulamalı tıp birbiriyle yakından ilişkili olduğundan babasının isteği üzerine 146 ya da 147 yıllarında bergama da felsefe ve tıp eğitimine başladı.

Asklepion'daıp okulunda okurken o dönemin önemli kişileriyle tanıştı. Birçok hastalığın tedavisini inceledi.

Galenos Bergama'da dört yıl okudu. 150 de babasının ölümü üzerine İzmir'e gitti. Burada ünlü hekimlerden Pelops ve peripatetik düşünür Albinus'tan dersler aldı.

Albinus, miladın 11. yüzyılında yetişen Eflatuncu bir düşündürdür. Atina'da

Gaius'un öğrencisi olmuştur. İzmir'de dersler veren Albinus, Eflatun'un diyaloglarına edebi ve dil bilgisi bakımından bir "girişle bu düşününün eserlerindeki düzen ve sıraya dair bir eser yazmıştır.

"Eflatun'un doğmalarına giriş" adlı eseri Fisher tarafından 1756'da Le-ibzig'de basılmıştır. Albinus, bu eserin bir de özetini yazmıştır. Bu eseri ya-zarken hoca Gaius'un derslerini örnek almıştır. Mantık, fizik ve ahlaktan da eserlerinde bahsetmiştir.

Tanrı'yı "Tanrı, ne cins, ne fark, ne tür, ne birey, ne sayı, ne ilinek, ne de öznedir. O, bir tüm değildir." diye tanımlar.

İşte Galenos ilk hocalarından aldığı bu derslerden sonra İskenderiye'ye gitti. Orada Stratonikus ve Aeschion'dan da dersler aldı. Anatomiye ünlü Heracilianus'tan öğrendi. Bu arada bir çok dil de öğrendi. Eserler yazmaya başladı. Bitini, Filistin, Mısır, İtalya, Makedonya, Girit ve Kıbrıs'ı yaşamı boyunca dolaşan Galenos, 157'de gladyatörlerin başhekimisi olarak Bergama'ya döndü. Bu dönemde yaraları yakından inceleyip nasıl tedavi edileceğini öğrenme fırsatı buldu.

Galenos'un yaşadığı çağda ölü insanlar üzerinde çalışma kolay olmadığından anatomi çalışmalarına köpek, domuz, keçi ve maymunlar üzerinde yapıyordu.

Hayvanlar üzerindeki diseksiyon çalışmalarıyla anatomi bilgisini arttırdı. Çağının ünlü hekimleriyle ilişkilerini geliştirdi.

İnsan yapısı hakkındaki bilgilerini ise gladyatörler okulun da geliştirdi. Dağ başında bulunduğu bir sporcunun iskeleti ona kemikler hakkında yeterli bilgileri sağlıyordu. Seyircilerin bozulmaya başlıyan uyumsuz yapıları ile sağlıklı gladyatörleri karşılaştırıyor ve sürekli beden hareketlerinin sağlıklı yaşam için zorunluluğu sonucuna varıyordu. Buna dayanarak bilinçli beden hareketleri ile fizyoloji ve tedavi ilişkisini kuran ilk tıp doktoru oluyor ve bugünkü spor hekimliğine öncülük ediyordu.

Başhekim Galenos'un çalıştığı Aslepion, eski Yunan ve Roma'da hekimlik tanrısı Asklepiyon'a adanan ve genellikle sağlık merkezi olarak kullanılan tapınak ve

başka yapılar gurubudur. En iyi korunmuş örneklerinden biri Bergama Asklepion'nudur.

Asklepion antik Bergama'nın güneybatısında kurulmuştu. Kente bir sütunlu bahçe ve üstü örtülü bir tören yolu ile bağlı olan bir kutsal alan vardır. İ. Ö. 4. yy.da hekimlik tanrısı Asklepios'a adanmış kutsal suyun bulunduğu yerde kurulmaya başlandı. Süreç içinde Hellenistik tarzda bir alanı çevreleyen sütunlu galerilerle ve çeşitli yapılarla geliştirilmiştir.

İ. S. M. yy.da bir tiyatro ve kitaplık eklendi. Böylece gelen hastaların tedavi gördüğü bir dinlenme yerine dönüştü.

Kutsal alan 110x130 metre boyutlarında bir dörtgen biçimindedir. Ana giriş doğudadır. Önünde büyük bir sütunlu avlusu olan anıtsal giriş kapısı vardır. Kutsal alana geniş basamaklarla inilir. Alanın üç yanını çevreleyen sütunlu galerilerden güney galerisi iki katlı, kuzey ve batı galerileri tek katlıdır. Galeri sütunları ilk olarak İon düzeninde yapılmış, İS 178'deki deprem sonrasında korent düzeninde yenilenmiştir.

Giriş yapısının yanındaki dörtgen salon kitaplıktır. "İmparator odası" olarak bilinir.

Alanın güneyinde hastaların uyumaları ve düş görmeleri için yapılmış odaların, ortada içme kürü, banyo ve çamur banyolu su için düşünülmüş üç mermer havuzun izleri vardır.

Alanın kuzeybatı köşesinde üç katlı bir sahne ve önünde yarım daire biçiminde 3500 kişilik tiyatro vardır.

Kutsal alanın doğusunda Asklepios tapınağı bulunur. Güney doğuda ise kür amacıyla kullanılan iki katlı yuvarlak yapı bulunur.

Galenos, "Asklepion'un Geyikli dağlarının ayaklarında hava akıntılarından korunmuş, temiz havası ve suyu olan uygun bir yerde kurulduğunu" yazar.

Asklepion'da tedavi yöntemleri ise çok farklıydı. Çamur banyoları, kutsal sudan içmek, şifalı bitkilerden ilaç ve merhemler, spor, müzik, tiyatro, görülen düşlerin yorumlanması bunlardan bazılarıdır. Temel tedavi yöntemi rüya yoluyla telkin özelliğine dayanır. Bu hastanın kendine olan özgüvenini güçlendirmek demektir.

Aslepion, hastanın dertlerini tanrıya duyurabileceği yerlerdendi. Galenos bu konuda şöyle bir saptamada bulunur: "Biz Bergama'da hekim sözü dinlemediği halde tanrı tarafından iyi edilmesini insanlar görüyoruz. Bunlardan iki hafta hiç bir şey almamaları istendiği zaman bunu dinliyorlar, hasta bundan yarar göreceğine inandığından buyruğun yerine getirilmesi için elinden geleni yapıyordu."

"Tüm tanrıların ululuğu için kutsal yere ölümün girmesi yasaklanmıştır" yasasının daha giriş kapısına asıldığı Aslepion da hastalar arasında kadınlar öncelikli

olarak sayısal üstünlüğü elde ediyorlardı. Felç, göğüs darlığı, mide ağrıları, delilik, körlük gibi ağır. hastalar burada tedavi görüyorlardı. Aslepionların temel görevi buydu: hastaları tedavi etmek ve onları ölümden uzaklaştırmak. Uzaktan da gelse hastalar önce büyük kapıda muayene edilir, tedavi mümkün görülmezse içeri alınmazlardı.

Osman bayatlı buradaki tedavi yöntemleri için şu görüşlerini sıralıyordu: Aslepion'da su, güneş, hava ve türlü ilaçlarla tedavi biçimi yoluyla uygulandığından yeni gelen hastaları rüyaya yatırmak için gecikmeden tören yapıldı. Hastalar yanlarında yiyecekleriyle birlikte çörek de getirirlerdi. Çörekler, tanrıların adına sunağın üstünde törenle kızartılırdı. Ayrıca hastalar, tanrı için kurban keserlerdi. Dana, koç ve horoz kesemeyen yoksullar, topraktan, mumdan yapılmış hayvanları adak veriyorlardı. Adakların sağ budu, başrahip hekime verilirdi. Kalanı da kutsal yemek masasına bırakılırdı.

Temizliğini yapan, adağını veren hasta, tapınağa girer tanrıların hey kelleri önünde dua ederdi. Bundan sonra kutsal sudan içer, kutsal bodrumdan geçirilerek, ikinci yuvarlak binanın altına götürülürdü. Burada hasta, yağ kan dillerinin gizemsel ışıkları ve tılsımlı gölgeleri içinde, birkaç gün tanrı ile başbaşa bırakılırdı. Hastanın yatması için tahtadan kerevet ile ot minder ve yastık bulunurdu. Çarşafı ve örtüyü herkes kendi getirirdi. Adak ettiği hayvan derisinin üstünde yatanlar olurdu.

Asklepion'daki temel kural temizlik olarak saptanmıştı. Bu ilk sağlık kuralının yanısıra sık sık da törenler düzenlenerek hastaların morallerinin düzeltilmesi de gündemdeydi, bu törenler konusunda yine Osman Bayatlı şu bilgileri vermektedir:

İlkbahar ve güz dönemlerinde, günlerce süren törenler yapılırdı. Bu günlerde Asklepion, arı kovanı gibi kaynaşırdı. Hastalar, hastaların yakınları ve ziyareti kutsal görev sayanlarla dolup taşardı. Büyük törenlerde okullar tatil edilir, köleler çalıştırılmazdı. Kutsal yol boyu, kamış ve tahta barakalar kurar satıcılarla dolardı. Buralarda her türlü eşyalar vardı. Giysiler, takılar, kurbanlar, ayrıca köleler bile satılırdı. Tapınağa adak edilecek her cinsten hayvan ve eşya bulundurulurdu.

Tören günlerinde erkekler harmaniye örtünürlerdi. Bunların göğüsleri ve sağ omuzları açık olurdu. Kadınlar ise, başlarını da örten sade bir giysi giyerlerdi. Bulunan bir adak kabartmasında sağ elleri kalkık, yüzleri tanrıya dönük saygı duruşu yapan topluluk görülür. Halk, Telephos için ilahiler okur, ozanlar, tanrılar, kutsal yerler ve Bergama için şiirler, kasideler söylerler, söz ustası söylevciler de tören, doğa ve sağlık üzerine konuşurlardı. Anadolu halk en büyük keyfi müzikte buluyordu. Kaval, fülüt ve düdük gibi ağız sazları lir ve kitara gibi el sazları güzel sesli okuyucularla birleşir, bir müzik yaşamı yaratılırdı. Törenlerde müzik en başta yer alırdı. Bundan sonra trajedi ve ko medi oynanırdı. Aktörler maske kullanırlar ve değişik taklitlerle halk eğlendirilerdi.

Eczacılığın kurucusu ve hekimlerin imparatoru Galenos işte böyle bir sağlık yurdunda önce eğitim görmüş ve sonra da hekim olarak çalışmıştır. Galenos'un görev yaptığı dönemle ilgili iki söylence de bulunmaktadır.

İlk söylenceye göre bir gün Asklepion'a bir hasta gelir. Başhekim Galenos, bu hastayı kapıda karşılar. Hastayı muayene eder. Hastanın iyileşmesinin olanaksız olduğunu görünce onu, içeri kabul etmez. Tümüyle umutsuz kalan hasta, kendine kıyma kararıyla şifa kapısından geri döner Kötümser ve üzgün bir biçimde yürürken yol kıyısında iki yılanın bir kaptan süt içtiklerini ve sütü zehirle karışık olarak aynı kaba kustuklarını görür. Canına kıymaya kararlı olan hasta hemen bu ağrı kusmuklu kabı ağzına diker.

Hastanın gidip gitmediğini araştıran Galenos, hastanın ölmediğini tersine iyileştiğini öğrenir. O günlerden günümüze dek gelen bir taş sütun üstündeki süt kabından içen yılanların kabartmaları bu olayın tanığı olarak eczacılığın simgesi olmuştur. İkinci söylenceye göre ise, hasta geldiğinde Virankapıdan içeri almışlar. Asklepiadlar tarafından giysileri çıkarılmış, yıkanmış beyaz harmaniler giy-dikten sonra kutsal yoldan geçirilip uyku odasına alınmış. Sayıklamasına ve düşlerine bakılmış. Fakat bir türlü hastalığın kökenine varılamamış. Birkaçı gün içinde de çok ağırlaşmış. Titremeler ve kasılmalar görülünce zehirlenme olduğu anlaşılmış. Ama iş işten geçmiş. Ourumu Galenos hekime aktarmışlar. Hastayı gördükten sonra tapınağın giriş kaçıının önüne çıkarılmasını ve ölmeden akrabalarının alıp gitmesini buyurmuş.

Hasta, dönüş yolunun ağaçlı girişinde bırakılmış ve akrabalarına haberi gönderilmiş. Burada umarsız bir biçimde çırpınan hasta aynı kaseden içtikleri sütü kusan iki yılan görmüş. Yılanlar birbirlerine dalaşmışlar. Süt başında kavga yaparlarken, birbirlerini ısırıkça süte zehirlerini saçmışlar. Umutsuz hasta, canına kıymak düşüncesiyle sürüne sürüne süt kasesine yaklaşmış ve bir dikişte içmiş.

Zehirli sütü içtikten sonra olduğu yere yığılıp kalmış ve derin bir uykuya dalmış. Hastanın oğulları babalarını almak için içeri girdiklerinde önce onul

görmemişler. Sonra çamların altında yüzü koyun yatarken bulmuşlar Öldüğünü sanıp, yüzünü çevirdiklerinde uykudan uyanan babaları ayağa kalkmış. Birisi hemen koşup Galenos'a babasının iyi olduğunu muştulamış. Doktor Galenos ta zehire panzehiri bulmanın sevinciyle bir sütun diktirmiş Üzerine aynı kaptan içtikleri sütü kusan iki yılan'kabartması yaptırmış.

Ünlü yılanlı sütunun öyküsü burada bitiyor. Ama bu kabartma aynı zamanda eczacılığın simgesi olarak günümüze dek gelmiştir. Galenos, 161 yılında Roma'ya gitti. Tedavi ettiği Aristotelesçi düşünür Eudemos'un aracılığıyla başkentin ileri gelenleriyle tanıştı. Dönem Roma'da son Antoninuslar dönemi idi. 161 yılında yani Galenos Roma'ya vardığında iktidara Marcus Aurelius ve Lucius Verus birlikte gelmişlerdi. Aurelius, "tahta çıkan düşünür" olarak anılır, "kendi kendine" adlı eseri Stoyacı düşüncenin en büyük anıtlarından biri sayılır. Sekiz yıl sonra Verus ölünce iktidar tek başına ona kaldı. Roma Sa vunma savaşları verdiği bir döneme girmiştir. Fırat ve Tuna sınırlarında şiddetli ve tehlikeli bir baskı vardı. 161-165 arasında dört yıl süreli kaçınılmaz bir doğu seferi başladı. Suriye ve Ermenistan Romalılar tarafından geri alındı. Mezopotamya'ya kadar olan bölge yeniden işgal edildi. Veba ortalığı kasıp kavuruyordu.

Bu arada Aurelius rahatsızlandı. Galenos, peynir perhizi ile imparatoru iyileştirince, Aurelius minnettarlığını belirtmek için, altın zincire bağlı bir madalyonu Galenos'a armağan etti. Üzerine " Romalıların imparatoru Aurelius'tan hekimlerin imparatoru Galenos'a" yazılıydı. Galenos saray tıp doktoru olarak atandı. Galenos yalnız imparatoru değil, diğer hekimlerin iyileştiremediği hastaların tedavisini de üstlendi. Bunu ve hekimlikteki başarısını kitaplarında kibirli ve alaycı bir dille anlatınca meslekdaşlarının kıskançlığını uyandırdı. Roma'da ünlü bilginlerin de katıldığı halka açık dersleri ve diseksiyon seanslarıyla konumunu iyice pekiştirdi.

168 yılında ani bir kararla Roma'yı terketti. Aquileia'ya gitti. Oradan Bergama'ya geri döndü. Bu konuda birçok görüş ileri sürülmüştür. Osman Bayatlı'nın arkeolog Dr. A. Deubner'in notlarına dayanarak belirttiğine göre Galenos'un Bergama'ya dönmesinin nedeni, tedavisini olanaksız sandığı ve kitaplardan birinde belirttiği bir yaradan ızdırap çekmesi ve Bergama Asklepion'unda tedavi edilmesidir. Bu konuda bir başka görüş ise Roma'daki veba salgınından kaçmıştır.

169 yılında imparatorun çağrısı üzerine Roma'ya yeniden döndü. Eski görevi olan subay tıp doktorluğunu sürdürmeye devam etti. Bu kez üstlendiği özel görev tahtın varisi Commodus'un özel hekimliğidir. İkinci Roma döneminde boş zamanlarını kitap yazmaya ayırdı. Yunanlı düşünür Menedot hakkında iki eser yazdı. Bu bir tür aleyte yazılan iki eserd. Menedot'a pek saygı duymayan Galenos, onun hekimlikte servetle ünden başka bir amaç gözetmediğini ve hasımlarına sövdüğünü yazar.

Kimi araştırmacılara göre ölünceye dek bir daha Bergama'ya dönmemiştir. Osman Bayatlı'nın Sofiano'nun Fransızca Bergama tarihinden aldığı notlara göre Roma'daki hekimlerin muhalefeti üzerine kenti terk edip Bergama'ya gelmiş ve orada ölmüştür.

Ölümü üzerine söylenen bir söylenceyi de belirmeden geçmek istemiyorum. Ölürken yardımcılara fındık kadar yuvarlak iki şey verir. "Ben öldükten sonra bunlardan birini örs üstüne koyun. Diğerini de su dolu bir testi içine atın. Bakın ne göreceksiniz?" der.

Ölümünden sonra öğrencileri, dediğini yapar. Örs erir ve yerinde iz bırakmadan kaybolur. Testiyi kırarlar su buz olmuştur.

Düşünürler bu olay üzerine şu sonuca varırlar: Galenos, doğasında akmak olan suyu dondurdum, katı olan demiri erittim. Yok ettim. Fakat ölüme çare bulamadım demek istemiştir.. "kendi kendine" adlı eseri Stoyacı düşüncenin en büyük anıtlarından biri sayılır.

**BAKANLIKLARARASI
TURİZM KOMİSYONU
Turizm Komitesi Rapor: 2**

KARA YOLLARI

1- Lüzumlu kara yolları istikametleri:

Bergama harabelerini tanzim etmek, orada klasik temsiller vermek, milletlerarası kongreler tertibini düşünmek gibi tedbirlerle Bergama'yı dünya için bir ziyaretgah yapabilmenin ilk ve asgari şartı, Bergama'ya giden yolları bütün dünyanın anladığı mana ve vasıfta modern bir hale getirmek olacağı izahtan müstağnidir.

Bakanlıklararası Turizm Komisyonu ancak İzmir-Bergama, Bergama-Çandarlı, Bergama- Dikili yollarını görebilmiştir.

Temsiller münasebetiyle Bergama ve İzmir'e gelecek olanların 15 günlük zamanlarını civara yapılacak ziyaretlerle eğlenceli ve istifadeli bir şekilde geçirtmek bahis mevzuu olduğu ve hatta bu lüzum bir zaruret derecesinde bulunduğu için her ne kadar, İzmir'i turistik bir merkez ve civarını da ona bağlı turistik ve arkeolojik mevkiiler olmaları bakımından yakından tetkik lüzumu hasıl olmuşsa da, yağmur mevsimi dolayısıyla bu munzam tetkikler yapılamamıştır.

Diğer taraftan mahalli makamlarla yapılan temaslarda Heyete Ege'nin turizm bakımından bir bütün teşkil ettiği, bu sebeple Ege'nin imkanlarının ve ihtiyaçlarının birlikte mütalaası icap ettiği telkin edilmiş, hatta İzmir Valiliğince Başbakanlığa ve ilgili bakanlıklara yazılan yazıda heyetin tetkiklerine ilkbaharda devam etmesi faydalı olacağı arz olunmuştur.

Bergama temsillerinin İzmir'le, İzmir'inde kendi civarıyla zaruri olan turizm münasebet ve rabitaları sebebiyle, bu meselenin raporumuzun kara yollarında bahseden bu kısmında tetkiki uygun olacaktır, mütalaasındayız.

Ege Bölgesinin muhtaç olduğu turist yolların yapılmasını mahalli bir iş saymak mümkün olduğu gibi, turizmin sağladığı milli faydaları göz önünde tutarak mahalli gayretlerle birlikte Devlet bütçesinden esaslı yardımlar yapılmak suretiyle desteklemeğe değer milli bir iş saymak da mümkündür ve her halde bu son görüş daha doğru olsa gerektir.

Diğer taraftan, tek bir bölgenin turistik yollarının yapılması ancak kısır ve gelişme imkanlarından mahrum bir turizm hareketi yaratabilir, iç ve dış turizm hareketinden mürekep verimli bir milli turizm ise, memleket kara hudutlarının birbirine ve başlıca turizm bölgelerine bağlanmasını gerektirir. Mesela güney hududumuz, Hatay'dan Ankara'ya ve oradan Bolu üzerinden İstanbul'a ulaşan bir yolla kuzey hududumuza bağlanabilmen ve bundan başka Afrika ve Hindistan'dan (Captawne-Londra ve Bombay- Londra yolları) İskendurun'a mükemmel otomobil yolları üzerinden gelecek otomobilli turistler, son derece çekici bir tabiat ve büyük bir arkeoloji zenginliğiyle bezenmiş olan güney kıyılarımızda, daha sonra Ege'nin turizm merkezlerinde ve harabelerinde oya-lana oyalana Adalar Denizinin kuzey-doğu kıyılarını ve Marmara'nın güney kıyılarını takip ederek İstanbul'a gelebilmelidirler.

Bu çifte yol, memleketin muntazam ve enteresan bir geçit vermesi sayesinde yarınki Avrupanın milyonlarla otomobil sahiplerine de yeni ve geniş ufuklar açacaktır. Yine bu iki ana yolla ondan ayrılacak kollar, bize memleketin yayalarını, ormanlarını, sayısız kaplıcalarını, tezatlı tabii güzelliklerini, çeşitli iklimlerini, abideleriyle hamamları, otomobille 2-3 saatte gidilebilecek bir sayfiye bölgesi olarak gerekli tesislere hatta

mahalli imkanlarla kavuşabilecek, bu sayede başkentin memur kalabalığı sürekli ve milli şoselerin belli bir programa göre belli istikametlerde yapılmasını sağlamakla bir çok bölgelerin birbirine bağlanması amacı nispeten kolaylıkla gerçekleştirilebilir.

İşte bunun içindir ki, komitemiz, Bergama temsillerine gelecek olanları Ege bölgesinde belli başlı turistik yerler arasında dolaştırabilmek maksadının empoze ettiği yolların hangileri olduğunu kesin olarak belirtmek ve aynı za-manda Ege bölgesiyle güney bölgeleri arasında kıyıda bir bağlantı sağlanabilmesi için hangi istikametlerin ele alınması gerektiğini incelemek, ni-hayet büyük kıyı yolunun güney illerimizde turizm bakımından yapması fay-dalı olan zikkakları çizebilmek için yol üstündeki şehirlerle turistik cazibeyi haiz yerlerin turizm, münakalat, ekonomi, arkeoloji, şehircilik, belediyecilik bakımından ayrı bir tetkik konusu yapılmasını gerekli görmektedir.

Bergama temsilleri için bu raporla öteki raporlarda gerekli gösterilen tedbirlerin ele alınması prensip olarak kararlaşırsa, gerek bu tedbirlerle ilgili olmak, gerekse yukarıda sözü geçen yolları kombine bir şekilde meydana getirmeye yarıyacak bir program taslağını hazırlamak üzere, tercihen Hatay'dan başlanılarak kıyı boyunca İzmir'e kadar ikinci bir tetkik gezisi yapılması ameli faydalar sağlayacaktır. Bu gezinin Ege kısmı zaten eksik kalmış ve münakalat raporunda temsillerle gelecek olanların gezdirilecekleri yerler gösterilmiş ol-makla beraber, mevsim dolayısıyla gidilemeyen bu yerlerin yollarıyla ilgili di-lekler belirtilememiştir.

Komitemiz, geçen gezide incelemeğe fırsat bulduğu Bergama ve civarı kollarından bir kısmı için şu teklifleri arzeder.

Birinci merhalede yapılacak esaslı yollar:

a) İzmir- Bergama: 94 kilometresi asfalt kaplamağa muhtaçtır. (108 kilometreden ibaret olan bu yolun 14 kilometresi evvelce parke olarak yapılmıştır.)

b) Bergama içindeki turistik yollarla harabelere gidenyollar: Asfalt olarak hepsi 10 kilometre.

c) Dikili- Bergama: 22 kilometre olan bu yolun 14 kilometresinin şose olarak esaslı tamiri ve tamamının 4 metre genişlikten 5 metreye çıkarılması lazımdır.

Birinci merhalede Stabilize yollar:

a) Bergama- Kozak: 30 kilometre.

b) Bergama şosesi kavşağından Çandarlı'ya 11 kilometre.

c) Dikili- Bademli- Çandarlı (yeniden açılacaktır.)

Yukarıdaki yolların Bergama'yı dünya turizmine açabilmek için yeter sayılamayacağı meydandadır. Daha az önemli fakat lüzumlu yolları belirtebilmek için şu harabelerin yerlere de gidilip görülmek ister.

a) İzmir- Bergama yolu güzergahı civarında eski ve yeni Foça'nın yasak bölgeler hesaba katılmamak şartıyla şu 6 harabe vardır: Spiyle, Neonteichos, Myrinaa, Aigai, Grynion, Elea.

b) Bergama merkez ilçesi civarında da şu üç harabe vardır:, Kytonion, Per-perene, Trarion.

c) Dikili civarında ise aşağıdaki beş harabe bulunmaktadır: Lyrnassos, Attea, Aternee, Pitane, Attalea.

BU on dört harabenin yolları hesaba katılmamak şartıyla, ilk merhalede ele alınması uygun olacağı yukarıda söylenen yolların şimdiki inşa maliyetlerine göre hesaplanan masrafları şöyledir.

1- İzmir- Bergama (80 Km. sinin esaslı tamiri)	1.600.000.-
2- İzmir- Bergama (94 Km. asfalt)	4.700.000.-
3- Bergama içi yollar (10 Km.)	700.000.-
4- Dikili- Bergama (14 Km. ıslah)	400.000.-
5- Stabilize yollar (takribi)	600.000.-

BU yolların 1947'ye kadar yapılabilmesi, temsilleri bu tarihten sonraya bırakmamak için, gerekli görüldüğünden İzmir ilinin kendi bütçesinden sağlayamayacağı bu paranın nasıl bulunabileceği aşağıda incelenmiştir:

2-3477 sayılı kanun ve değiştirilmesi gereği:

Bu kanun, yolla ilgili kanunlarımız sırasında şükranla karşılanmaya layık bir yeniliktir. Yol vergisi hasılatı esasen yol ihtiyacını karşılamaya yeter bir gelir değildir. Bu gelirden büyük bir kısmının başka hizmetlere ayrılması da yol davasının ayrıca aleyhine olmaktadır.

1929 -1937 devresinde İzmir ilinin Nafiaya muhassas sarfiyatı bedeni ve nakdi yol vergisinin hasılatının ancak dörtte üçüne balığ olabilmiş, dörtte biri yoldan gayri işlere sar-fedilmiştir.

1929- 1937
bedeni ve nakdi yol vergisi tutarı
5.047.835
Nafiaya muhassas sarfiyat
3.793.029
Diğer işlere sarfedilen
1.254.806

Fakat, bu tablodan çıkan manayı tamamlamak için İzmir ilinin yukarıdaki 9 yıl içinde fazla yol yapmağa gayret ettiğini nafiaya muhassas paraların 3/4 olan nispeti başka illere göre yüksek ise, bunun yol yapımı borçlarına ister istemez fazla para ayırmakla kabardığı ilave edilmelidir.

Sonraki yıllarda yol vergisiyle turistik yol vergisi tahsilatı şöyle olmuştur. Yol vergisine katılan

	1938	1939	1940	1941	1942
2 liralık turistik yollar hissesi	140.646	147.172	147.011	145.516	176.246
Yol parasından 3477 sayılı kanun gereğince ayrılan					
%25 turistik yollar hissesi	101.058	95.718	109.569	105.590	
3477 sayılı kanun gereğince nakil vasıtalarından alınan turistik hisse	48.904	75.146	67.058	73.587	80.296
Müteferrik	4.917	18.049			
Turistik yollar hasılat yekunu	189.550	323.376	309.787	333.589	380.181
Yol vergisinden %15 Nafia B. hissesi	71.500	70.877	71.372	70.271	84.053
Yol vergisi bedeni kısmının nakdi ifadesi	41.842	33.868	13.445	6.955	6.632
il hususi muhasebesine kalan	369.729	281.927	296.418	282.754	338.962
Her çeşit yol vergisi Tahsilatı yekünü	672.621	710.048	691.022	693.569	809.828

1943 mali yılının kesin hesabı henüz onanmamış bulunuyordu. 1944 yılı turistik yollar bütçesiyle Nafia bütçesinin 1944 muhammenatı şöyledir.

1944	1944
Turistik yollar bütçesi	Hususi idare yol varidatı

Lira	Lira
2 Liralık turistik%15 nafia hissesi	160.411
yol hissesi	178.234
Yol vergisinde %25 hissesi	
	267.3
51 Nispetinde turistik	Yukarıdaki hisselerden

hisse	267.351	sonra hususi idareye
Nakil vasıtalarından	80.217	kalan
		641.6

42

525.802 yekün

-12-

1.069.404

Bu gelirlere karşı turistik yollar bütçesinden şimdiye kadar yapılan inşaat masrafları şöyledir:

Senesi	Lira-Kr
1938-1939	2.886,39
1939-1940	277.888,90
1940-1941	297.897,64
1941-1942	492.260,82
1942-1943	492.627,61
1943-1944	<u>348.045,04</u>
	1.911.606,40

Yukarıdaki sarfiyatla 1939'dan beri Ağustos 1944 tarihine kadar yapılan işler de şöyle hulasa edilebilir:

Tul (Metre)	İcmal (metre)
1. Kaplamalar	
Çimento betonu kaplama	4.250
Asfalt kaplama	5.847
Katran kaplama	23.837
Parke kaplama	8.474 42.408
2. Yeni parke kaldırım inşaatı	1.500 1.500
3. Makadam yeni şose inşaatı	26.500 26.500
4. Makadam şose tamiri	31.614 31.614
5. Toprak tesviyesi	15.000 15.000
6. Mütferrik işler:	

a) Gediz Köprüsü civarında istinat duvarları

b) Çeşme yolunda 8 metrelik köprü inşaatı

c) Çeşme yolunda imalatı sınaie tevsii 117.022

Katran kaplamanın esasen zayıf ve dayanıksız olmakla beraber demir tekerlekli vasıtalar yüzünden ayrıca ömürsüz olduğu ve her yıl ilk kaplama masrafı derecesinde (Kilometresi harpten önce 2.000, şimdi 10.000 Lira) bir masrafı icap ettirdiği anlaşılmıştır. Şu halde nispetten dayanıklı kaplamaların uzunluğu 18.5 kilometreden ibaret kalmıştır.

Yukarıda görülen yollardan bir kısmı İzmir içindeki yollarla izmir'in yakın civarı yollardır. Bunların bir kısmı da turistik ana yolların güzergahına rastlar. Turistik ana yollarla hiç ilgisi olmayan banliyö yollarının istikametleri ve tulleril şunlardır:

Yukarıdaki sarfiyatla 1939'dan beri Ağustos 1944 tarihine kadar yapılan işler de şöyle hulasa edilebilir:

Tul (Metre)	İcmal (metre)
1. Kaplamalar	
Çimento betonu kaplama	4.250
Asfalt kaplama	5.847
Katran kaplama	23.837
Parke kaplama	8.474 42.408
2. Yeni parke kaldırım inşaatı	1.500 1.500
3. Makadam yeni şose inşaatı	26.500 26.500
4. Makadam şose tamiri	31.614 31.614

5. Toprak tesviyesi	15.000	15.000
6. Mütferrik işler:		

- a) Gediz Köprüsü civarında istinat duvarları
- b) Çeşme yolunda 8 metrelik köprü inşaatı
- c) Çeşme yolunda imalatı sınaie tevsii 117.022

Katran kaplamanın esasen zayıf ve dayanıksız olmakla beraber demir tekerlekli vasıtalar yüzünden ayrıca ömürsüz olduğu ve her yıl ilk kaplama masrafı derecesinde (Kilometresi harpten önce 2.000, şimdi 10.000 Lira) bir masrafı icap ettirdiği anlaşılmıştır. Şu halde nispetten dayanıklı kaplamaların uzunluğu 18.5 kilometreden ibaret kalmıştır.

Yukarıda görülen yollardan bir kısmı izmir içindeki yollarla izmir'in yakın civarı yollardır. Bunların bir kısmı da turistik ana yolların güzergahına rastlar. Turistik ana yollarla hiç ilgisi

olmayan banliyö yollarının istikametleri ve tulleril şunyardır:

Metre tul

Bostanlı - Karşıyaka	4.250
Mersinli - Bornova	4.500
Tepecik - Asrimezarlık	2.770
Kızılçullu - Buca - Koşu	2.910
Katipoğlu-Kızılçullu ve Tepecik-Kızılçullu	<u>1.084</u>
15.514	

Ömekköy - Yamanlar tesviyesi	<u>15.000</u>
30.514	

Yekünü 42,5 kilometreye baliğ olan kaplamaların hemen hepsinin banliyö yollarında yapıldığı söylenebilir. Efes, Bergama, Çeşme yollarında banliyölerden çıkılır çıkmaz hiçbir kaplama görülmemektedir.

Turistik yolların inşaatı izmir genel meclisince kabul edilen bir programa göre yapılmaktadır. Bu program tadilatı, kanuni hükümler gereğince, nafia Bakanlığınca onanmaktadır.

Komitemiz, ilerisi için dikkate alınmaya değer görüleceğini umduğu bazı noktaları belirlemeyi faydalı görmüştür. Genel olarak turistik yol denilen yolların hepsinin aynı değerde olmayacakları şüphesizdir. Bunlardan bir kısmı büyük turistik cazibelerin istismarına matuftur. Bu turistik cazibeler o nevinden cazibelerdir ki buralara kolaylıkla gidebilmesi gezginlerin yolculuğa çıkmak hususunda karar vermelerine, gezi acentalarının bu gibi yolculukları tertip etmelerine doğrudan doğruya yol açar. Bergama, Efes yolları yapılırsa bu değerde olacaklardır. Çeşme yolu da, modern kaplıca ve plaj tesisleri meydana getirildikten sonra böyle bir mahiyet kazanabilir.

Öteki turistik yollar, büyük turist kalabalıklarını çekmekten ziyade, çeşitli cazibelere kapılarak bir yere gelen turistlerin orada fazla kalmalarına, civara gezintiler yapmak suretiyle o şehirde oyalanmalarına yarayabilecek tali yollardır.

Banliyö yollarına gelince: Bir banliyö aynı zamanda turistik bir yer ise, yahut turistik bir yolun üstünde ise, oraya turistik yol yapılması, veya yolun geçirilmesi elbette lazımdır. Bunun dışındaki bütün banliyö yolları da turistik bir mahiyet aranamaz. ilerisi için banliyö yollarını gerek inşa, gerekse tamir hususunda duruma hakim olması lazım gelen turistik icaplar, daha doğrusu emniyet sırası yukarıdakinden ibarettir.

Kanuni bakımdan da başka bir neticeye varılamayacağı kanaatindeyim. 3477 sayılı kanunun tasarısında hükümetçe ileri sürülen gerekçeler, " izmir ve civarında mevcut bulunan arkeolojik kıymete haiz eski eserler, kaplıcalar, içme suları ve plajların bu havalinin turistik emniyetini artırmakta olduğu, rahat ve kolay seyahat imkanları elde edildiği takdirde turizmin inkişaf ederek halkın müstefid olacağı ve iktisadi menfaatler husule geleceği" şeklinde olup Muvakkat Encümen

mazbatasında da bu gerçeklere ilavetten izmir Enternasyonel Fuarının izmir'e önemli turist kabileleri gelmesine sebep olduğu yazılıdır.

Görülüyor ki kanunla, yalnız eski eserlerin, kaplıcaların, içme sularının ve plajların bulundukları turistik yerlerin yollara göz önünde tutulmuştur.

Hülasa: yol programlarının kanunda gösterilen usule göre hazırlandığı şüphesiz olmakla beraber, hem turizm gereklerine, hem de bu gerekleri iyiden iyiye gözönünde tutmuş olan kanunun ruh ve manasına her noktadan aynı derecede uygun olduğunu söyleyebilmek güçtür.

Bundan başka Nafia Bakanlığınca onanan ilk programa göre sonradan iki defa esaslı değişiklikler yapılmıştır.

Program uygulamalarına gelince: gerek Efes gerek Çeşme istikametinde yapılan iş, blokajı meydana çıkmış, birçok kısımları harap olmuş, köprüleri yıkık veya yıkılmaya müsait olan bu yolları her şeyden evvel seyrüsefer emniyeti veren bir hale getirmekten ve bu hali muhafaza gayretinden ibaret kalmaktadır.

Yukarıdan beri verilen tafsiattan komitemiz şu neticeleri çıkarmıştır:

1.izmir ilinde yol vergisi hasılatı, gerek 3477 sayılı kanunu, gerekse fevkalade haller süresince yol vergisinin iki kat olarak alınmasına müsaade eden 4427 sayılı kanunun tesiriyle, 1937 yılının yarım milyon Liradan ibaret tahsilatına karşı, 1944 yılı muhammnatı ile 1.327.860 Liraya çıkmış, yüzde % 150'yi geçen bir artış göstermiştir.

2. Ancak bu gelişme, uzun bir yol şebekesine malik olan İzmir için (1941 de iyi şose 43, bozuk şose 210 ki ceman 643 km.) normal zamanlarda bile yeter sayılamazdı. Kaldı ki, 3477 sayılı kanunu, modern yollar yapmak görevini de vermiş bulunmaktadır.

3. Yukarıdaki 1.328.000 liradan 525.000 lirası her ne kadar turistik yollar bütçesine ait ise de, muhafaza, bakım ve idare masrafları çıktıktan sonra her yıl inşaata ayrılabilen miktar 400.000 lirayı geçmemektedir.

4.yol vergisi hasılatından hususi idareye kalan paralar da hemen bütün illerimizde olduğu gibi izmir'de de tamamiyle yola sarf edilmemektedir. 1944 de yol vergisi hasılatından hususi idareye kalacak miktar 641.642 lira olarak tahmin edilmişse de yollar için Nafia bütçesine konan tahsisat 292.636 lira (yani birincisinin %46'sı) dır.

5. 3.ve 4. fıkralardaki hesaplara göre, bugün yollara yılda ancak 700 bin lira kadar para harcanabilmektedir.

6. Turistik yollar geliri, şimdiye kadar belli bir istikamette çabuk ve daha iyi neticeler alınmasında kullanılamamıştır. İlerisi için daha rasyonel bir programa ihtiyaç vardır.

7. Turistik yollar kanununu turistik yolları yapmaya yeter bir gelir sağlayamamış olmasından başka, bu kanunun yayınından az sonra beliren olağanüstü haller de yola ayrılan paralarla es kisi kadar iş yapılmasına engel olmuştur. Aşağıdaki fiyat tablosu bu hususta bir fikir verir.

İnşaatin cinsi	1939'da km.si(lira)	1944'de km.si (lira)
Bandırma taşı	30.000	70.000
Beton kaplama	16.000	40.000
Asfalt kaplama	15.000	50.000
Katran kaplama	2.000	10.000
Makadam(şoso kısmı)	2.500	10.000
Temelle toprak işi ve sınavi imalatla birlikte makadam	15-20.000	50-60.000

8. Turistik yollar kanunundan pratik bir fayda beklenmiyorsa ki şüphesizdir, bu kanunla elde edilen geliri ihtiyaca uygun bir halde çıkarmak zaruridir, ihtiyacın taktirindeki ölçü, yılda mesela 50 km olarak kabul edilse bile, 5 metrelik eski bir yolun temeli hariç olarak İslahı ve asfaltla kaplanması için bugünkü rayiciyle 3,5 milyon lira lazımdır. Bunun bir buçuk milyon lirasını harpten sonra fiyat

düşüşleriyle kendiliğinden karşılanacağını kabul ettiğimiz taktirde de 50 km için yılda iki milyon liraya ihtiyaç var demektir. Turistik yollar kanunu şimdi yarım milyon lira getiriyor. Olağan üstü haller kalkınca bu gelir 300.000 liraya düşecektir. Böylece iki milyon liralık bir ihtiyaca karşı elde 300.000 liralık bir gelir bulunacağına göre geriye kalan 1,7 milyon lirayı bulmak gerekecektir.

9. Yol vergisine katılan turistik yollar hissesinin bir misli artırılması cihetine gidilebilirse, izmir ilinde ödevli sayısı 89.000 küsur olmasına göre, 180.000 lira sağlanmış olur.

10. Hususi idare bütçesinden ayrılan turistik yol hissesi asgari nispeti, il genel meclisince kendiliğinden % 25'ten %40'a veya %50'ye çıkarılabilir. zira, izmir turistik yollarını ele alırsak, bunlardan Çeşme yolunun aynı zamanda Seferihisar, Urla, Karaburun ve Çeşme yol larının, Efes yolunun da aynı zamanda Bayındır, Torbalı, Tire, Ödemiş, Kuşadası yollarının, Bergama yolunun ise menemen, Foça, bergama ve Dikili yollarının ya tamamını veya bir kısmını güzergahında toplandığını görürüz, bu suretle turistik yollar istikametleri dışında kalan tek ilçe, ancak kemalpaşa ilçesidir.

Bu hesabı belki kilometre üzerinden yapmak lazım gelirse de, netice yine pek değişmeyecektir.

11. 3477 sayılı kanunda 3. maddenin c fıkrasında gösterilen gelir de bir misli arttırılabilir.

Aynı zamanda körfez vapurları gibi banliyö trenleri biletleri de turistik yol hissesi verirse şimdiki 80.000 lira yerine 180- 200.000 lira alınacaktır.

Bu resmin şimdiki nisbeti 10 kuruş üzerinden binde 50'dir.

12. 3477 sayılı kanunun tasarısında 3. maddenin "D" fıkrasında turistik yollardan geçecek vasıtalar için özel bir seyrüsefer resmi konmuş ve sefer başına yüklü hayvan arabaları için bir, binek arabalarıyla motorsikletler için bir, otobüsler için iki, kamyonlar için 3 kuruş teklif edilmişti.

Teklif göre sefer başına mesela taksitlerden binde 2 alınacak demektir. Çünkü, harpten önce Bergama ve Çeşme'ye bir taksi beş liraya gidiyordu. Turistik yollar şehir dışı yollardır. Bu yollardan doğrudan doğruya faydalanacak kimselerden ancak binde iki nispetinde bir vergi alınması teklif edilirken bu yollardan istifade etmeyen banliyö ve şehir içi nakliyatında vatandaşlardan turistik yollar için binde 50 nispetinde bir resim alınması teklif edilmişti. Kanun görüşülürken özel seyrüsefer resmi büsbütün kalkmış, banliyöye işleyen belli tarifeli nakil araçları biletlerinden alınacak turistik yol hissesi ise, olduğu gibi kalmıştır. Halbuki vergi adaleti prensibinden sarfınazar, yolların tahribine sebep olan vasıtaların yolları tahrip etmeyen vasıtalarla eşit mükellefiyet haddinden bir miktar daha fazla bir vergi ile ödevli olmaları gerekeceği kabul edilirse kanunun "D" fıkrasının yol gelirini arttıracak yeni bir şekildi eklenmesiyle hem vergi adaleti gereğini yerine getirmek, hem de yol inşaatını sağlamak bakımından önemli bir gelir elde etmek mümkün olur. Netice olarak denebilir ki, "C" fıkrasındaki zamları banliyö trenleri biletleri de ödevlilik içine alınarak en az bir misli arttırmak lazım geldiği gibi, "D" fıkrası eklenerek özel seyrüsefer resmi yıllık bir resim şeklinde konabilir.

13. Yol inşaatının maliyetini müessir olan bazı amillerin menfi tesirlerinin ortadan kaldırılması da, yola tahsis edilecek yeni gelirlerin vereceği aynı imkanları kazandıracağından bu amillerin gözden geçirilmesi faydalı görülmüştür. Bunlar şöyle sıralanabilir.

1-Amele yevmiyesinin yüksekliği

2-Amelenin iş kabiliyetinin mahdut oluşu,

3-inşaat malzemesinin ve alet ve edavatının pahalılığı

Birinci ve ikinci amillerin, modern yol inşaatında kullanılan makinelerle çalışma usulünün

kabulü suretiyle bertaraf edilebileceği tabiidir.

İnşaat malzemesinin ve alet ve edevatın pahalılığı, 3477 sayılı kanunun varlığından ve sümullendirilmesi imkanlarından faydalanılarak Ege bölgesi illeri

(izmir, Manisa, Aydın, Muğla, Denizli) arasında kurulabilecek bir birliğin getireceği yol inşaatına yarar makine, alet ve edevatın ve hatta bu birliğin malı olmak üzere getirilip inşaatla kullanılacak nakil vasıtalarının ve yol yapısında kullanılan kaplama maddelerinin gerek toptan mübaayası, gerekçe gümrük resminden 3477 sayılı kanunu değiştirecek tasarı ile istisnası suretiyle önlenabilir.

Böyle bir birlik 1580 ve 2493 sayılı kanunlara göre kolaylıkla kurulabilirse de, aynı zamanda bu sayılan iller arasında müşterek olan turistik yollar yapmak için, birliğe 3477 sayılı kanunun yeni şekliyle (bir ilden ötekine ve ya bir kaçına birden giden turistik yolların en büyük liman ve ya turistik merkezden itibaren bir programa göre yapılabilmesi için her ilin turistik yollar gelirinin %30'unu geçmeyecek bir tahsilatı kendilerinden alıp programı baştan başlayıp kısım kısım gerçekleştirecek uğrak illere sıra ile vermek) ödevini yükleyen bir hüküm koymakta pratik büyük faydalar vardır.

14. Nihayet turistik yollar gelirini arttıracak bir tedbir olmak üzere, genel bütçeden yardım yapılması gerektiğine de işaret etmeliyiz. Temsiller bakımından, izmir- Bergama yolunun asfalt kaplaması için gerekli tahsisatı incelerken bunun şimdiki rayice göre 8 milyon lira olduğunu yazmıştık. Yukarıdan beri işaret edilen tedbirlerle, İzmir turistik yollar bütçesi, olağanüstü haller boyunca, yılda 1.200.000 lira, normal zamanlar geldiği yıllarda ise 900.000 lira sularında olacaktır, izmir-Bergama yoluyla öteki yolların 1947 ye kadar yapılması gerekli görüldüğüne göre, İzmir ili kendi bütçesinin turistik yollar kısmından iki yılda 2,4 milyon ve il Nafia bütçesinden de belki iki yılda 300.000 lira ki ceman 2,7 milyon lira ayırabilecekten 1.300.000 lirası da inşaatla makine ile, Nafia birliklerini kullanmak suretiyle karşılanırsa, geriye 4 milyon lira kalır. Bunun 700.000- 1.700.000 lirasının da fiyat şükutlarıyla karşılanacağı kabul edilirse, gerisinin iki yılda Nafia Bakanlığı bütçesinden ödenmesi gerekecektir.

1945 7 aylık bütçesine 1 milyon lira konması ve aynı zamanda 1945 yol yapımı mevsiminde en az 5.000 kişilik bir Nafia birliğinin izmir- Bergama yoluna ayrılması bu yolun inşaatını pek kolaylaştıracaktır.

Hülasa: Türkiye ihracatının yarısından fazlasını sağlayan Ege bölgesine iktisadi, idari, ve-sair bakımlardan lüzumlu yolların, mahalli turist ve devlet yolları olarak, fakat kombine bir tarzda yapılması prensibi kabul edilirse, turistik yollar kanunun daha dört ile teşmili ile birlikte genel muvazeneden yapılacak yardımın izmir- Bergama yoluna münhasır kalmaması icab eder.

Bakanlıklarası komisyonun ilkbaharda güney ve ege bölgelerine tetkiklerine devamı tensip edilirse tabi bu hususta daha kesin neticelere varılması mümkündür.

Başkan
Basın ve Yayın Umum Müdür

Raportör
Basın ve Yayın
Umum Müdürlüğü Muavini

Turizm Dairesi
Müdürü İzzettin T. Nişbay

Süreyya Ergün
Dahiliye Bakanlığı
Belediyeler Fen Heyeti Müdürü
Başkanı
Y. Mimar
Mitat Yenen
Nafia Bakanlığı
Yapı ve İmar İşleri Reisliği
Müdürlüğü
Projeler Bürosu Şefi
Y. Mimar
HüseyinKara

Nafia Bakanlığı
Şose ve Köprüler

y Mühendis
Emin Dizgin

Ticaret Bakanlığı
İç Ticaret Umum

Şube Müdürü
Ragıp Kulat

TURİZM KOMİSYONU BAKANLIKLARARASI

Turizm Komitesi

Rapor: 5

ÇEŞİTLİ TEDBİRLER

Gerek Bergama temsilcileri, gerekse Bergama ve İzmir'in milletlerarası turizme dolayısıyla alınması gerekli görülüp ayrı bir rapor konusu yapılmayan çeşitli tedbirler aşağıda gösterilmiştir.

1- İdari tedbirler:

Bergama'da Belediye ile ilçe baylığın birleştirilmesi, Bergama'da şehir içi yeni caddelerle Akropol yolunun ve Asklepion yollarının İzmir ili Hususi idaresince yapılması, Bergama'daki iki kışlanın ve İzmir'de Konak meydanındaki kışlanın kaldırılması, İzmir'le Bergama ve Bergama ile Dikili arasında otomatik telefon, Çandarlı ve Asklepyon mukaddes suyunun tahliliyle ticari bir işletme konusu olup olmayacağının tayini,

Bergama ve İzmir için merkezden hazırlanacak propaganda tedbirleri:

- a) Mufassal bir Bergama Gidi (Türkçe, Yunanca, Arapça, İngilizce, Fransızca)
- b) İzmir, Efesos, Sardes, Hiyarapolis için ayrı ve Miletos, Priyene, Didima için bir arada gidler (beş dilde),
- c) Bir Bergama filmi yapılması (bu filmde Bergama'da başlanacak işlerden önceki durum ve yapılacak işlerin muhtelif safhalarıyla son şekillen bulunmalıdır. Çekilmesine bu yazdan başlanmalıdır.
- d) Diğer harabeler ve cazibeler için ikinci bir turizm propaganda filmi,
- e) Bergama temsilcileri için afiş ve broşür hazırlanmalı (5 dilde)
- f) Bergama temsilcileri için radyo konuşmaları hazırlanmalı (5 dilde) Kaynarca bataklığının kurutulması, C.H.P.since Bergama'da yapılacak Halkevi (üslubu, büyüklüğü meseleleri), İzmir'de mahalle arasında eski bir kilisede ve müze olmaktan ziyade depo durumunda bulunan İzmir Müzesinin bir an evvel yaptırılacak esaslı bir müze binasına nakli, Ege festivali için on iki günlük bir program ihzarı-milli oyunlar oynayacak guruplar yetiştirilmesi, mevcut ekiplerden faydalanılması, İzmir'de Kültürpark sahasında açılması lüzumlu yeni pavyonlar.

2- Beledi tedbirler:

Bergama'da elektrik santralı takatinin arttırılması, içme suyunun arttırılması, Şehir içi büyük caddelerle şehrin yeni gelişme sahasında açılması gereken cadde ve sokakların kamulaştırma sermayesinin sağlanması, Aynı zamanda turistik mahiyette olan belediye tesislerinin süratle kurulması.

3- Mahallen sağlanabilecek turistik işler:

Akropolde biri tepede, öteki Jimnazda iki büvet (planları müsabaka ile) asklepionda bir büvet ve helalar, Bergama'da Türk mimarisine göre bir istihbarat köşkü, Bergama'da mahalli ve milli hatıra eşyalarının, kuru yiyeceklerin satılacağı bir satış barakası, Çandarlı'da eski plaj barakalarının ve gazinonun yeniden inşası, bir numune villası yapılması, Kozak'da çam kerestesinden numune villa yapılması,

4- Ticari tedbirler

Bergama'da Güzellik Ilıcasının ıslahı, Dikili'de bir sahil gazinosu ile bir plaj inşası, Otobüs işletmesi (otel raporunda izah edilmiştir), Temsil biletlerinin satışı.

5-Kanuni tedbirler:

Bergama'da gerekli kamulaştırmalar için Belediyeler Bankasının Bergama Belediyesine bir milyon lira kadar bir ödünç vermesi Bergama'nın imarı için ilk şarttır. Bu ödünçün karşılığını bulmak belediye için mümkün olmadığından hazinenin kefaletiyle verilmesi.

Merkezde turizm teşkilatının yetki ve kudretinin arttırılması,

Yukarıdaki tedbirlerden bir kısmı ayrıca gerekçe istemeyecek kadar açıktır. Bir kısmı ise izaha muhtaç görülebilir.

1- idari Tedbirler:

Bergama'nın dünya turizmine açılması elbette idari bakımdan bir çok tedbirleri gerektirir. Bergama için en acil ihtiyaç, hazırlanmakla olan imar planına göre kasabaya hızla çeki düzen verebilmektir. Bu çeki düzen verme sırasında ise bir çok caddeler açılacağı ve şimdiki yollar genişleyeceği için ister istemez planda kasabanın genişleme sahası olarak ayrılacak bölgede yeni evler, yapılar kurmak zarureti belirecek, bu ise şimdiki belediye teşkilatının takati üstünde bir iş teşkil edecektir.

Zaten bergama'da yapılacak imar işlerinin kısa bir zamana sığdırılıp başarılmaması kasabanın kendi ihtiyacından ziyade turizm ihtiyaçlarından ileri geldiğine göre, imar planının uygulamalarında yerli görüşten fazla, modern belediyeçilik görüşlerine lüzum var, demektir.

Bu bakımdan bergama'da kesin olduğu kadar çabuk sonuçlar verecek bir imar hamlesi yapabilmek için Ankara ve İstanbul'da büyük faydalar sağlamış olan tedbirlere başvurarak kaymakamlıkla belediye başkanlığını birleştirmek pek uygun olacaktır. Bunun bakanlıklar kurulunda bir karar alınarak yapılabileceği anlaşılmıştır.

Böyle bir tedbir, fakir olan belediye bütçesinden bazı tasarruflar yapılmasını da sağlayacak, bu tasarruflarla mesela imar planı uygulamalarında çalışacak imar ve kalfaları kullanmak mümkün olacaktır.

İkinci tedbir olarak Bergama'da şehir içi yollarla beraber yolların hususi idarece yaptırılması gerekir. Çünkü belediye pek fakirdir. Şehir içi yolların kamulaştırma işlemleri, belediyece alınacak bir ödünçle sağlanabilir. Kamulaştırma sonucu belediyenin eline geçecek geniş arsaların satılmasıyla elde edilecek para da belediyeye düşen ve bir kısmı imar komitesi raporunda anlatılan acele işlerin yapılmasına karşılık tutulabilir. Her halde Bergama'da imar işlerinin hızlı tutulması gereklidir. Bu ise yalnızca belediyece yapılamayacağından muhtelif yönetlere ayrılan şehir içi ana yollarının harabe yollarıyla birlikte hususi idarece yapılması pek lüzumludur.

Bergama'daki iki kışlanın kaldırılması ise açık bir zarurettir, her iki kışla harabeler içinde bulunmaktadır. Erlerin gerek kuvvet denemek gerekse başka türlü hareketleriyle harabelere zarar vermemeleri için Asklepyonda nöbetçi er bulundurulduğu bile görülmüştür. Kışla alanı gibi talim alanı da Asklepyona bitişiktir. Harabe adeta ordu tesisatıyla çevrili bir haldedir. Böyle bir durumda geceleyin temsil turistleri ve halkı çeşitli yollardan harabelere getirip serbestçe göndermek mümkün değildir. Topçu kışlası da hamam harabeleri içinde ve Kızılavluya da bitişiktir. Bu sebeple garnizonun Bergama'dan başka bir yere kaldırılması gerekir.

Otel meselesine ait raporda da arzedildiği gibi Asklepyon civarındaki kışlalardan otel olarak faydalanılabilecektir.

İzmirde konak Meydanındaki kışlanın başka bir yere kaldırılması aynı derecede lüzumludur. Şehrin güzelleştirilmesi ve imarı bakımından en iyi manzaralı, en pahalı kıyı arsalarını ihtiva eden kışla sahasının böyle güzelleştirme ve imar sahası içine alınabilmesi İzmir için bir kazanç olacağı gibi şehrin belli başlı meydanında bir kışlanın bulunması neticesinde yabancıların ordu birliklerini yakından görmeleri mahzuru da giderilmiş olacaktır.

Otomatik telefon, temsiller sırasında İzmir ve Ankara ile lüzumlu temasları sağlayacağı gibi turistlerin de şehirlerarası ve memleketler arası konuşma ihtiyaçlarına l cevap verecektir. Keşfinin bir an evvel yapılması ve inşasına karar verilirken ik-tisadilik aranması yerinde olur.

Kaynarca bataklığının kurutulması için gerekli projelerin, Bakırçay ovasının ıslah projeleri arası da yapılmış olduğu, şu kadar ki masrafın 40 milyon liralık tahsisat arasında bulunmadığı anlaşılmıştır. Buna göre Kaynarca bataklığının

kurutma masraflarının Nafia Bakanlığı bütçesine ayrıca konması ve bataklığın 1947 ye kadar kurutulması gerekmektedir.

C.H.Partisince Bergama'da yaptırılması kararlaşılan halkevi yapısının temsiller sırasında Hükümet ve Parti erkanından 20-25 kişiyi barındırabilecek yatak odaları ve Bergama'da kurulacak milletlerarası arkeoloji ve tıp kongrelerinin komisyon çalışmalarına yetecek başka odaları ihtiva etmek üzere yeter büyüklükte ve Türk mimarisine göre yapılması İmar Komitesi gibi komitemizin de paylaştığı bir fikirdir.

Ege festivali için temsillere ait raporda özel bir program ileri sürülmemiştir. Opera temsilleriyle, komedi ve dram olarak Konservatuar artistlerinin oynayabilecekleri piyeslerle, İstanbul Şehir Tiyatrosunun temsilleriyle ve armonize edilmiş ve ya edilecek Türk Milli raksları ve oyun havalarıyla programın Türk kısmı doldurulabilir. Temsiller hakkındaki raporda festival için yazılanlar göz önünde tutularak milletlerarası tertipte bir programın hazırlanması ve gerçekleştirilmesi ancak Maarif Bakanlığımızla, Tarihi Türk musikisi, halk türküleri ve yurttan sesler adı altında radyoda söylenen memleket havaları bakımından Basın ve Yayın Umum Müdürlüğünün işbirliklerinden beklenebilecek bir keyfiyettir.

İzmir'de Kültürpark sahasında da bazı tedbirler alınmak ister, izmir fuarı külli bir görüşe dayanan sistematik ve metodik propaganda unsurlarından mahrumdur. Mesela Türk İnkılabı fikri istikamet ve prensipleriyle şimdiye kadar fuarda yer bulamamış, yerli ve yabancı ziyaretçilere memleketin geçirdiği büyük inkılap, ancak neticelerinin bir kısmının teşhiri ve bazı eserlerin delaletiyle hissedilir edilmez bir şekilde anlatılmakla iktifa olunmuştur.

İnkılabın fikir ve iş yapısını vücuda getiren milli müessesemizle yani C.H.Partisiyle inkılabın yapıcı ve kurucu prensipleri fuarda yer alamamış ve fuarın heyeti umu-miyesinden çıkan maa, geçen harp sonu rejimlerini tanıtan iyi tertip edilmiş yabancı pavyonların maksatlı propagandaları karşısında pek sönük kalmıştır. Yine mesela fuarda Nafia pavyonu ilk defa olarak ancak geçen yıl açılabilmiş, Sümerbank yine ilk defa olarak endüstri tesislerini yine geçen yıl göstermiş, İktisat Bakanlığı ise Sümerbank mamulâtı sergileri ve Etibank pavyonu müstesna olmak üzere şimdiye kadar Türk endüstrisini toplu bir halde fuarda ifade yoluna gitmemiştir. Bunun için yapılacak şey, Partinin ve Bakanlıkların işbirliği ile büyük bir Türkiye pavyonu vücuda getirmek içinde memleketi, rejimi, davalarını, başarılarını toplu bir surette göstermektir. Bu pavyonun yanında, Maarif, Ziraat, Sıhhat, Demiryolları, Sümerbank, İnhisarlar pavyonları gibi öteden beri mevcut münferit pavyonlar ancak tamamlayıcı mahiyette olmak üzere yine kalabilir.

Yine fuar sahasında alınacak ikinci tedbir ayrı birer halıcılık ve tütüncülük, üzüm ve incir daimi pavyonları açmak olmalıdır. Selanik fuarında mevcut olan bu pavyonlar bizde bir türlü açılmamış ve bilhassa tütüncülüğümüz tütün denkleminin, tütün cinslerinin ve imalat tarzının teşhirinden ziyade dekoratif teşhirlere konu olmuştur.

Yukarıda sayılan dört pavyonda bu başlıca dört maddenin işlenmesinin de gösterilmesi ayrıca önemlidir.

Bu pavyonlar temsiller için hazırlanırsa ve kültürparkta fuar zamanları dışında daimi birer sergi halinde bulunan İzmir İli Tarih Müzesi, Ziraat, Sıhhat ve Maarif pavyonlarıyla birlikte temsillere gelecek olanların istifadesine arz edilirse gelecek yabancıları büyük ölçüde ve muvaffakiyetli bir propaganda ile karşılamış oluruz.

İlaveye lüzum yoktur ki, ziraat pavyonunun memleket ziraatini, sıhhat pavyonunun sağlık mücadelelerini ve teşkilatını, maarif pavyonunun zengin bir kitap sergisiyle birlikte kültür hareketimizi tanıtacak bir hale getirilmesi de şarttır. Eğer bunlara bir turizm pavyonu ile bir de hatıra eşyası mahiyetinde olmak üzere itina ile seçilmiş milli mamul ve mahsullerimiz ihtiva eden bir pavyon daha ilave edilebilirse maksada daha ziyade erişilmiş olur.

Hülasa şu pavyonlara ihtiyaç vardır.

- 1- Türkiye pavyonu (Parti ile birlikte bütün Bakanlıklar ve Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü)
- 2- Tütüncülük pavyonu (inhisarlar)
- 3- Halıcılık pavyonu (Ticaret Bakanlığı)
- 4- Üzüm pavyonu (Ticaret Bakanlığı)
- 5- İncir pavyonu (Ticaret Bakanlığı)
- 6- Milli malumat ve mahsuller satış pavyonu (Ticaret Bakanlığı)
- 7- Ziraat Müzesi (Ziraat Bakanlığı)
- 8- Sıhhat Müzesi (Sıhhat ve İçtimai Muavenet Bakanlığı)
- 9- Maarif müzesi (Maarif Bakanlığı)
- 10- Turizm pavyonu (Maarif Bakanlığı, Belediyeler ve Basın ve Yayın umum Müdürlüğü)

Bu pavyonlar, fuar zamanında açık kalacaklarından propaganda bakımından bunlardan o zaman da faydalanılabileceği tabiidir.

2- Beledi tedbirler:

Beledi tedbirler olarak yukarıda gösterilen işlerin yapılması paraya bağlı olduğundan, bu paranın tedarik şekliyle ilgili olmak üzere bunlardan kanuni tedbirler kısmında bahsedilmiştir.

3- Mahallen sağlanabilecek turistik işler:

Mahallen sağlanabilecek turistik işlere gelince, bunlar Bergama'yı Sevenler Derneğinin bir iki yılda yapabileceği işlerdir. Bu dernek ilk çalışma yılında dışarıdan gördüğü yardımlar derecesinde, yan 15.000 lira kadar bir parayı Bergamalılarından toplayabilmişlerdir. Böyle bir para, yukarıda sayılan mahalli işlere yeter sayılmasa da, Bergama'da devletçe alınacak esaslı tedbirlerin Bergamalıları da gayrete getireceği ve kendi faydalarına olarak daha geniş bir işbirliğine götüreceği şüphesizdir.

4-Ticari tedbirler:

Ticari işler başlığı altında gösterilen işler otel meselesi hakkındaki raporda ku-rulması gereği uzun uzadıya anlatılan otelcilik ve turizm ortaklığı tarafından yapılmak lazım gelecektir, bu arada temsil biletleri de, bunların hasılatı, hükümetçe resmen davet edilecek 200- 350 kadar yabancı artistin (temsiller hakkındaki rapora bakınız.) barındırma ve beslenme masraflarına ve genel olarak yabancı turistlerin Bergama, İzmir, İstanbul ve Ankara'da ikamet masraflarını azaltmaya mahsus bir fon teşkiline ayrılmak üzere otelcilik ve turizm ortaklığınca satılmalıdır. (Devlet Konservatuvarı sanatkarlarının yol paraları ve iâşe masrafları Maarif Bakanlığınca ödenmelidir.)

5-Kanuni tedbirler:

Kanuni tedbirlere gelince: Belediye tedbirler olarak yukarıda dört maddede arzedilen elektrik istihsalinin ve kullanma suyu miktarının artırılmasıyla kasaba içindeki büyük caddelerin ve kasabanın gelişme sahasındaki cadde ve sokakların kamulaştırma yoluyla açılabilmesi ve nihayet belediye tesislerinin çabuk kurulması gibi işler için tedariki lazım gelen parayı, bergama Belediyesi şimdiki emvalini Belediyeler bankasına ipotek etmek yoluyla sağlayamaz. Büyük millet Meclisinde bulunan imar Bankası kanun tasarısı belki bu durumda bulunan belediyelerin ihtiyaçlarına cevap verebilirse de Bergama'daki işlerin yeni bankanın kuruluşunu ve bu türlü işler yapmaya başlamasını beklemeye tahammülü yoktur.

Bergama Belediyesinin imar planı yapılır yapılmaz işe girişmesini sağlamak mümkün olmazsa şehir içindeki caddeler hemen açılmayacak ve bu caddelerin en az bir iki yıla muhtaç olan şekillenmesi gerçekleşemeyecek demektir, bunun için hazinenin kefaletiyle belediyeye en az bir milyon lira derecesinde bir ödünç, Belediyeler bankasınca verilirse bir iki yıl içinde belediyece meydana getirilecek taşınmaz mülklerle belediyenin eline geçecek arsalar karşılık tutularak bu kefalet kısa zamanda kaldırılabilir.

Belediye ilk adımda yapacağı kamulaştırmalarda gerek kasaba içinde açılacak yeni caddelerin iki yanında, gerekse kasabanın yeni gelişme sahasında açılacak

bütün yollar boyunca yine iki taraflı, fakat en şerefli arsaları ele geçirmiş olacaktır. Bu arsaların kurulması tavsiye edilen kooperatife satışı belediyeye büyükçe karlar sağlayıp, arsa spekülasyonunu önleyecektir. bu usülle kasabanın yeni kısmında belediyenin eline geçmeyen hiçbir arsa kalmaz, bu arsaların yollara giden kısımları ayrılıp parselasyon yapıldıktan sonra geri kalacak arsaların satışı, eski kasaba kısmında gerek belediyece, gerekse eski eserler dolayısıyla Maarif Bakanlığımızca yapılacak kamulaştırmalar neticesinde çok hızlanacağından belediye bu arsaları elinden çabuk çıkaracak, yeni kasaba kısmında yollar açarak, kanalizasyon yaparak kendisine düşen görevi yapmakla beraber, sürekli gelir kaynağı olan belediye tesislerini kurabilmek için gerekli parayı da böylelikle bulmuş olacaktır.

Söyleme lüzum yoktur ki, Belediye eline geçecek arsalar kooperatife satış sırasında kesilecek muhammen kıymetler yekunu yukarıda sayılan işlerin yapılabilmesine yeter dereceyi bulmazsa böyle bir plan gerçekleştirilemez. Hulasa, kısa bir kanunda Hazinesinin kefaleti sağlanırsa bu kombinezon kolaylıkla başarılabılır.

Nihayet, kanuni tedbirlerin ikincisi olmak üzere merkezde Turizm Teşkilatının yetki ve kudretinin artırılması meselesi gelmektedir.

Bakanlıklararası Turizm Komisyonunun genel toplantılarında - öteki raporların konuşulması sırasında- birçok işler üzerinde duruldukça her defasında şimdiki turizm teşkilatının yetkisi de yeter olmaktan uzak görülmüştür.

Genel heyet konuşmalarında bütün dünyada teşkilatlı turizme verilen önem belirtilerek, bizden başka memleketlerde milli turizmin gerek devlet teşvikleriyle, gerekse turizme pek büyük sermayeler yatırmış olan özel teşebbüslerin şuurlu çalışmalarıyla çoktan gelişmiş, turizmin milli gelirdeki rolünün tamamıyla kavranmış olduğu ve bu irili ufaklı memleketlerde milli ve mesleki mahiyette bir çok turizm kurumlarının, kanuni veya özel turizm birliklerinin bulunmasına, milli münakalat idare ve ortaklarının da turizm alanındaki büyük çalışmalarına rağmen, turizm ile ilgili yönetim, koordinasyon ve propaganda işleriyle uğraşan kuvvetli bir idare teşkilatının genel direktörlük, genel komiserlik ve hatta birkaç memlekette müsteşarlık şekilleriyle devlet teşkilatı içinde önemli bir yer aldıkları konuşulmuştur.

Yine yabancı memleketlerdeki bu duruma karşı, bizde halk efkarının ve bilhassa özel teşebbüsün, milli faydalara çalışan türlü kurum ve iktisadi müesseselerin turizmin önemini, milli şeref ve itibar bakımından propaganda değerlerindeki hizmetlerini, akçalı faydaları gereği gibi anlamamış oldukları, biricik turizm kurumumuz olan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun bu yüzden gereği gibi çalışmadığı ve hele sermaye piyasamızın durumunun da turizm iş ve tesislerine büyük sermayeler bağlanmasına elverişli olmadığı görülmüş, buna göre, turizm işinde de devletçilik prensibine yer vermesinin ve bu işin niteliklerine uygun bir sistemi ele alarak özel sermaye ve teşebbüsün ileride bu yola dökülmesine kadar önderlik etmenin, turizm ile elde edilebilecek büyük milli faydaları gerçekleştirebilmek bakımından devlete düşen rol olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu önderliğin başka memleketlerde görülen devlet teşviklerinden ve müdahalelerinden daha tesirli bir müdahale ve yönetimle yapılması gereği de meydana olduğuna göre, bunun ancak, özel bir kanunla görevlendirilecek belli bütçeli ve turizm işinin münakale, endüstri, ticaret, iller ve belediyeler, eski eserler, sağlık işleri.... ilâ gibi devletin çalışma alanlarının hemen hepsini ilgilendirmesi bakımından Başbakanlığa bağlanması gereken idari ve teknik bir teşkilatla başarılabileceği de ileri sürülmüştür.

Bundan başka, turizm alanında devlet çalışmalarının ilk adımı olarak turizm propagandası ile görevlendirilmiş olan Basın ve Yayın Umum Müdürlüğünün de gelişmiş ve iyi kurulmuş bir propaganda teşkilatı olması sebebiyle, turizm propagandasını milli propagandamıza yarayan çeşitli yayınlarla en iyi bir şekilde yapabileceği, ancak turizm ile ilgili olan şimdiki görevlerinin turizme hiç

hazırlanmamış bulunan memleketimizde gerekli tesislerin kurulmasını ve elverişli şartların yerleşmesini gerçekleştirmeye yetmeyeceği görülmüştür.

Komitemiz, genel heyetin bu görüşmelerinden ilham alarak ve Basın ve Yayın Umum Müdürlüğündeki Turizm Dairesinin turizm alanında küçük ve ilk bir adım olan Bergama temsilcileriyle ilgili işlerden hissesine düşecek olanları bile yapamayacak bir halde bulunduğu kanaatini paylaşarak, kurucu ve yetkili bir teşkilatı kurmak için acele etmek gereğini gösteren aşağıdaki önemli gerçekleri de gözönünde bulundurmuş ve Bergama temsilcileriyle ilgili teklifler arasında bu konuya da yer ayırmaya uygun görmüştür.

Harp bitmek üzeredir. Turizm bakımından vaktiyle ezici bir rakip olan avrupa ise baştan başa harap bir haldedir. Amerikan Expresse Bank gibi cihan şümül yolculuk acentalığı teşkilatına sahip olan tanınmış bir müessesenin teşhisine göre bıkılmış ve yıkılmış avrupaya müteveccih turizm, harpten sonra yakın şarka ve bu arada büyük bir nispette memleketimize yönelecektir. Bu müessese Newyork Fuarı esnasında, mümessillerimize Türkiye Cumhuriyeti turizm propagandası için harpten sonra ne miktar para korsa Amerikan Expresse Bank'ında da o derece bir para ile Türkiye turizminin propagandasına iştirak edebileceğini söylemiştir. Avrupanın haraplığından istifade ederek ufak tefek hazırlıklarla harp sonu dünyasında turizmi dış ticaretimizin bir yardımcısı olarak kullanabiliriz. Bu bakımdan yetkili bir turizm teşkilatı kurulmasının tam sırasıdır.

Bundan başka, son milletlerarası havacılık konferansında delegelerimizin ileri sürdükleri geniş tasarılar memleketi dünya turizmine açmak demek olduğundan, bir turizm politikasının esaslarını ve bununla birlikte turizm teşkilatını meydana getirmekte bu bakımdan da zaruret vardır.

Nihayet, Bergama temsilcileri hakkında kararlar kesinleşirse, teklif edilmiş olan otelcilik ve turizm ortaklığının gerçekleşmesi neticesinde turizm teşkilatının lüzumu artacağı gibi bu ortaklık sayesinde bu teşkilatın çalışmalarının gerçekten faydalı olabilmesi de mümkün olacaktır. Zira, teşkilatın elinde bir icra vasıtası da bulunacaktır. Yeni teşkilatın görevleri kanunla şöyle belirtilmelidir:

- 1- Kanunlarımızda turizm gereklerine uygunluk sağlanması için gereken değişiklikleri araştırmak,
- 2- Turizme yararı olacak yeni kanunları teklif etmek,
- 3-Bölge turizm planlarını hazırlamak ve turizm endüstrisini kurup teşkilatlandırmak,
- 4- Kurulmuş, kurulacak turizm endüstrisini ve teşkilatını denetlemek,
- 5- Turizm uğrunda ve turizm ile ilgili çalışmaları milli bir turizm politikası esasına göre koordine etmek,
- 6- İç ve dış turizmi her çare ile teşvik edip kolaylaştırmak.

Başkan
Basın ve Yayın Umum Müdür
Muavini
İzzettin T. Nişbay

Raportör
Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü
Turizm Dairesi Müdürü
Süreyya Ergün

Dahiliye Bakanlığı
Belediyeler Fen Heyeti Md.
Y. Mimar
Mitat Yenen

Nafia Bakanlığı
Yapı ve İmar İş. R. Projeler
Bürosu Şefi Y. Mimar
Hüseyin Kara

Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Umum Müdürlüğü
Şube Müdürü Ragıp Kulat

BERGAMA KERMESLERİ

Gülbüz BAĞ ANA

1937 yılından beri aralıksız olarak devam eden Kermeslerini 993 yılında 57'cisinin hazırlıkları sürüyor. Bütün dünya'nın kabuğuna çekildiği 2. Dünya savaşında, ülkemizi sarsan 3. İhtilal döneminde Kermes'lerin sesi hep duyuldu. Türkiyemizin 56 yıldır aralıksız gerçekleştirilen ilk Halk şölenidir, Bergama Kermesleri. Sizlere ilk ikisini geçen sayılarda aktarmaya çalıştığım bu şöenler Sosyo-Ekonomik amaçlarla gerçekleştiriliyordu. Tarıma dayalı Ekonomiye ikinci bir seçenek yani Turizm düşünülüyordu. Folklorik kültürümüzün tarihin derinliklerinden çok yaşamın içinden çıkarıldığı bu dönemde, işin sosyal yönünü Halkevi üstlenmişti.. Genç Cumhuriyetin aydınları da teb'a ve ümmetlikten uluslaşma ve yurttaşlık sürecine geçmenin verdiği coşkuyla düne ve bu güne sahip çıkmanın, yarınlara umutla bakmanın anahtarı olduğuna inanıyorlardı. Yerellik-Ulusallık-Evrensellik üçgeninin tabanı yerellikti. Bu taban sağlam değilse yani yerellik özümsememişse Ulusallığa geçmek zor değildi ama Ulusal mozaikte bir eksiklik oluyordu. Hele Evrenselliğe geçerseniz kültürel yozluk hemen kendini gösteriyordu. Katı bir ırk tuzağına düşmeyip, tarihsel dönemi ne olursa olsun yöne kültürünü bir bütün olarak ele alan o dönemin Bergamalılarının sağduyusu imrenilecek düzeyde idi. Ask-lepion'un 2300 yıllık sahnesinde önce şakran'ın "Meyhaneler" adlı halkoyunu oynanıyordu, arkasından Ankara Devlet Tiyatrosunca Sophokles'in "Antigone" si sahneleniyordu. Kültür insanın ürettiği herşey olmasına karşın fiziksel ve toplumsal çevreden etkilenmesi olanaksızdır. Kültürel yönden bir İtalyan'ın bir Finli'den yakın olmasının nedeni kanımca budur.

1950 yılı Demokrasi tohumlarının Türkiye'de çiçek açtığı yıldır. Ne yazık ki siyasal demokrasinin ve liberal ekonominin meyvaları yavaş yavaş topluma sunulurken Sosyal Demokrasi'nin gözardı edildiği bir dönemdir. Büyük bir şans eseri bu yıllarda kurulan "Bergama'yı Sevenler Turizm Demeği" Kermesi düzenlemeye başlıyor. Ama 1950'li yılların sonlarında Türkiye'deki sosyal deformasyondan Kermes de payına düşeni aldı. Artık Sosyo-Ekonomik bu etkinlikler siyaset etkinliklerinin beşiğini sallamaya başladı.

1960'lı yıllarda Kermes'i Belediye düzenlemeye başladı. Artık Bergama Halkı Kermes hazırlıklarına ve gerçekleştirilmesine katılmıyor, bilet parasını ödeyip kendi efesini, zeybeğini seyreliyordu.

1970'li yıllarda ise bu güzelim etkinlik Kermes Festivali'ne dönüşmüştü. Belediye Bütçesini yerli ve yabancı organizatörlere aktarmak etkinliğin ekonomik boyutunu tersine çevirmişti. Işıklandırılan Asklepion tiyatrosunda sıradan müzik icra edenlerin konserleri, stadyumun toprak zemini üzerine tahtadan yapılma, derme çatma sahnede de folklor ekipleri gösteri yapıyorlardı.

O günlerde tesadüfen Bergama'da bulunan birkaç gezginin dışında yalnız Bergamalıların izlediği Kermeslerin adı da artık Uluslararası Kermes Festivali idi. Traji-Komik bu etkinliklerin yerel boyutu iyice küçülünce Uluslararası, en azından ulusal boyut yakalamaya çalışıldı. Bu amaçla 1980'li yıllarda o yılın sanat olaylarının Kermes boyunca sahnelenmesi ve ya sergilenmesi düşünüldü. Ayrıca amatör seslere açık ve her yıl 50-80 yarışmacının ön elemesine katıldığı, Türk Sanat Müziği dalında bir yarışma düzenlendi. Çevre İl ve İlçeler bir yana İç Anadolu, Marmara ve Akdeniz bölgelerinden katılan yarışmacılar ve yakınları biraz da olsa Ulusal mozağimizi tamamlıyorlardı. On yıl süren bu etkinlik nedense 1992 yılında sona erdirildi. Bergama Kazan kazan ve Yöre halkının yerel giysilerle katıldığı, kültürel mirasımızın gün ışığına çıktığı, şehir nüfusu kadar konuğun ağırlandığı Kermes'ler gitmiş yerine "of aman aman Bergama kazan kazan ver bana" türküsünün felsefesine uygun Uluslararası Kermes Festivali gelmişti. Bazalika Bedesten, Kozak yolundaki piknik alanı gibi konserlere uygun Büyük

alan, Cumhuriyet alanı, Tekstil fabrikası önü, Atmaca mahallesinde kahveler önü, Atatürk mahallesinde ki park...vb. mekanlarda folklor gösterileri için ben de varım diye çığlık çığlığa bağırırken insanları Asklepion ve futbol sahasına doldurup şehri terkedilmiş şehir havasına sokmak ne derece doğrudur bilemiyorum.

Anadolu kültürünün ilk soluğunu aldığı ve tüm insanlara gözünü açtığı bu kültürel uyanışı daha fazla yozlaştırmamak için demokratik kurum yöneticileri, bilim adamları, sanatçılar, kültürel çevreyi unutmayın çevreciler Kozaklılar Yuntdağlılar, Madralılar, Zeytindağlılar, Göçbeyliler, Bölçekliler, Ayazkentliler, Turanlılar gelin elele gönül gönüle verelim. Varmısınız ?

3. TÜRK TARİHİ KONGRESİNE SUNULAN TEBLİĞ

Osman BAYATLI

Klasik Kültür sahasının bütün Anadolu'da dar olduğu, şimdiye kadar çok az bulunan eşyaya göre, kabul olunmaktadır.

Ortaya büyük bir kültür getiren ve İranlılarla Maraton, Salamin savaşlarını yapan M.Ö. beşinci yüzyıl Anadolu'da hemen hiçbir eser bırakmamış gibidir.

Buna sebep de Anadolu'nun bir çok medeniyet şehirlerinin İranlıların idaresi altında kalması ve halkın da harpten pek yorgun düşmesi yüzünden, devir boyunca kültürel ve sosyal eserler meydana getirilmemiş olmasıdır.

Bundan başka, klasik Anadolu'nun Herodot ve filozof Anaksagoras gibi fikirli bilginleri Atinaya gitmişler, orada ilim, sanat ve siyaset alemine karışarak Atinalı olmuşlardır.

Şarkı tekrar canlandıran, Büyük İskender'in halefleri olmuş ve bu zamanda (Helenistik devir) ortaya çıkmıştır. Bergama, bu yüksek sanat okulunun başında gelmektedir.

Bergama Müzesinde (M.Ö.) beşinci yüzyılın eserlerinden olan mermer kabartma, bu yüzyılın işçiliğinin güzellik ve inceliğini gösterdiği gibi, son yıllara kadar azlığını da anlatıyordu.

Bergama'yı klasik kültür yönünden zengin ve olgun gösteren yeni eserlerin bulunuşu, şimdiye kadar ileri sürülen klasik eserler hakkındaki düşünceleri Bergama bakımından değiştirmiş bulunmaktadır.

1933 güzünde yapılan kazı sırasında, Virankapı'ya kadar Asklepion'un bir kilometreye yakın eski yolunda bazı yoklamalar yapılmıştır. Asklepiymos mabedinin kapısına 100 metre yakın bir yerde yapılan sondajda, milattan IV yüzyıl önceyi Attika işi heykeller çıkmıştır. 7 parça olan bu yüksek kabartma heykellerin hepsi birbirine yakın bir yerde Helenistik ve Roma devrinin eserleriyle birlikte bulunmuştur. Bunların, mermer hırsızları tarafından kireç ocaklarına götürülmek üzere toplanmış olduklarına şüphe yoktur.

BULUNAN BU ESERLERİN ÖNEMLİLERİ ŞUNLARDIR:

1. Sol tarafa doğru oturmuş ve önünde bir çocuğun bacaklarının üst kısmı görünen bir insan heykeli; oturduğu iskemlenin altında bir köpek görülmektedir.

2. Elbiseli bir kadının alt kısmı

3. Sağ tarafa adım atar durumda, (Torso) giymiş ve üzerinde kısa bir (chiton) bulunan gülbüz bir erkek heykeli parçası.

4. Sakallı ve profilde sağa doğru bakan bir erkek başı.

5. Oturan bir erkeğin eli ve kucak tarafı.

Bu mermer kabartma; M.Ö. 5. yüzyıl üslubunda adak kabartmasıdır.

Zeus ortada tahtın üzerinde oturmakta ve sağ eliyle tuttuğu bir kabı uzatmaktadır. Sunağın önünde, Artemis'e benzeyen elbiseli bir kadın durmaktadır.

Tahtın arkasında olan diğer bir kadın ilah da, sağ eliyle bir güğüm tutmakta ve elindeki kaptan Zeus'un elindeki kaseye bir şey akıtmaktadır.

Kabartmadaki M.A.P. harfleriyle ağaç, mukaddes bir ormanı, ve ya bu kabartmayı adak edenin adını göstermektedir. Ağacın yanındaki adam da belki budur. Bu kabartmanın Fidyas'ın talebelerinden birinin atölyesinde yapılmış olduğu sanılmaktadır.

6. (Chiton) ve (Chlamys) giymiş bir insanın omuzları.

7. Elbisesiyle örtülü el.

Bunlar arasında, bir de Hellenistik (Asklepios başı) bulunmuştur. Bu baş, heykellerin buraya getirildiği zamanda, şifa mabuduna olan bağlılığın daha o zaman ölmüş olduğunu gösterir.

Mabedin pek yakında oluşu da, bu heykellerin Asklepios'a yapılan nezirler olduğu fikrini vermektedir.

Sakallı baş ile, oturan ve yanında köpeği bulunan yüksek kabartma heykelin Asklepios ve ayakta duran kadının da Hijiya (Hygieia) olduğu söylenebilir.

Şu var ki, bu eserlerin meydana geldiği zamanlarda, ne Asklepios, ne de başka bir ilah için tabii büyüklükte yapılmış adak heykellerine, Atina ve Epidor Asklepion'ların da rastlanmıştır.

Bunun için, yüksek kabartmaların mezar heykelleri olduğu kabul etmek lazımdır. Ve en az altısı mezarlara konmuş heykeller olabilir.

Bunları toplayanların, uzak yerlerden getirmediğine göre buraya yakın bir yerde zengin bir mezarlık olduğu da söylenebilir.

Burada yapılacak olan kazı, bunu daha iyi anlatmış olacaktır.

Daha M.Ö. IV. yüzyıl evvel, varlıklı bir Bergama şehrinin durumu için, ilk önemli ip ucunu vermesi bakımından, bu heykellerin özel bir değeri vardır. Bu zamana kadar bulunan eserler, bu noktayı bu gün olduğu kadar açıkça ortaya çıkaracak ölçüde değildi.

M.Ö. IV. yüzyılda, Anadolu'nun başka şehirlerinde de, mezarları süslemek için Attika kabartması ısmarlamak adeti vardı. Bunu İstanbul müzesindeki eserlerde göstermektedir.

Fakat, bulunan yerlerin hiç birinde, Bergama'da bulunan heykeller kadar zengin bir sayıda tesadüf edilmemiştir.

Bu yeni buluşlar yüzünden Bergama, Batı Anadolu'nun medeniyet merkezleri arasında, sanat tarihi bakımından üstün bir mevki almış bulunmaktadır.

Ksenefon'un yazdığı gibi (M.Ö.) beşinci ve dördüncü yüzyıllarda, sularla çevrilmiş Bergama kalesinde bir Beylik bulunmaktadır. Aynı zamanda 4. yüzyılın birinci yarısında, Bergama'ya Asklepio mezhebinin geldiği de anlaşılmaktadır.

Pozanyas'a göre, Asklepion'un kurulmasında Bergama'nın bu devirdeki egemenliği daha iyi anlamaktadır.

Klasik kültürün bu önemli durumu, Hellenistik devrin en değerli sanat eserlerini ortaya getiren Bergama'nın mevkiini bir kat daha yükseltmiş bulunmaktadır.

3. TÜRK TARİHİ KONGRESİ

Sayfa: 622-623-624-625 –

BERGAMA HALK EĞİTİM MERKEZİ

Av. Ogün KAYACAN

A- BERGAMA HALKEVİ'NİN AÇILIŞI, HALK EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ OLUŞU VE YÖNETİCİLER(*)

I- Bergama Halkevinin açılışı (13.4.1934)

1926 yılında Sayın Kazım Dirik, İzmir'e vali olarak tayin olduğunda, İzmir'in imarı yanında, bağlı ilçeleri ziyaret etmiş bu bahisle 3.4.1928 tarihinde, Bergama'ya gelmiştir. Bu ziyaretinde kendisi Ata'nın ilkeleri doğrultusunda sosyal ve kültürel halk eğitimi yapan Türk Ocağı'nın binasını da ağırlanmıştır. Bu binayı Bergama'nın iht-tiyaçları karşısında yetersiz bulan Kazım Dirik'in daha yeterli bir bina arzusu üzerine Bergama' lılarca da memnuniyetle karşılanmış kısa zamanda çalışmalara başlanmış aynı yıl yani 1928'de plan-projeler hazırlanmış, vilayetten bu iş için 120 TL. yardım gönderilmiş ve binanın temeli yine Kazım Dirik tarafından atılmıştır. Bergama'lılardan ve köylerden gelen yardımlarla bina 1932 yılında tamamlanmış de-karosyon ve süsleme çalışmalarına hemen başlanmış, çalışmalar devam ederken Atatürk 1934 yılında Ege gezisine çıkmış, bu güzel fırsattan yararlanılarak, Büyük Ata'ya, İzmir'e geldiğinde binanın açılışını yapılması teklif edilmiş 13.4.1934 tarihinde annesi Zübeyde Hanımın, Karşıyaka'daki mezarını ziyaret eden Ata aynı gün Bergama'ya gelerek binanın açılışını bizzat yapmıştır.

II- Halk Eğitim Müdürlüğü oluşu (1958)

Bina müstemilatına önce Halk Fıkrası, daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi yerleşmiş, çok partili döneme geçilmesinin ardından Demokrat Parti yönetimi binanın CHP tarafından politik amaçla kullanıldığı gerekçesiyle binayı kapatmıştır. 24.9.1955 tarihinde, bina ilk Eğitim Müdürlüğü'nün vekaletinde hizmete girmiştir. Daha sonra 1958 yılında izmir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitim Müdürlüğü haline almıştır. Bergama Müzesi'nin Etnografya Bölümü açılana kadar binanın bir bölümü Etnografya Müzesi olarak kullanılmıştır.

III- Halk Eğitim Merkezi Yöneticileri

Halkevi olarak çalıştığı dönemde Müdürlüğünü Osman Bayatlı yapmıştır. Osman Bayatlı'nın vefatından sonra ihsan Dirim 1958'den 1959 yılına kadar ve onu takiben 1959'dan 1972 yılına kadar Hidayet Güngör Müdürlüğü yürüttü. 1972 yılında Hidayet Güngör'ün emekli oluşu üzerine Zübeyde Hanım İlkokulu Müdürü Rıza Özyurt müdürlüğe atanmış 1983 yılında emekli oluncaya kadar bu görevde kalmıştır. 1985 yılına kadar müdür yardımcısı Osman Nuri Erbek vekaletten müdürlüğünü sürdürmüş, onunda emekli olması üzerine 15.4.1985 tarihinde Kiraz Lisesi Müdür yardımcısı Suhal Eriş müdür olarak atanmış, 18.9.1987 tarihinde kendisinin Bakanlık Müfettişliği göreviyle İzmir'e tayini üzerine 13.10.1988 tarihinde Merkez Müdür Yardımcısı Mehmet Ermiş müdürlüğe atanana kadar vekaletten yürütmüş ve bu tarihten itibaren halen müdür olarak bu görevi yürütmektedir.

B- BERGAMA HALK EĞİTİMİ BÜLTENİ (15.1.1957 -15. 8.1957)

I. Genel

Bergama Halk Eğitimi Derneği tarafından aylık olarak çeşitli eğitim faaliyetlerinin hemşerilere aksettirilmesi amaçlanarak sekiz sayılı bir bülten yayınlanmıştır, ilk sayı 15.1.1957 tarihinde yayınlanmış olup son sayı 15.8.1957 tarihlidir Bültenin sahibi; Halk Eğitimi Derneği adına İhsan Dirim olup, yazı işleri müdürü; Kemal Serdaroğlu'dur. Bu bülten, Bergama Basımevi'nde basılmış, Halk Eğitim Merkezi idare merkezi olmuştur.

Kuruluş nizamnamesine göre derneğin konusu; kültür, sanat, tarım, ekonomi ve sosyal alanlarda faaliyetler düzenleyerek halkı eğitmek, Bergama'da bulunan dünyaca tanınmış eserleri koruma ve onarımı, milli oyunlar ve folklorun gelişmesine destek olmak, tüm bular için yardım ve rehberlik görevini yüklenmektedir.

Yine nizamnameye göre gayşesi; derneğin konusuna giren alanlarda kurslar açmak, kütüphaneler, okuma odaları tesis etmek, kültür filimleri göstermek, konserler vermek, Bergama gençleri için tarihi eserler üzerine kurslar açmak, milli oyunların ve folklorun gelişimi sağlayacak faaliyetler düzenlemek.

Bu amaçla doğrultusunda halkın eğitimi ve bu yolda yapılan faaliyetlerin halka duyurulması amacıyla bu bülten yayınlanmıştır. Bu bültende; Ortaokul, Orta Erkek Sanat, Kız Enstitüsü, bütün kaza ve köy ilkokullarının çalışmalarını desteklemek amaçlanmıştır.

Diğer yandan Halkevinde açılan kurslar ve nizamname gereği kurulan komisyonun çalışmalarının ilçe halkına duyurulmasına çalışılmıştır. Ayrıca, Bergama'nın eski medeniyet ve kültür faaliyetleri ile derginin yayınladığı tarihteki faaliyetlerinde bu bültende işlenmesi, amaçlar arasına alınmıştır.

II. Merkezde Düzenlenmiş Faaliyetler Hakkında Bültenden Öğrendiklerimiz 29.10.1956'da Halk Eğitim Merkezi'nde, Öğretmenler Birliği Balosu tertiplenmiştir. 10.11.1956'da Merkez'de düzenlenen muhteşem törenle Kız Enstitüsü'nün hazırladığı program çerçevesinde Büyük Ata anıldı, Bergama Belediyesi ile ortak çalışarak bir bando meydana getirildi. Ocak 1957 sonunda Halk Eğitim Merkezi'nde "Edebiyat Gecesi" tertiplendi, Bergama Avcılar Kulübü av aletleri ile süslü yılbaşı balosu düzenlendi. 20.1.1957'de Bergama Halk Eğitim Merkezi temsil ekibi, Gazipaşa İlkokulu aile birliği yararına bir temsil vermiştir. 10.12.1956 tarihinde, Merkez'de Gazi Osman Paşa'yı anma gecesi düzenlenmiştir. Mehmet Akif Ersoy'u ve Namık Kemal'i anma geceleri tertiplenmiştir. Hüseyin Ayalp yönetiminde saz ekibi oluşturulmuş, aynı yıl merkezde "Vatan Yahut Silistre" piyesi, "Ahçıbaşı Tosun" komedisi, "Çifte kerametler" komedisi, "Avcılar" müsamesesi, Avcılar Kulübü folklor temsili, "Memur Aranıyor" komedisi, "Büyük Kalpler" piyesi sahnelenmiştir,

13.4.1957 tarihinde, Abdülhak Hamit'i anma gecesi düzenlenmiştir, Halk Eğitim Merkezi temsil, saz ve folklor ekipleri, Söke Öğretmenler Derneği yararına ve yine Derneğin davetlisi olarak 11.5.1957 tarihinde Söke'de yine Bornova Türk Kadınlar Derneği'nin davetlisi olarak 1.6.1957'de Bornova'da geceler tertiplenmiştir.

C- HALK EĞİTİM MERKEZİ KURS FAALİYETLERİ (1971-1992)

I-1971-1976 Dönemi

Mesleki Genel Bilgi ve Okuma-Yazma olmak üzere iki dalda açılan kurslara toplam 314 kurs açılmış olup bunlardan 50'si okuma-yazma diğer 264'ü mesleki genel bilgi (yani; biçki-dikiş, el nakışı, pike, iğne oyası, mekik oyası, el sanatları, trikotaj, daktilo, muhasebe, kuaförlük, sim-sırma vb.) kurslarıdır. Bu beş yıl içinde

en az kurs 1971 /72 döneminde (20 kurs) ve en çok kurs 1974/75 döneminde (66kurs) açılmıştır. Yine en az katılım 569 kursiyer ile 1971/72 döneminde olup bu beş yılın en geniş katılımı 2422 kursiyer ile 1972/73 döneminde olmuştur. Okuma-yazma kurslarında ise 1973/74 dönemi açılan 2 kurs ve 27 kursiyerlik katılımı ile beş yıllık dönemin en az faal dönemi olup 1972/73 dönemi ise 36 okuma-yazma kursuna 582 kursiyerlik katılımın ile en faal dönem olmuştur. Bu beş yıllık dönemde Halk Eğitim Merkezi'nin en faal dönemi açılan toplam 101 kursa 3004 kişilik katılımı 1972/73 dönemi olmuştur.

II-1976-1981 Dönemi

Bu dönemde, önceki dönemin programlarına sanayi eğitim ve sosyal ve kültürel programlarda eklenmiştir. Sosyal ve kültürel programlar ismi altında 1979/80 döneminden itibaren, yabancı dil, Türk Sanat Müziği, Türk Halk Müziği, çeşitli enstrüman kursları açılmıştır. Diğer yandan 1980/81 döneminde sanayi eğitimi programları olarak pratik elektrikçilik, kaynakçılık, kunduracılık gibi kurslar açılmıştır. Bu beş yıllık dönemde toplam 539 kurs açılmış olup 2 kurs sanayi eğitimi, 15 kurs sosyal ve kültürel programda, 06 kurs okuma yazma ve 316 kurs mesleki genel bilgiler programında açılmış, 2 kursa 51 öğrenci katılmıştır. Sosyal ve kültürel programlar 1979/80 döneminde başlamış olup ilk yıl açılan 9 kursa 294, ikinci yıl açılan 6 kursa 146 kursiyer katılmış yani bu dönemde bu programda toplam 15 kurs açılmıştır. 1976/ 77 döneminde sadece mesleki genel bilgiler programında kurs açılmış olup, açılan 46 kursa toplam 1000 kursiyerlik katılımı bu beş yıllık dönemin en düşük katılımı bu dönemde olmuştur. 1980/81 döneminde ise dört programda kurslar açılmış, açılan toplam 259 kursa yine toplam 2489 kursiyerlik katılımı bu beş yılda en çok katılımın olduğu dönemdir. Bu beş yıllık dönemde çeşitli branşlarda toplam 539 adet kurs açılmış bu kurslara toplam: 9194 kursiyer katılmıştır.

III - Bu beş yıllık dönemde önceki dönemlerde açılan programların tümünde kurslar açılmıştır. Sanayi eğitim programında; 141 kurs ve 211 kursta okuma yazma kursu açılmıştır, bu beş yıllık dönemde tüm dallarda toplam; 26 kursla en az kurs 1984/85 döneminde açılmıştır. Yine en az katılım toplam; 424 kursiyer ile bu yıl olmuştur. En çok kurs ise 1983/84 döneminde (toplam; 132 kurs) açılmıştır, yine bu yıl toplam; 1471 kursiyerle en çok katılımın olduğu yıldır. Bu beş yıllık dönemde çeşitli branşlarda 380 kurs açılmış ve toplam; 4931 kursiyer kurslara katılmıştır.

IV- 1986-1991 Dönemi

Son beş yıllık dönemde önceki beş yıllık dönem gibi tüm programlarda kurslar açılmıştır. Ancak 1986/87 döneminde Okuma-yazma Kursu, 1989/90 döneminde ise Sanayii Eğitimi Prog-ramı'nda kurs açılmamıştır, muhtamel sebebi katılım olmayışıdır. Yine bu beş yıllık dönemde bilgisayar, toplum ve iş hayatında etkin bir faktör olmaya başlamakta, Bilgisayar kursları da diğer kurslar arasında önemli bir yer almıştır. Önceki beş yıllık dönemin sonlarında Halk Eğitim Mer-kezi'nde başlatılan bilgisayar kursu çalışmaları bu son beş yıllık dönemde yayılarak ve aranılarak önemli kurslardan biri haline almıştır. Bu beş yıllık dönemde en az kurs; 44 kurs ile 1986/87 yılında açılmış olup, yine aynı yıl 646 kursiyerlik katılımı ile en az katılımın olduğu yıl olmuştur. En çok kurs; 94 kurs ile 1990/91 yılında olmuş ve yine bu yıl 1246 kursiyerlik katılım ile beş yıllık dönemin en çok katılımı olmuştur. Bu dönemde en az kurs; 5 kur s ile Sanayi Eğitimi Programı'nda açılmış, en çok kurs; 206 kurs ile Mesleki ve Genel Bilgiler Programı'nda -ki bu program bilgisayar ve muhasebe kurslarını kapsar- açılmıştır. Bu dönemde çeşitli programlarda toplam; 344 kurs açılmış, bu kurslara toplam;4929 kursiyer katılmıştır.

V-1991-1992 ve 21 Yıla Genel Bakış

1991692 döneminde tüm programlarda toplam 96 kurs açılmış ve 1332 kursiyer kurslara katılmıştır. Bunlardan 138'i bayan ve erkek kursiyerlerdir. Bu dönemde

Sanayii Eğitim Programı 1 kurs ile en az açılan programdır. Üç kurs okuma-yazma, 38 kurs Sosyal ve Kültürel Programda ve en çok kurs; 54 kursla Mesleki ve Genel Bilgi Programında açılmıştır. Sanayii Eğitimi Kursuna 21 kursiyer, Okuma-yazma Kursuna 27 kursiyer, Sosyal ve Kültürel Eğitim Kursuna 542 kursiyer ve Mesleki ve Genel Bilgiler Kursuna 742 kursiyer katılmıştır.

Genel olarak 1971/92 yılları arasında geçen 21 yıllık döneme baktığımızda 1971/76 döneminde; 314, 1976/81 döneminde; 539, 1981/86 döneminde; 380, 1986/91 döneminde;344 ve 1991/92 eğitim yılında;96 kurs olmak üzere toplam;1673 kurs açılmıştır. 1971/76 döneminde; 9160 kursiyer, 1976/81 döneminde; 9194 kursiyer, 1981/86 döneminde; 4931 kursiyer, 1986/91 döneminde; 4929 kursiyer ve 1991/92 eğitim yılında; 1332 kursiyer olmak üzere toplam; 29.525 kursiyer kurslara iştirak etmiştir. En yoğun katılım sadece Meslek ve Genel Bilgiler ile Okuma-yazma kurslarının açılmış olmasına rağmen iki programda 9160 kursiyerlik katılım ile 1971/76 döneminde olmuştur. 1976/81 döneminde 9194 kursiyerlik katılım en geniş katılım olmuştur. 1981/86 döneminde 4931 kursiyer ve 1986/91 döneminde 4929 kursiyer kurslara iştirak etmiştir.

NASIL BİR KERMES OLMALIDIR?

Gürbüz Bağana

Öncelikle Bergama Kültür ve Sanat Vakfı ve şahsım adına bu toplantıyı düzenleyen Kuzey Ege Gazetesi emekçilerine teşekkürlerimizi iletmek istiyorum. Kısaca onar yıllık dönemlerle aktaracağım kermeslerden günümüze geleceğim.

1930'lu yıllarda Bergama ekonomisi tamamen tarıma dayalı idi. Dünya ekonomik krizi ve ufukta görülen 2. Dünya savaşı hazırlıkları tarım ürünlerinin çok ucuz fiyatlarla üreticinin elinden çıkmasına neden oluyordu. Halk geçimini zar zor sağlıyor, giderlerini kısararak ayakta kalmaya çalışıyordu.

1937 yılının başlarında buna bir çözüm, çıkış yolu arayan Bergamalılar dönemin valisi Fazlı Güleç'in de kentimizde bulunduğu bir gün, Kermes düşüncesini ortaya attılar. Sosyo-ekonomik yönü ağır basan ama her olayda olduğu gibi siyasal boyutu da bulunan bu festivali Belediye, parti ve vakıflar başkanlarının düzenlemesi, halkevi, müze müdürlerinin de bu kurulda yer alarak kültür -ve sanat danışmanlığını üstlenmesini kararlaştırdılar. Bu şekilde şehrimizin ekonomik, sosyal ve siyasi boyutları olan kurum ve kişileri biraraya getirilmiştir. Amaçları yöremizin kültürel zenginliklerini araştırıp, derlemek ve bunları sergileyerek tarımsal girdinin hiç olmadığı Mayıs ayında Bergamamıza ekonomik bir katkı sağlamaktır. Bu arada yol, su, elektrifikasyon, otel, restoran, park gibi eksikliği duyulan sorunları devlet, Belediye işbirliğiyle çözmektir.

22 Mayıs 1937'de ilk kermes başladığında halkımız olaya o kadar sıcak bakmıştı ki, evlerindeki halıları sokağa sermiştir. Kermes alanı olarak seçilen Bağlar kırında toplananların sayısı Anadolu gazetesine göre 20-25.000 kişidir.

Yani konuklarımızın sayısı 10-15 bin kişidir. Kentimizin nüfusu kadar konuğumuz olmuş demektir. Evrime uyabilseydik bu yıl yapılacak Kermes'e 40-50 bin konuğun gelmesi gerekiyordu. Kermes'in bir gün Dikili'ye, bir günü Çandarlı'ya bir günü Kozak'a ayrılmıştı.

Tek partili dönemden demokrasiye geçtiğimiz 1950 li yıllarda sosyo-ekonomik bir etkinlik olan Kermes'te yavaş yavaş siyasal etkinlik ön plana çıkarılmaya başlanınca siyasal kimliği olmayan Bergama'yı Sevenler Demeği kurulup bu görev ona verildi. Sağduyunun ürünü olan bu yaklaşım ne yazık ki 1960'lı yıllarda ekonomik nedenlerle görevini Belediyeye devretti. Devretmesiyle beraber sosyo-ekonomik yönü ağır basan kermesler siyasal gösterilere dönüştü.

1970'li yıllarda geldiğimizde adı bile değiştirilip, Kermes festivaline bu gariplik yet-miyormuş gibi uluslararası kermes festivaline dönüştürüldü. Güzelim kermesimiz magazin sayfalarını süsleyen ikinci sınıf şarkıcıların, türkücülerin, sinema figüranlarının gösteri alanına dönüştü.

1980'li yıllara gelince olay farkedildi ve Belediye halkın çeşitli katmanlarından insanları çağırarak, geniş bir platformda kermes programları hazırlandı.

Evensilliği, ulusallığı bırakın yerelliği bile kalmamış kermesimizin önce yerelliği restore edilmeye çalışıldı. Bu amaçla Türk Sanat Müziği Koromuz, okul tiyatrolarımız kermes programlarına alındı. Amatörler arası ses yarışmaları düzenlenerek her yıl en az 60-70 kişinin katılımıyla sesimiz hiç olmazsa Balıkesir'e, Manisa'ya, Aydın'a, Bursa'ya, Muğla'ya duyuruldu. O yılın sanat olayının Asklepion'da sahnelenmesi ile de ulusal boyuta el atıldı. Çok gür olmasa da yazılı ve görsel basından, medyadan ses gelmeye başladı.

Halkımızın ilgisini çeken, devlet korolarına, televizyonlara sanatçı gönderen ses yarışması nedense 1990'lı yıllarda iptal edilerek yerine tavla ve satranç yarışmaları düzenlendi. Uluslararası boyuta gerçek anlamda ulaşabilmek amacıyla evrensel sanatın örnekleri kermes etkinliklerine alındı. Biraz şanssızlık biraz da mekan seçemindeki yanlışlık nedeniyle Suna Kan'a çadır içinde konser verdirilmek zorunda kalındı. Oysa mekan seçimi için çok şanslı bir beldemiz var. Kozak yolundaki piknik alanı, büyük alan, Ilıca gençlik konserlerine; Bazelika, Bedesten

klasik müzik konserlerine; İnönü Caddesinin Şeref Çeşme Sokağı ile kesiştiği alan Atatürk Mah-hallesindeki park, Cumhuriyet alanı, müzik, folklor gösteri ve konserlerine, Çamlıpark, Özgürlük parkı çocuklara yönelik gösteri ve eğlencelere; Belediyemizin yeni binasındaki salon, Çamlıparktaki anfi-teatrlar panel ve açık oturumlara; Atmaca Meydanı eğlenceye çok uygun mekanlardır.

27 Nisan 1993 günü vakfımız kurucularının ve danışmanlarının önerileri şunlardır.

1. Kermes, kültürel mirasımızın sergilenerek kentimize yabancıların gelmesini sağlayan, halkımızın dağarcığına sosyo-ekonomik katkıları olan bir etkinliktir. Organizatörlere büyük paralar ödenip halkımızın efesini, zeybeğini parayla izler hale getirilmemelidir.

2. Kermeste öncelikle kendi ürettiklerimizi sergilemeliyiz.

3. Yalnız Asklepionu kullanarak, özellikle geceleri, Bergama'mızı terkedilmiş şehir havasından kurtarıp festival havasına sokmalıyız.

4. Yetkili makamlardan gerekli izni ve önlemi alarak Atmaca mahallesini bir Kum-kapı ya da Sulukule gibi eğlenceye açmalıyız. Burada oturan hemşerilerimize güvenip, onların ekonomik sıkıntılarına az ad olsa hafifletmeliyiz.

5. İzmir Kültür ve Sanat Vakfı ile diyalog kurup İzmir Festivalinin bazı etkinlikleriniKermese aktarmalıyız.

6. Sanat dallarında eğitim veren üniversitelerimizin teorik ve pratik katkılarını is temeliyiz.

7. Tam donanımlı bir basın merkezi kurarak basın mensuplarının, haber, yorum ve resimlerini anında aktarmalarını sağlamalıyız.

8. Otopark sorununa hiç olmazsa bu dönem için geçici olarak çözmeliyiz.

9. Finans yönünü merkezi ve yerel yönetimlere, sponsorlara bırakarak programı belediye başkanı, Kaymakam, baro, oda ve vakıf temsilcilerinden oluşan bir kurulca oluşturulmalıdır.

Kültürümüzü yansıtan ekonomisine olumlu katkıları olan, halkımıza kısa sürede de olsa sıkıntılarını unutturan, dünü unutmayan bugünü yansıtan yarına kucağını açmış kermesleri görmemiz dileğiyle.

OSMAN BAYATLI'NIN ÖLÜMÜNÜN 35. YILI KONUŞMASI

Yavuz ÖZMAKAS

Değerli Başkan,
Değerli Rotaryenler
Değerli konuklar,

Bu gün Atatürk'ün Bergama'ya gelişinin 59. yıldönümü. İki gün sonra ise Bergama için önemli bir isim ve kilometre taşı olan Osman Bayatlı'nın ölümünün 35. yıldönümü. Bu yıl aynı zamanda Bayatlı'nın doğumunun da 101. yılı.

Böylesine önemli günleri arka arkaya yaşarken üzerinde yaşadığımız topraklarda bizden önce yaşayıp, bilim, kültür, felsefe vb. alanlarda adını altın harflerle tarihe yazdırmış kişileri de unutamayız.

Parlatılan deriden yapılan kağıdı, Parşömeni Bergama'lı Krates bulmuştu. Yine Bergama'lı Kadri Müyessiret ül Ulum adlı ilk batılı dilbilgisi kitabını yazan kişidir. Arcesilas ise yani akademinin kurucusu olarak düşünbilim alanında önemli hizmetlerde bulunmuştur. Oribasius tükrük bezlerini bularak tıp alanına önemli katkılarda bulunmuştur. Hekimlerin imparatoru, Şeyhüs Seyadile, hekimlerin babası, ilk spor hekimi ünlü Galenos'u saymadan geçmek mümkün değildir. Galenos zamanından kalma bir söylence ile eczacılığın simgesi olan yılanlı sütun da Bergama'mızın yüz aklarındandır.

Bugün rahmetle ve onurla andığımız Osman Bayatlı, 1892 yılında Kırkağaç'ta doğdu. Ailesi Karaosmanoğullarındandır. Bayatlı'nın babası ise çiftçi Cemal Efendidir.

İlköğrenimini Kırkağaç İptidadisinde, orta öğrenimi ise Kırkağaç Mektebi Rüştiyesinde yaptı. Daha sonra İzmir Öğretmen Okulunu bitirdi.

1913 yılında Soma Erkek Öğretmen Okuluna atanarak çalışma yaşamına atıldı. İzmir'de çeşitli okullarda öğretmenlik ve müdürlük yaptı.

1919 yılında Kırkağaç'a dönerek muhasebe memurluğu yapmaya başladı. İşgali müteakip izmir'e geri gelerek iki yıl İzmir Sahiliye Okulu Müdürlüğü ile eğitim çalışmalarına geri döndü.

Bergama Numune Mektebi müdürlüğüne tayin oldu. 9 yıl burada çalıştıktan sonra tayini Çeşme'ye çıkınca istifa edip serbest çalışmaya başladı. 1928 de Bergama Müzesi Muhafazlığına atandı. Bu atama ile Osman bayatlı'nın yaşamında yeni bir dönem açılıyordu.

1937 yılında Eğitim bakanlığınca bergama'nın tarihi ve turistik değeri dikkate alınarak varolan müze müdürlük durumuna getirildi. Osman bayatlı bu yıldan itibaren müze müdürü olarak çalışmaya başladı.

Zaman zaman ülkedeki müzeleri ziyaret eden, kazılara katılan bayatlı, 1938 yılında Yunanistan ve Rodos Müzelerini gezdi. Bu gezileri sırasında mesleki bilgisini artırırken eski eserlerin sergilenme yöntemlerini de inceledi.

Bayatlı, bergama Asklepionundaki yaptığı restorasyon çalışmaları ile öne çıkarken, Bergama ile ilgili araştırmalar ve gözlemlerini de kitap haline getirerek gelecek kuşaklara büyük hizmetlerde bulunmuştur.

bayatlı bergama'yı yalnızca arkeolojik açıdan değil, kültürel, turistik, etnoğrafik açılardan da ele aldı. Şifalı otlar, şifalı hayvanlar, zeybek oyunları, sikkeler, Bergama'da sanat eserleri, efsaneler, adetler gibi kitapları bunların canlı birer kanıtıdır.

Osman Bayatlı, soyadı yasası gereğince önce Bayattekin soyadını aldı. 1939 yılında ise ana tarafından büyük dedesi olan Beyazıt Ahmet Efendiye izafeten soyadını Bayatlı olarak değiştirdi.

1 Ağustos 1957 yılında yaş haddinden emekliye sevk edilen Osman Bayatlı, aynı yıl türkiye Müzeleri Milli Komitesine üye seçilmişti.

15 Nisanı 16 Nisana bağlayan 1958 gecesi ise yaşamını noktaladı. Ardında 30'dan fazla kitap, onurlu bir müzecilik çalışması, başarılı bir eğitimcilik bıraktı.

Emekli süvari Yüzbaşı Bergamalı Celal Avdan, " o tüm yaşamını ülke kültürüne vakfetti. Gerek Türk Ocağında, gerekse Halkevinde çalışırdı. Kütüphaneden ayrılmazdı. Eski eserleri incelemeye başladı. Nihayet kitap yazmaya da hevesi uyandı. Etütlerine devam etti. O yeni Camiin bir odasına çekilmiş her meslekten kimselerle konuşuyor, misafirlerini çok iyi karşılıyor, mütemadiyen duyduklarını not ediyordu." diyerek kişiliğini de sergilemiş oluyordu.

Osman Feyzi bayatlı, müzeyi ziyaret nedeniyle gelen her kişiden istifade etmeye çalışıyor, gelenlerin meslek ve işleriyle ilgileniyordu. Hoşuna giden şeyleri mutlaka not ederdi. On yıl önce aldığı notu çekmecesinin bir köşesinden derhal bulurdu. Onun elinden hiçbir belge kaybolmazdı.

Bergama'ya büyük emeği geçmiş kişilerden biri olan haluk Ökeren, 15 Nisan 1958 akşamı Bergama'ya geldiğinde Bayatlı'yı ziyaret etmek ister. Ancak onun iki gündür hasta olduğunu evden çıkmadığını öğrenir. Birini yollayarak hatırını sordurmak ister ama onun konuşmadığını öğrenir, işte o gece vefat eder.

Saat21.30'dur.

Eski Bergama Kaymakamlarından Fazlı Güleç Bayatlı'yı bayatlı yapanın bergama sevgisi olduğunu vurgular.

Bergama sevgisiyle neler yapmamıştır ki bayatlı. Yine Haluk Ökener'in deyişleriyle sıralamak istiyorum.

"Türk Ocağı, Halkevi, Bergama'yı sevenler Cemiyeti, kermes gibi milli, sosyal ve kültürel hareketlerde olduğu gibi bergama'yı tanıtmak konusunda onun hizmetleri başta gelir. Bergama efsanelerini, folklorunu, milli oyun ve havalarını toplayan. Bergama'da eski ve yeni devirde yetişen fikir adamlarını tanıtan, Bergama'nın yakın tarihindeki olayları toplayan, Bergama ve çevresinde yaşayan Türkmenlerin yaşam ve adetlerini, inançlarını derleyen tüm safhaları ile eski Bergama tarihini inceleyip tasnif ederek yayınlayan o oldu.

Türkiye 'de ilk kez Etnografya müzesini kurmuştur ki yalnız bu eser onun adını ebedileştirmeye yeterlidir."

Ünlü tarihçi Enver behnan Şapolyo ise onun hizmetlerini üç noktada toplar.

- 1.Helen Medeniyetini incelemek
- 2.bergama Folklorunu incelemek
3. Eski eserler ve Etnografya müzesini kurmak.

Ben burada bir şeyi daha izninizle eklemek istiyorum. Osman Bayatlı, kermes düzenlenmesinin ilk fikir babalarından ve ilk komite üyelerinden biri olmanın ötesinde, sağlığında kermesin Bergama ile özdeşleşmesinde en büyük katkıları olan insanlardan bindir.

Bayatlı'nın yazdığı ilk eseri, onarımında ve restorasyonunda büyük emeği geçtiği Asklepion adlı kitabıdır. 1935'de yazdığı bu eserin ikinci fasikülünü 1938'de üçüncü fasikülünü ise 1947 yılında yayınlamıştır.

Şifalı otlar üzerine yaptığı incelemelerini ise 1938- 1957 arasında yedi ayrı kitapçıkta duyurmuştur.

Bergama'yı tanıtan broşürü 1937, 1945 ve 1948 yıllarında tekrarlanmıştır.

Bayatlı'nın 22 ayrı konuda 31 kitabı yayınlanmıştır. Bu kitapların bir kısmı dönemin tek partisi CHP tarafından, bir kısmı, Bergama'yı Sevenler Cemiyeti tarafından finanse edilirken son dönem kitaplarını da kendi adına bastırmıştır.

Osman Feyzi Bayatlı'yı andığımız şu günlerde üzerinde durulması gereken önemli bir noktaya değinmeden geçmek istemiyorum.

Günümüz kurumları Bergama üzerine yapılan araştırmaları desteklemeli ve onları teşvik etmelidir. Yapılacak bu çalışmalar Bergama'yı sevmenin Bergama'ya hizmet etmenin bir diğer cephesidir. Varolan kurum ve kuruluşlar bu konuda yapılacak çalışmalara gerek yayınlama açısından gerekse bizzat araştırmada bulunmak yoluyla destek vermelidir.

Yine bu cümleden olarak benim iki önerim vardır.

1.Bir Bergama Enstitüsü kurulmalıdır. Bergama Araştırma Merkezi görevini üstlenecek bu enstitü tek başına bir kurum ya da kuruluşun altından kalkacağı bir iş

değildir. Bergama'yı seven ve hizmet etmek isteyen tüm kurum ve kuruluşlar bu konuda güçlerini birleştirmelidir.

Bergama Enstitüsü Bergama ile ilgili araştırmalarını bir yandan yaparken bir yandan da Bergama ile ilgili belge ve bilgileri toplamalıdır. Bu iş sürerken elde edilen veriler de yayınlanarak bilim dünyasına sunulmalıdır.

Bu iş kuşkusuz ki profesyonel bir mantıkla ve kadrolarla yapılır. İşte bu nedenle buradan sesleniyorum. Gelin güçleri birleştirelim ve bir Bergama enstitüsü kuralım.

2. Bergama üzerine araştırma ve yayınların günümüzde de olanca hızıyla sürdüğü gözönüne alınınca yeni kapsamlı bir çalışmanın yapılması gereksinimi doğmaktadır.

Bu gereksinim adı BERGAMA ANSİKLOPEDİSİ dir. Yine kurum ve kuruluşlarca desteklenmesi koşuluyla başarıya ulaşma şansı olan bu çalışma kanımca önümüzde duran acil görevlerden biridir.

Krateslerin, Oribazların, Galenosların, Arcesilasların Bergama'sından, Osman bayatlı'nın Bergama'sına nasıl geldiysek yarınlara bu enstitü ve ansiklopedi ile ulaşabiliriz.

Sözlerimi dönemin İzmir valisi Şabri Kolçak'ın şu sözleriyle bitirmek istiyorum:

İTİRAF VE KABUL EDELİM Kİ YARININ BİLİM VE SANAT ADAMLARINA ZENGİN TARİHİ MATERYAL TOPLAYIP HEDİYE ETMEK KOLAY BİR İŞ DEĞİLDİR.

İŞTE RAHMETLİ HOCAMIZ OSMAN BAYATLI BÖYLE GÜÇ BİR İŞ İ BAŞARARAK GELECEK NESİLLER TARAFINDAN MİNNETLE VE HÜRMETLE ANILMAYA HAK KAZANMIŞTIR.

ONU YÜREKLERİMİZİN EN SICAK KÖŞESİNDE

SEVGİYLE

SAYGIYLA

HER AN YAŞIYORUZ.

**AZİZ ATATÜRK'ÜN
BERGAMA'YA GELİŞİNİN 23ncü YILI
HALK EĞİTİM MERKEZİNDE KUTLANDI**

İhsan Dirim

Çok Muhterem Davetliler:

Aziz Atatürk 19 ncu asırda doğmuştu, 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkmış ve bundan 19 yıl sonra Türk milletine ve gençliğine hür ve mes'ut bir vatan emanet ederek hayata gözlerini kapamıştır. Bundan 23 sene evvel 13 Nisan 1934 de Atatürk ilk ve son olarak Bergama'yı şereflendirmişlerdir. Atatürk'ün Bergama'ya gelişini ilk defa olarak 23 yıl sonra bu gün kutlamak bahtiyarlığına hep beraber erişmiş bulunuyoruz,

13 Nisan 1957 de büyük şair Abdülhak Hamit ölmüştür.

Bendeniz Atatürk'ün Bergama'ya gelişinde Bergamalılar arasında bulunarak bu karşılamaya iştirak etmiş bir arkadaşınız olmam hesabıyla kısaca bugünün hatıralarını sizlere nakletmeye çalışacağım. Atatürk'ün Bergama'yı ziyaretleri sırasında 58 piyade ve 29 topçu alayları Bergama'da bulunuyorlardı. O gün mahşeri bir kalabalık istiklal savaşı kahramanı büyük Atatürk'ü kucaklamak onun mevcudiyetinde ilham almak arzusuyla yollara dökülmüştü. Garajın bulunduğu ve Bergama'ya doğru olan evlerin yapıldığı yer spor sahası idi. Piyade ve topçu ayalları burada büyük Ata'ya karşılamak üzere yerlerini almışlardı. Karşı taraf parkın önü ve izmir yolunun iki tarafı Bergamalılarla adeta kaynaşıyordu, izmir'den hareket eden büyük Ata saat 10 sularında Bergama'nın giriş kısmında görüldü. Coşkun tezahürat içinde otomobilinden inerek askeri teftiş etti. Hepsine tatbikat olarak vazifeler verdi. Kendisi bir taşın üzerine çıkarak bu hareketi takip etti. Biz Bergamalılar bu taşın mutlu taş diyoruz.

Bu mutlu taşın üzerine çıkıp askere kumanda eden Atatürk'ün heybetli hali hala gözlerimin önündedir. Bu taş yakında bu binanın önüne monte edilerek ve üzerine de Atatürk'ün Bergama'ya geliş tarihi yazılacaktır. Tatbikattan memnun olan Atatürk ordu mensuplarını candan tebrik etti. Soma'da öğretmen bulunan ve o gün 29 top alayında yedek subaylığını yapan Bahri arkadaşımız tatbikatta muvaffak olanların başında geldiğinden kendisine ayrıca da iltifatta bulundu.

Orada yaya olarak halkın arasından halen içinde bulunduğumuz bu binaya gelerek istirahatını bu binada yapmış ve öğle yemeğini de hepimizin toplandığı bu salonda yemiştir. Salonun ön kısmında gördüğünüz Atatürk'ün büstünün olduğu yerde yemekte büyük Atamız oturmuştur. Yemek yediği çatal ve kaşık halen etnografya müzesindedir. Bu binaya ilk girdiği an terle bulunduğundan fanila değiştirmek üzere müze müdürlüğü olan Osman Bayatlı'nın oturduğu odada fanilasını değiştirerek istirahat etmiştir. Eski Belediye Komseri Ali Rıza Uran kendisine yardım edenlerdendir. Yemekte Bergamalı gençler hizmet etmişlerdir. Atatürk yemek yerken milliyetçiliğini alakadar eden bazı sualleri memleket gençlerine sormuştur. Genç arkadaşlarımız içinden halen sağlık merkezinde vazifeli Vehbi Uzçelik'in verdiği cevaplarından Ata çok memnun kalarak iltifatlarla bulunmuştur. Muhterem Arkadaşlar; Bendeniz yalnız Bergama hatıralarından bahsediyorum. Atatürk'ü anlatmanın azameti ve sonsuzluğu hepimizce maylumdur. Buna cesaret etmenin güç olduğunu yüksek taktirinize bırakıyorum. Atatürk'ün milletine karşı olan sevgisi hepimizce bilinen bir hakikattir. Millet de kendisine sonsuz minnet ve şükranla bağlıdır. Aramızda uful eden Aziz Atatürk'ü hayatımızın sonuna kadar kalbimizde yaşatacağız. Türk gençliğinin ilham kaynağı ve ideali olarak nesilden nesile bu bağlılığı intikal ettireceğiz. Yattığı yer nur olsun.

işte Bergama'yı şereflendirdikleri zaman Palas'dan bu binaya kadar yaya olarak halkın coşkun tezahüratı ve tükenmez alkışları arasında ilerleyen kahramana halk şöyle bağıırıyordu: "Yaşa Paşam, sağol Paşam". Büyük Ata'da şu şekilde cevaplandırıyordu. "Hep beraber, hep beraber". Hepinizi hürmetle selamlarım.

CAMİLER

Osman Bayatlı

ASLANLI CAMİİ: 1287 tarihinde tamir edilmiştir. Bunun yapısında bu civardaki miladın ikinci asrına ait harabeden alınan taşlar kullanılmıştır. Mimarisi eskidir.

Başlı başına bir tarih ve mimarlık bakımından hususiyet taşımamaktadır.

LALELİ CAMİİ: Bu camiin kitabe yeri açıktır. Önündeki mezarda bulunan bir taşta kitabeye göre 950 hicri tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Bu camii miladın birinci asrında kurulmuş olan Tiyatronun üzerine bina edilmiştir. Duvarlarda tiyatronun taşlarından kullanılmıştır. Minaresi de sonradan tamir görmüştür.

Mabed, Bergama'nın en yüksek yerindedir. Adı hafriyat kitaplarına geçmiştir. Fakat çok bakımsız bir hale getirilmiştir. Bu bakımdan muhafazası lazım gelip gelmediğinin takdiri karar verenlerin takdirine bırakırım.

EMİR SULTAN CAMİİ: Emir Sultan, Sultan Beyazıt'ın damadı olduğuna göre ve bazı yerlerde aynı adla camiler yapıldığına göre bu camiin de aynı zamanda yapıldığı kabul olunabilir. Nitekim Bergama'nın şimal tarafından Ulu Camiinin kitabesilede sabittir ki o devrin işidir.

Emir Sultan Camii kapısının üstündeki kitabede 1246 tarihinde Bergama Voyvodası Mustafa Ağanın tamir ettiği yazılıdır. Geçen asırda yenileştirilen mabedin minaresi çok eskidir.

Tavanı ahşaptır. Küçük murabbalarla süslenmiştir. Ortasında kavisli göbek vardır. Zeminini tuğla döşelidir. Bu camiin etrafında çok güzel Lahid ve dört parçalı Lahid şeklinde mezar taşları bulunmakta idi.

Bu gün depo olarak kullanılmakta ve bakımsız bir vaziyete girmiş bulunmaktadır.

MESCİDLER

AYŞE BACI MESCİDİ: Bergama'nın eski Ayşe Bacı mahallesindedir. Bergama'nın her mahallesinde yapılan mescitler gibi bu mahallenin de bir mescidi vardır. 60 yıl önce kahvelerde oturulmazdı. Her mahalle halkı kendi mescidinin bir odasında otururlardı. Burada böyle oda yeri bulunmaktadır. Aynı zamanda buralar misafirhane idi. Üzerindeki kitabeye göre bu mescid 1239 tarihinde yapılmıştır. Fakat bu tarihin tamir tarihi olduğu da kabul olunmaktadır. Külâhbaş elhaç İbrahim tarafından bu tamirin yapıldığı yazılıdır. Minaresi yoktur. Mescid bugün ot deposudur. Bazı mimarı taşları ve kitabesi muhafaza edilmek suretiyle bu binanın ve mimarlık bakımından bir..

İNCİRLİ MESCİDİ: İncir ağaçları bulunduğu için İncirli mescid adını alan bu mabedin kitabesi yoktur. Ancak 830 tarihli bir Vakıfname de hamamın vakıf edildiği yazılıdır. Bu itibarla bu mescidin de aynı devrin eseri olduğu kabul olunmaktadır. Mimarisi yoktur.

Küplü hamam ve taş han ve hanın arkasında taş han medresesi ile birlikte Murad Hüdavendigar zamanında Paşalık alan Hatip şöhet ile anılan Mahmud'un oğlu Hitetullah tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Medhal yenidir. Mihrap ve duvarlar eskiden kalmıştır. Kubbesi sekiz köşelidir. Bu mescidin depoluktan çıkarılması, bakılması ve korunması lazımdır.

Şubat-1938

BERGAMA CAMİLERİ

Tevhit Kekeç

Bergama kuruluşundan günümüze değin sürekli yaşam süreci içinde olmuş bir kent olarak yoğun kültür kalıntılarına sahip şirin bir ilçemizdir.

Antikiteilerin yanı sıra 13-14 yüzyıldan sonra ki döneme ait mimari yapılar içerisinde Bergama Camileri de önemli bir yer kaplamaktadır.

Ancak Bergama Camileri son yıllara kadar detaylı araştırması yapılmamış, kısmi araştırma ve yayınlar yetersiz kalmıştır.

Bunlar içinde 1912 yılında yayınlanmış "Altartumer Von Pergamon" serisi içinde kitabelerden ve Osmanlı dönemi yapıtlarından bahsedilmiş bunun yanı sıra 1956 yılında Osman Bayatlı tarafından "Bergama Tarihinde Türk İslam Eserleri" adlı yayın araştırmacılara kaynakça teşkil etmiştir. Diğer taraftan Sanat Tarihi yayınları içerisinde bir kaç cami hakkında özet bilgi yanında bazılarının sadece isimlerinden bahsedildiğini görmekteyiz.

Bergama Camileri hakkında en geniş araştırmanın 1988 yılında tamamlanan Doç. Dr. Bozkurt Ersoy'un "Bergama Camii ve Mescitleri" adlı doktora çalışmasıdır. Bu çalışma 1989 yılında aynı isimle Kültür Bakanlığı Tanıtma Eserleri dizisi içerisinde yayınlanmıştır.(1)

"Bergama Belleten" dergisinin bu ve bundan sonrası sayılarında ilgili yayınlar ışığında Bergama Camii ve Mescitlerini tanıtımını yapmanın yanı sıra konu başlıkları doğrultusunda öz eleştiri ve irdelemede yapmayı yeğledik.

Bu irdeleme ve eleştirmeye neden olan kanı ise sahip çıkamadığımız kültür miraslarımızı hovardaca harcamamızın nedenlerine yanıt aramaktadır.

Anadolu toprakları üzerinde M.Ö. 10.000 binden itibaren, ürün veren insanımızın bu kültür ve sanat kalıntılarına ne denli sahip çıktığımız, hızla yok olmalarına nasıl olanak sağladığımızı görmekte yarar olduğuna inandığımız için bunu yapmak istedik.

Başlangıçta tepki alacağımızı, hatta rahatsız olacağımız yadsınmazdır. Ancak bilinçsizce yapılan ekler ve değiştirmeler, yüzyıllarca yaşama savaşı veren bu anıt yapıların son yıllarda hem de uzay çağı dediğimiz teknolojinin ilerleme kaydettiği günümüzde yok oluşlarını neden durduramıyoruz? Yanıtını beraberce aramak amacından hareketle düşünmeliyiz; Ulucamii'nin tavanı ve batı duvarı, tonoz geçişleri nemden alçı kalem işi süslemelerinin hızla bozulması, dökülmesini; Düşünmeliyiz Kurşunlu Camii'nin son cemaat mahlinin demir roktriksiyonla çerçeveleyip camla kapatıp yayın satış yeri yapmanın H.839/(M.1435) yılında yapılan 1878 yılında onarılan bu anıt yapıya yakışıp yakışmadığını. Bu örnekleri sadece Bergama'da değil Anadolu genelinde çoğaltmak mümkündür. Yukarıda belirttiğimiz gibi konu başlıkları geldiğinde bu olumsuzluklara değineceğiz. Öncelikle dememiz o ki dürüst olmak gerekir.

Bir yanda gavur yapısı, taş yığını diyerek antik kültür kalıntılarını ören yerlerini değersiz yapıtlarmış gibi düşünmek, diğer taraftan yeri geldiğinde işte bizim kültür ve sanat yapıtlarımız dediğimiz insanlığın ortak kültür mirası bu yapıtların yok olmasına göz yummak hatta yok oluşlarını hep beraberce, sanki yarışircasına hızlandırmak.

1- Bozkurt Ersoy Bergama Camileri ve Mescitleri Kültür Bakanlığı yayınları 1052 Tanıtma Serileri Dizisi 16. Kültür Bakanlığı 1989 - ANKARA

Bu bir eğitim noksanlığı mı? Uygulamadan sorumlu ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışan ve çalışmayanlar, yani bizler tümümüz, nasıl bu denli vurdumduymaz olabiliyoruz?

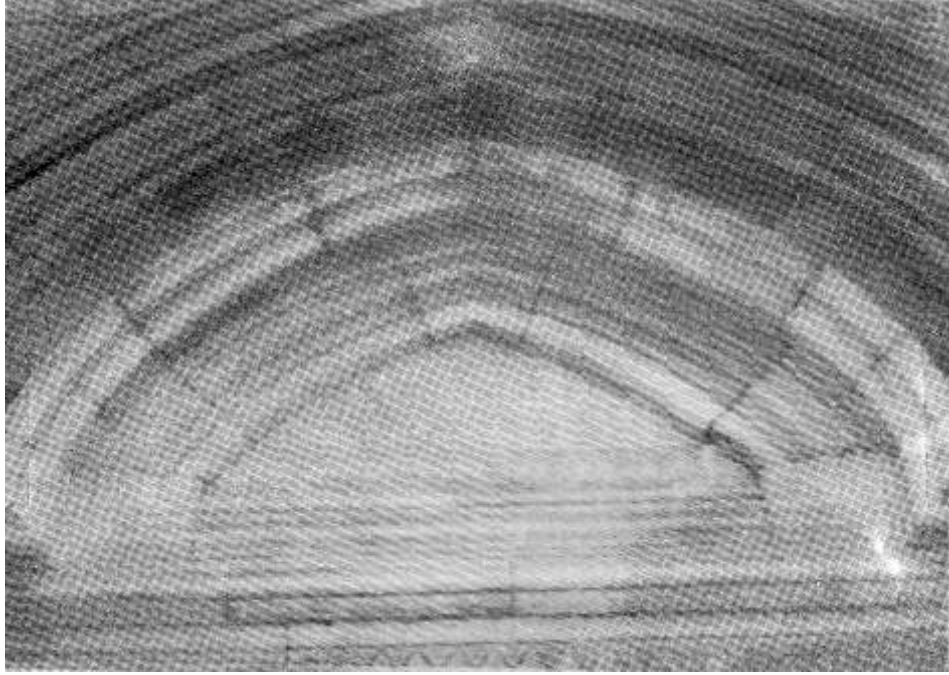
Yoksa, çok zengin kültürel değerlere sahip toprakların insani olarak, bu zenginliğin verdiği aymazlık ve rehavetmi bizi bu yöne sürüklüyor. Eğer günü birlik yaşam olgusunu seçtikse gelecek kuşağa ne bırakacağız? Bırakmaktan öte bari bize kalan emanetleri onlara aktaralım.

Bu o kadar zor olmasa gerek.

ULUCAMİ:

Bugün kendi adıyla anılan Ulucami Mahallesinde ve Galinos (Bergama) çayının sol kıyısına Tekke Dede Boğazına giden eski yolun üzerindedir.

Yapım yılı olarak kuzey cephesindeki Taç kapı üzerinde yer alan kitabeden anlaşıldığına göre H.801/1398-1399'da yaptırılmıştır.

Sultan Bayezid Han tarafından yaptırılan camii kitabesi

1- Anşa'a Haza'ı-mascid al şarif al-cami

2- Al- latif Sultan al-salatin al-a zam amir al-umara al-arab

3- Va'l-acam naşir al-guzat va'l mücahidin

Bayezid Han Bin murad Han Hallada llahu mulkahu fi tarih sana ıhda ve şaman va mıa

TÜRKÇESİ:

Bu güzel cami, kutlu mescidi yüce sultanlar sultanı Acem ve Arap Ülkelerinin emirler emiri mücahid ve gazilerin yardımcısı Murad Han Oğlu Beyazid Han-Tanrı mülkünü devamlı kılsın 801/1398-1399 yılında yaptırılmıştır.

Yapının avlusunda bulunan şadırvanın su deposunun üstü sekizgen sütunla taşınan fenerli düz bir çatı ile kapatılmıştır. 1949 yılından sonra yaptırılan şadırvanın su deposu üstündeki yazıları bergama'lı Şair Aşki Efendi tarafından yazılmıştır.

MİMARİ ÖZELLİKLERİ:

Yapının dikdörtgen planlı 9 bölüme ayrılmış harimi, ortada üç kubbe yanlarda ise beşik tonozlarla örtülüdür. Batı duvarına bitişik bir minaresi vardır.

Camide yapı malzemesi olarak düzgün kesme taş, kaba yonu taş, tuğla kullanılmıştır. Yandaki fotoğrafta Ulu-cami içgörünümü görülmektedir

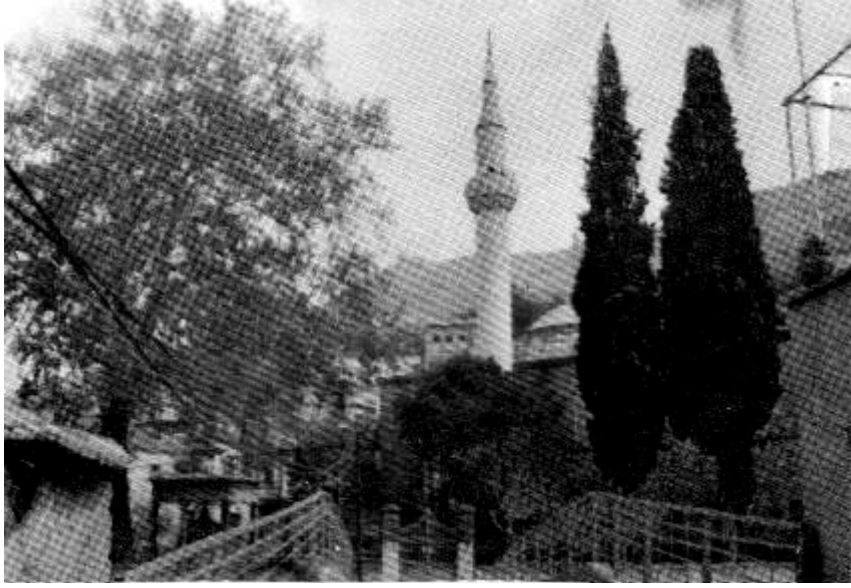
Duvarlar ile örtü sistemi arasında silmeli bir saçak, minare dışında tüm yapıyı dolaşmaktadır. Harim kubbeleri sekizgen kasnaklar üzerine oturmaktadır. Kubbeler ve iki yana eğimli kırma çatı kiremitle örtülüdür. Kasnaklar üzerinde yen alan alçı şebekeli pencereler, düzgün kesme taştan yuvarlak kemerli açıklıklar şeklindedir. Güney ve kuzeydeki kubbelerin kasnakları bir sıra taş, üç sıra tuğla ile almalı düzende örülmüştür. Ortada yer alan kubbenin kasnağı ise kaba yönü taşla örülmüştür.

Doğu cephesi kaba yönlü taşla inşaa edilmiştir. Bu cephede orta kubbe hizasında ise birer pencere açıklığı yer alır. Orta kubbe hizasında iki, kuzey ve güney kubbeleri hizasında ise birer pencere açıklığı yer alır. Orta kubbe hizasındaki pencere açıklıklarından üstteki, alçı şebekeli olup düzgün kesme taştan yuvarlak kemerlidir. Alttaki ise basık kemerli bir açıklık şeklindedir. Kuzey ve güney kubbeleri hizasındaki pencereler yuvarlak kemerlidir. Bu pencerelerin birer yanından başlayan merdiven basamakları kurşunluk giriş kapılarının hizasına kadar yükselir. Bu merdivenler alt bölümdeki duvar kalınlığının yukarıda daraltılarak elde edilen kısmına yerleştirilmiştir.

Güney cephesi, iki yana mevkili kırma çatı nedeniyle üçgen alınlığa sahiptir. Malzeme olarak düzgün kesme taş ve kaba yönü taş kullanılmıştır. Bu cephede üstte dört, altta iki olmak üzere toplam altı pencere açıklığı yer alır. Bu pencerelerin ikisi alınlığın ortasına gelecek şekilde, diğer ikisi ise duvarın doğu ve batı uçlarına yakın yerlerde açılmıştır. Bu pencerelerin tümü alçı şebekeli olup yuvarlak kemerlidir. Alttaki iki pencere ise kenarlarda yer alıp dikdörtgen birer açıklık şeklindedir. Demir şebekeli bu pencere sövelerinin üzerinde yüzeysel niş eninde bir atkı taşı ve onun üstünde düzgün kesme taştan bir kemer bulunur.

Batı cephesinde malzeme olarak düzgün kesme taş ve yonu taş kullanılmıştır. Bu cephede yer alan pencerelerin her biri bir kubbeye denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Güney cephede olduğu gibi üsttekiler alçı, alttakiler demir şebekelidirler. Kuzeydeki kubbe eksenini üzerinde üstte bir pencere altta ise dört basamakla çıkılan bir yan giriş kapısı yer alır. Harime yandan girişi sağlayan bu kapı dikdörtgen bir açıklık şeklinde, taş söveleri silmeli ve giriş kapısı sivri kemerli sağır bir nişan içerisinde yerleştirilmiştir. Nişin güneyinde düzgün kesme taşla

inşa edilmiş, harim duvarlarıyla bağlantısı olmayan bir minare yer alır. Kare altlıklı prizmatik kürsüsü üzerinden onikigen gövdeye geçiş pahlı bir papuç kısmıyla sağlanmıştır. Şerefe altında mukarnaslara yer verilmişken petek alt yarısı, silindirik, üst yarısı konik, taş bir külahla son bulur. Minareye giriş kuzey cephede yuvarlak kemerli bir açıklık şeklindedir.

Ulucami genel görünümü

Minare çeşitli onarımlar geçirmiştir. Son yıllarda da temelden itibaren yeniden yapılmıştır. Osman Bayatlı 1905 yılında onarılan minarenin 1945 yılında gövdesinin saçak hizasından itibaren yıkıldığını, Ekrem Hakkı Ayverdi ise minare gövdesinin 1956 yılında yeniden yapıldığını söylemektedir. Bugünkü minarenin kare planlı bir kürsüye sahip olması Ayverdi'ni 1966 yılındaki yayınından sonra minarenin tamamen yıkılarak yeniden yapıldığını gösterir. 1970-71 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan onarımda bu şekli aldığı düşünülebilir.

Yapının kuzey cephesinde doğu ve batı köşelerine yerleştirilmiş ikisi altta, ikisi üstte dört pencere bulunur. Üst pencereler sivri kemerli, alçı şebekeli, alt pencereler ise demir şebekeli açıklıklar şeklindedir. Alttaki pencere sövelerinin üzerine bir atkı taşı yerleştirilmiştir. Bu cephede kubbe ekseni üzerinde bulunan taç kapısı taştan, sil-meli, dikdörtgen bir çerçeve içinde yer alır. Giriş mermer söveli olup basık kemerlidir.

Dikdörtgen planlı harim, iki sıra halinde yerleştirilmiş hacvari dört paya ile kible duvarına dik üç şahına bölünmüştür. Mihrap ekseni üzerindeki orta şahın, pen-dantiflerle geçilen üç kubbeye örtülüdür. Bu kubbelerden ortadaki, sekizgen yüksek bir kasnak üzerine oturmaktadır. Diğer kubbelerin başlangıcı ise birer silme demeti ile belirlenmiştir. Kubbeli şahının doğu ve batısındaki diğer şahınlar ise payeler hizasına rastlayan ve duvarlar üzerindeki plastelere yaslanan destek kemerleriyle desteklenmiştir. Kubbeli mekan ile yan mekanlar arasındaki yükseklik farkı nedeniyle sarımları ayıran kemerler, doğu ve batı yandaki tonozlar içinde birer girinti oluşturmuşlardır. Böylece orta mekan ile yan mekanlar arasındaki bağlantı kuvvetlendirilmiş ve yanlardaki kemer açıklıklarında birer geçme tonoz şeklinde dönüştürülmüştür.

Harim kubbelerini taşıyan ayaklar arasındaki kemerler sivri, destek kemerleri ise tonozlar gibi yuvarlaktır. Harim toplam yirmi iki pencereyle aydınlatılmış ve bu pencerelerde ondört tanesi kubbe kasnakları üzerinde yer alır. Mihrap önü kubbeseni de yedi, orta kubbeye dört ve kuzeydeki kubbe üzerinde üç pencere bulunur. Diğer pencerelerden ise kuzey cephede yer alanlar renkli camlara

sahiptirler. Mihrap 1905 yılındaki onarımda yapıyla birlikte tamir görmüştür. Mihrabın sağında yer alan minber mermerden ve oldukça sadedir.

SÜSLEME ÖZELLİKLERİ:

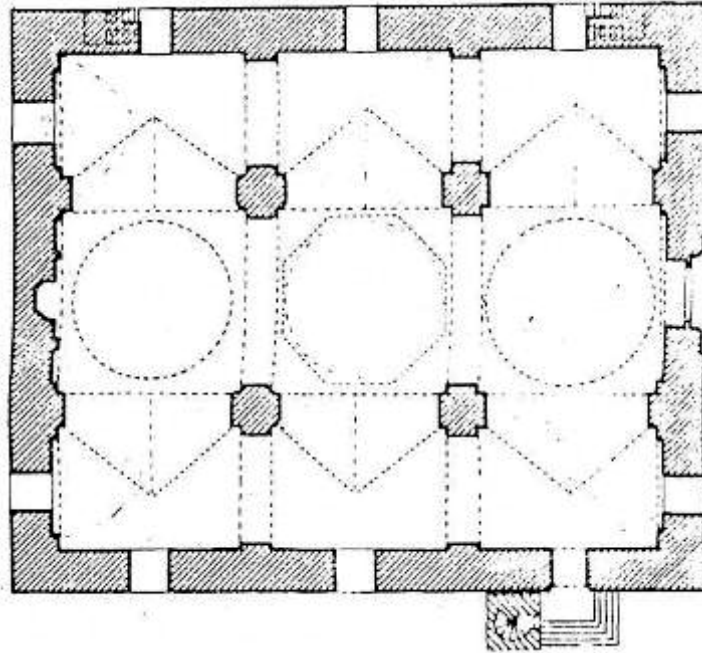
Kuzeydeki taç kapıda kemer üzengi noktalarında mukarrar süslemeler görülür. Basık kemer üzerinde yerleştirilen atkı taşı üzerinde palmetlerden oluşan enlice bir bitkisel süsleme şeridi ile bir geometrik geçme örneği görülmektedir. Kapı aynalığında yer alan kitabenin satır başlarında ve sonlarında ise bitkisel süsleme görülür.

Pendantifler üzerindeki yazılı madalyonlar kasnakdaki pencereleri çevreleyen süslemeler, mihrap duvarı üzerinde ve kubbe içindeki alçı kabartmalar ve kalem işleri batı etkili son yüzyıl süslemeleridir. Alçı mukarros kavsereli korkulukları geometrik şebekeli minberin kapısının üstündeki taç kısmında kademeli kemerlerle ve bir biri içinde girmiş oldukça süslü ayak kitabeleriyle doldurulmuş.

Bergama Ulucami Anadoludaki diğer camilerde yapılan onarımlar gibi yanlış uygulamadan nasibini almıştır. Şöyle ki 1970-71 yıllarında yapılan çatıdaki kurşun yenileme sırasında kuzeyde ve çatı altında bulunan izolasyon toprağın taşınmasından sonra nem ve rutubetten yapı içinde bilhassa kubbelerde bulunana alçı kalem süslemeleri bozulmaya yüz tutmuştur. Bugün bu bozulma hızla devam etmektedir.

Buna benzer onarım ve restorasyonlar neticisinde bu tür yapıların gerek mimari özellikleri, hatta planlarında sapmalar olduğu Bayburt Ulucami örneğinde görmekteyiz, diğer yanda Aksaray Ulucamiinde destek toprağın taşınmasında duvarlarda çatlamlar olduğu saptanmıştır. Demek istediğimiz o ki bu tür anıt yapılarda yapılacak restorasyon ve onarımlar öncesi iyi bir inceleme yapılması, projelendirme safhasında bu konuda uzman sanat tarihçilerin görüş ve bilgisine başvurmada yarar vardır. Yoksa konusunda tam ehli olmayan yüklenici firmalara sırf kazanç amacıyla yaptırılan restorasyon ve onarımlar sonucunda geriye dönüş olmayan olumsuzluklara neden olmakla birlikte yapıyı koruyalım derken, yok oluşunu hızlandıran bu tür uygulamaların hesabını gelecek kuşağa zor veririz.

Ulucami kuzey yönünde, taç kapının hemen karşısına yaptırılan iki katlı kuran kursu binasının bu anıt yapıya yakışıp, yakışmadığını kendimize sormalıyız. Ve de kültür miraslarımıza nasıl sahip çıktığımızın çok örneklerinden biridir Ulucami.

ULUCAMİ PLANI (E. H. Ayverdi'den işlenerek)

NECİP AKÇAR BERGAMA'YI AĞAÇLANDIRAN ADAM

Haluk ELBE

12 yıl Bergama'da tevazu içinde çalıştıktan sonra eski ziraat mualimi Necip hoca, dün Bergama'dan bir gölge gibi sessizce ayrıldı.

Üstün bir vazife adamı olan Necip Akçar ziraat memuru olarak Bergama'ya büyük hizmetlerde bulundu. Akala pamuğunu Bergamalı çiftçilere öğreten odur. Yorulmak nedir bilmezdi. Tarla tarla dolaştı. Köy odalarında, köylülerle bir dost gibi, bir baba gibi konuşarak onları irşad etti. Çiftçinin dert ortağı idi. Çekirge dediler koştı. Fare dediler savaştı, domuz dediler yetiştı. Rahatını hiç aramazdı, bir yerde mahsul hastalığı mı var? O da hastalandı. Bergama avcılarının dostu ve ağabeysiydi. Domuz sürekları onun tensip ettiğı yerde tertiplenirdi. Avcılar onsuz edemezlerdi. Mütevazı idi. Şer kuvvetlerle gece gündüz mücadele eden bir kahramandı. Fakat o, işi böyle telakki etmezdi. (Bu benim iş payım vazifemdir.) derdi.

Şeyanı dikkat denemelere girişmişti. Mezarlıklarda ihtiyar çitlenbiklere antep fıstığı aşısı vuran odur. Müsait gördüğü köylerde meyva bahçeleri tesisinde çalıştı. Bu iş üzerinde emekler harcadı. İnsanlar çabuk unutulur. 12 yılını dolgun çalışmalarıyla Bergama'ya vermiş olan Necip hocayı unutabilirler. Fakat insanların göreni ve düşüneni de vardır. Bunlar birgün Bergama cad-delerindeki ağaçları, çınarları çamları kimin diktiğini soracaklardır. İşte Necip hoca, bu eli öpülesi Necip adam, yarın yeşil kubbeleriyle muhteşem bir abide haline gelecek olan bu ağaçlarda yaşayacaktır. O ihtiyar çınarları da gençleştirdi. Ağaçların voronofa idi. Bergama kalasın yeşilliğinde onun eseridir.

bu vesiliyle hatırimıza şu geliyor. Şehircilik bakımından Bergama'ya bu kadar emeğı geçmiş bu değerli insanın adını, onun tarafından dikilmiş ağaçlarla süslenebilir caddeye veremez miyiz? Büyük, caddeler, bulvarlar büyük ve meşhur isimler için saklansın ziyarı yok sokaklarında tıpkı Necip hoca gibi mütevazı olanını bulmak mümkündür. Sosyal kahramanımız için bu yerinde bir kadir şınaslık olurdu.

BUGÜN GAZETESİ

Tarih 28 Eylül 1948 sayı : 10

BERGAMA YEREL BASINI : KUZEY EGE

Yavuz ÖZMAKAS

İlk sayısı 15 Ekim 1992 tarihinde çıkan, onbeş günlük yerel gazete Kuzey Ege bu yazı hazırlandığında 13. sayısını yayınlamıştı.

Halil Bozkurt'un sahipliğini yaptığı gazete, diğer basın organlarının yaşadığı

Gazetenin ilk sayfasının sol alt köşesi "gündem" başlığı altında Kuzey Ege imzalı olarak çıkmaktadır. Burada on beş günlük sürenin en önemli konulan hakkında kolektif görüşler öne sürülmektedir.

Kuzey Ege'nin sürekli yazarları arasında ismet Baytak, Osman Çalışkan, Ahmet Ünaleroğlu, Adil Üzüldü, Cüneyt Yurtsever, Tahsin Tuna gibi isimler bulunmaktadır.

Gazetenin ilk sayfası güncel önemli haberlere ayrılmış, ikinci sayfa özgür kürsü başlığı ile değişik imzalara açılmış. Üçüncü sayfa yine haberlere ayrılmış. Kuzey ege'nin sayfalarından biri eğitim, gençlik ve çocuk sayfası başlığını taşıyor.

İlk sayfada yer alan çarpıcı başlıklardan birkaçını sıralarsak, Kuzey Ege'nin kendisi için yüklediği misyonu çok daha iyi tanıma olanağı bulabiliriz.

- il olmak için rüşvet mi vereceğiz?
- Vergi güvenlik güçleriyle toplanıyor
- İlçe meclisi toplantısında havanda su dövüldü.
- Tütüncüler "Babanın yangınına" geldiler.
- Kleopatra ağlıyor.
- Dikili Limanı çevreyi kirletiyor.

Kuzey Ege'nin ilginç köşelerinden biri de " Politika kazanı". Bu köşede mümkün olduğunca kimi değerlendirmeler yapılarak, insanların Bergama üzerinde düşünmelerine olanak sağlıyor. Böylesine küçük bir bölgede elbetteki bu tür yazılar da sanırım etkili oluyor.

Kuzey Ege Gazetesi eğer yayın yaşamını sürdürmeyi bu zor koşullarda başarırsa yalnızca Bergama yerel basını tarihinde değil, Bergama Demokrasi tarihindeki haklı yerini de alacaktır.

ASSOS KENT SURLARININ 1992 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI

"Kyzikane'den Aisepos ve Granikos çaylarından, Abydos ve Sestos'a kadar uzanan bölge Propontis'in kıyı kısmıdır; diğer kısmı da Abydos'dan Lekton'a kadar Aleksandrein Troas, Tenedos ve İlian çevresinden oluşur. Bütün bu yerlerde İda Dağı Lek-ton'a kadar uzanır. Lekton'dan Kaikos çayına ve Kanai'a kadar olan bölge; Assos'u Adramittion'u, Atarne'a'yı Pitane'yi ve Elaitikos körfezini içerir. Bu yerlerin karşısında kıyı boyunca Lesbosluların adası uzanır. Bundan sonra Aiolis'in bilimini ve İonia'nın başlangıcını oluşturan Hermos ve Phoknia'ya kadar uzanan Kyme dolayları gelir." MÖ 64 MS 21 yıllarında yaşamış antik çağın ünlü coğrafyacı ve gezgini Strabon Ge-ograhika adlı eserinde Assos kentinin bulunduğu bölgeyi ve onun komşularından bu şekilde bahseder.

Günümüzde Çanakkale İlinin Ayvacık İlçesine bağlı Behramkale Köyü kısmen bu kent üzerindedir.

1816 yılında von Richter, 1835 yılında Charles Texier antik kenti gezerek incelemeler yaparlar. Texier 1849 yılında II. Mahmut'un izniyle Athena tapınağının bazı aedritin ve parçalarını Fransa'ya götürür. 1881-1883 yılları arasında Amerikan Arkeoloji Enstitüsü tarafından ekmpal, agora, gymnasinn, tiyatro ve nekropol'ünde yapılan kazılarda bulunan birçok eser Boston'a götürüldü. J.T. Clarke, F.H. Bacon ve R. Koldanvvey'den oluşan ekibin 1902-1921 yılında yayınladıkları Investigations at Assos adlı kitabı Assos hakkında yapılmış en ciddi araştırmaların başında gelir. Amerikan ekibi bu araştırmalarda kentin ayrıntılı bir planını da çıkarmıştır.

1981 yılında Assos'ta bu kez Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu başkanlığında bir Türk ekip çalışmaya başlamıştır. Halen kentin akropol, nekropol, tiyatro ve sur duvarlarında kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

1960'lı yıllarda restorasyonu yapılan Assos surlarının batı Kapısı ve kazısı yapılan nekropol alanı

Strabon kentin Lesbos adasında yaşayan Methymna kenti sakinlerinin kurduğunu söyler. "Myrsilos Assos'un Methymna'lılar tarafından kurulduğunu söyler; Hellanikos da onu bir Aialis kenti olarak adlandırır." Gerek Amerikalıların gerçekleştirdiği kazılarda, gerekse son yıllarda yapılan kazılarda özellikle Nekropol de açığa çıkartılan mezarlar ve mezar hediyeleri gerçekte M.Ö.8.

y.'yılıda kentin ilk sakinlerinin Lesbos adasından gelmiş olabilecekleri gerçeğini desteklemektir.

Assas M.Ö. 560 yılında B.Anadolunun en güçlü ve zengin devleti olan Lydin Krallığının eline geçer. M.Ö. 6.yyılın sonunda Bers egemenliğine girdi. M.Ö. 5.yılıda Attika Delas Deniz Birliğine katıldı. Kent 4.yılıda bankır Eubulas yönetimine geçti. Sonrasında ise onun mirasçısı bankır Hermios kentin hakimi oldu.

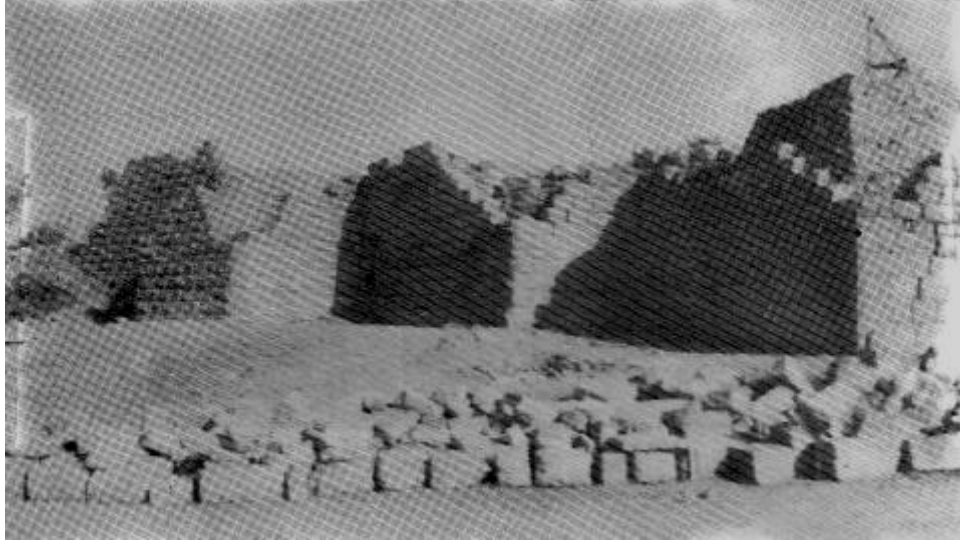
M.Ö. 345 yılında tekrar Perslerin egemenliğine giren kent M.Ö. 241 yılında Bergama Krallığının himayesine giren kent Bergama Krallığının M.Ö. 133 yılında Roma'ya bağlanmasıyla kent Roma'nın Asya Eyaletinin (Povincia Asia) bir prensi olarak Roma'ya bağlanır.

1992 yılında restorasyona başlamadan önce surların görünümü

ASSOR SURLARI: Assor kentinin ilk kurulduğu yer kıyıda 200 m. yükseklikteki bir tepe üzerindeydi. Tepenin kayalık doruğu bir iç kale ve akropolis idi; arkark şehir iki kademeli olan bu kayalıktan ibaretti.. Şehir zamanla tepenin denize bakan güney yamaçlarına yayılmıştır. Şehrin etrafı 6.5. yüzyıllarda palygonsel taşlardan yapılmış bir sur duvarı ile çevrilmiştir. M.Ö, 241 M.Ö. 133 yılları arasında Bergama Krallığının egemenliği altında olan Assos büyümüş, kesme dikdörtgen-taşlardan, geniş bir alanı içine alan ve halen günümüzde önemli bir kısmı ayakta olan yeni bir sur inşa edilmiştir.

Antik çağda savunma endişeleri ve siyasi güvensizlik bazı şehirlerin tepeler üzerine kurulmasına sebep olmuştur. Tepeler özellikle geometrik ve arkaik çağlarda tercih edilmiştir. Yunana şehirleri için şehrin üzerinde kurulduğu, ya da eteğine yaslandığı tepe karakteristiktir. Assos'ta olduğu gibi Yunanistan ve Ege adalarında pek görülmeyen tepe üzerinde inşa edilmiş şehirler Anadolu'da pek çoktur.

Restorasyonu planlanan sur duvarlarının kazısı yapıp temizlendikten sonraki görünümü

Bir tepe üzerinde, ya da yamaçlarına inşa edilmiş kentlerde, surlar tepelerin sırtından, fakat en çok şehrin dışına bakan yamacın üst tarafından geçilirdi. Assos'u çevreleyen surlarda kentin üzerinde bulunduğu tepelerin sırtlarından geçirilmiştir. Böylece savunma kolaylaşmış ve inşasında daha az malzeme kullanılmıştır. Çünkü iç tarafı zemin daha yüksek olduğundan, surun iç yüksekliği az, dış yüksekliği çoktur. Savunmayı güçlendirmek için gene surlar burada olduğu gibi "diateikhisma" denen duvarlarla bölünmüştür. Assos'ta savunma nedeniyle önemini kaybeden arazinin bir kısmını daha içeriden kuvvetlendirmek için duvarlar yapılmıştır.

Kentin ilk kurulduğu tepe zamanla nüfusun artmasının sonucu yerleşim yeri olmaktan çıkmasına rağmen buradaki Athena tapınağından dolayı akropol olarak kullanılmıştır. Assos akropolisi aynı zamanda kentin iç kalesidir. Burasının savunması dış surun bir tarafının gene bir sur duvarı bağlamak suretiyle yapılmaktadır.

Sur duvarlarında kullanılan taşlar çevrenin jeolojik yapısıyla ilgili olarak en kolay ve en yakından temin edilebilen savunmada sağlam taşlardır. Assos kenti için taş hiçbir zaman problem olmamıştır. Öyleki antik dönemde taş ve taştan yapılmış lahitleriyle ünlü olan bu kentin sur duvarları da gene kentin üzerinde kurulduğu volkanik kaya kütlelerinden sağlanmıştır. MÖ 5.6. yüzyılda çokgen taş örgüsüyle yapılmış sur duvarlarının yerine Hellenistik çağda tamamiyle dikdörtgen taşlardan surlar inşa edilmiştir.

Surların dış yüzü tamamen kesme dikdörtgen taşlardan yapılmış olmasına rağmen iç yüzleri dolgulu olarak inşa edilmişlerdir. Assos surlarının iç yüzünde dış duvarlar ince bölme duvarları ya da atkı taşları ile bağlanmış, meydana gelen bölmelere taş toprak ya da kerpiç doldurulmuştur. Genelde birçok antik kenti çevreleyen surlarda bu teknik kullanılmıştır, bu tip duvarlara vitrivius'ta adı geçen "emplektan" adı verilmektedir.

Surlarda kullanılan düzgün kesme taşlar resimde de görüldüğü gibi surun sadece dış ve iç duvarlarında kullanılmış, ara bölmeler taş ve toprakla doldurulmuştur.

Sur duvarları yer yer kulelerle güçlendirilmiştir. Kuleler savunmanın toplandığı yerlerdir. Saldırıya geçen düşman üzerine yoğun atış ve yandan atış kulelerden yapılırdı. Kule planları kare, dikdörtgen, yuvarlak ya da çok köşeli olabilirdi. Assos'ta U şekilli plan kullanılmıştır. Eski surlarda kule yoktu; ya da kapıların bir yanı kule ile korunmuştu. İlk kuleler küçüktü ve sur duvarlarını pek aşmıyordu. Bu ilkel kuleler seyirdim yerinden daha geniş bir alandan yoğun savunma yapma imkanı veriyordu. Daha sonraları sur duvarlarını aşan tek katlı ve mazgal delikli kuleler yapılmıştır. 4. yüzyılda mancınının icadı kule inşaatını etkilemekte gecikmemiştir. Ağır mancınıklar kulelerin daha büyük yapılmasını geciktirmiştir. Kule katları üçe ya da dörde çıkmış, kule boyları 14-15 metreyi bulmuştur.

Surlarda savunma seyirdim yerlerden yapılırdı. Seyirdim yeri, Yunancası ile "Parados", sur bedeninde, sur boyunca uzanan bir gezi idi. Parados'a sura bitişik rampayla, ya da merdivenlerle çıkılabilirdi. Kulelerden Parados'a kapılar vardı.

Kazı sırasında surlara çıkmaya yarayan taş merdivenlerin bir kısmı açığa çıkarılmıştır. Surun iç yüzündeki bu merdivenlerin bir bölümü resimde de

görüldüğü gibi kırılmıştır.

Kentin giriş çıkışı sağlayan kapıların sur girişindeki en büyük problemi kapının korunmasını sağlamaktır. M.Ö. 4. yüzyıl başından itibaren genellikle büyük şehir kapıları bir meydan ya da bir avlu gerisine alınmıştır. Bunun çeşitli sebepleri ve yararları vardır. Avlu şehir girişine anıtsal bir görünüş verir ve düşman avluya girdiği takdirde, onu avlunun en dar alanı içine sıkıştırarak imha etme imkanı sağlardı. Assas'ta anıtsal giriş kapıları bu şekilde planlanmıştır.

Surlarda kente girişi sağlayan ana giriş kapılarından başka savunma amaçlı çıkış kapıları vardı. Çıkış kapıları sur duvarlarında ya da kulelerde açılırdı. Duvarları genellikle düz, bazen de eğimli olarak keserlerdi. Bu kapılar öyle planlanırdı ki çıkış yapan ve geri dönen askerlerin kalkansız sağ yanları daima surlardaki askerler tarafından korunmuş olurdu. Askerler hiçbir zaman sola dönmek zorunda bırakılmazdı. Çok defa bir kapıdan çıkış yapılır, ikinci bir kapıdan geri dönülürdü. Kapılar düşman tarafından kolayca görünmeyecek ve mancınık atışına hedef olmayacak şekilde yerleştirilirdi. Çok defa bir kule tarafından gizlenmiş ya da korunmuşlardı. Surlardan çıkış yapmak ya düşmana kayıp verdirmek ya da kuşatma hareketini tedirgin etmek ve bozmak , düşman mancınıklarını, kuşatma araçlarını ve köprüleri tahrip etmek amacıyla yapılırdı. Helenistik çağda düşman üzerine böyle çıkış kapılarından ani saldırı yapmak şehir savunmasında çok önemli rol oynuyordu.

Surlardaki küçük çıkış kapısının sur içi tarafından görünümü

Kapıların üzeri söğ, yalancı kemer ya da gerçek kemerle kapatılmış olabilirdi. Genellikle kapının dış yüzü söğeli, iç yüzü tonozlu olurdu. Kapı açıklığı kapının büyüklüğüne tek ya da çift kanatlı kapılarla kapatılabilirdi. Kapılar ahşap ve arkadan sürgülenirdi. Kalasın bir başı yandaki kapılarla, kemer içinde bırakılmış yatağa sürülüyordu.

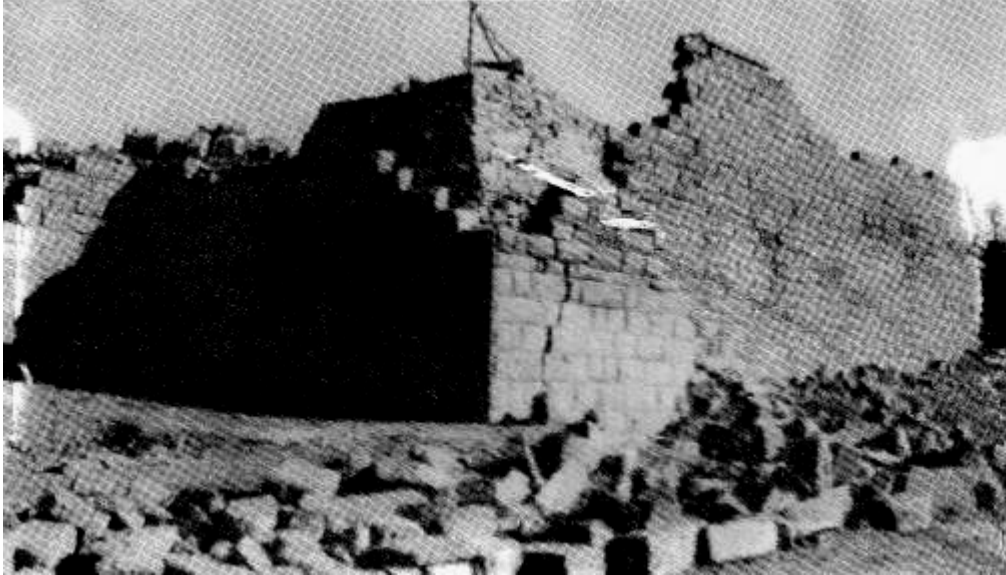
- Restorasyon Çalışmaları: Assas surlarının önemli bir bölümü 1960'lt yıllar sonunda restore edilmişlerdir. Restorasyon bir mütahit tarafından, çoğunluğu Behramköylü olan işçiler ile yapılmış ve o günlerin şartları da göz önüne alındığında şimdi gördüğümüz şekliyle surlar ve kulelerin bir kısmı ayağa kaldırılmıştır. Bu çalışmalardan günümüze sadece yapılan işin sonucu kalmıştır. Ne bu çalışmaların notları, ne eski durumlarını gösteren resim ve çizimler, ne de çalışmaların ne şekilde sürdüğünü anlatan bir rapor günümüze ulaşmamıştır. Sadece o günlerde işçi olarak

alışan köylülerden alınan bilgilerden bu restorasyon çalışmaların oldukça zor koşullarda ve teknik yetersizliklerle yapıldığını ğrenebiliyouz.

1982 yılında başlamış olan Assas Kasılarında şimdiye kadar çalışmalar, kentin akrapol, nekrapol ve tiyatrosunda yoğunlaştırılmıştır. 1992 yılında ise gene çalışmalar kentin tiyatro ve nekropolunde başlamış Eylül ayı başından itibaren nekropoldeki çalışmalara bu yıl için son verilmiş ve buradaki işçilerle kentin kuzey batı köşesindeki sur duvarlarının temizlik ve restorasyonlarına girişilmiştir.

Günümüzde Assas antik kentini görmeye gelenler kente yaklaştıkları anda yolun ikiye ayrılıp soldan şimdiki Behramkale köyüne, sağdan ise antik kent ve aşağıda iskeleye doğru gittiğini görürler. Gelen ziyaretçinin kent ile ilk karşılaşması işte bu yol kavşağında olur. Burada kent surlarının bir parçası toprak altında kalmış olmasına karşıın gelen ziyaretçiyi karşılar. Eylül ayında başlayan alışmalar

Bu sur duvarlarında başlatılacak bir çalışma sonucunda bu duvarlar ayağı kaldırabileceğı gibi gelen insanların kentle ilk karşılaşmaları da daha görkemli olacaktır. Kültür ve Tabiat Varlıkları Genel Müdürlüğünün onayı ve Çanakkale Özel İdare Müdürlüğünün maddi destekleriyle Eylül ayında başlayan alışmalar Aralık ayı başına kadar sürmüştür.

Açığı çıkartılan sur duvarlarının eksik kısımlarını restore edebilmek için yapılan vinç platformları. Bu köşeden başlanarak çıkartılan blok taşlar yerlerine konarak restorasyon devam edecektir.

Sur duvarlarının büyük bir kısmı çalışmalar başlamadan önce toprak altındaydı. Görülen bu toprak yığını aslında surları oluşturan blok taşlar ve ik duvar arasındaki döküntü taş- toprak molozdur. Üzeri küçük ağaç kümeleriyle örtülü olan bu toprak yığınının kaldırılması, oldukça dikkatli bir kazı çalışmasıyla olmuştur. Yığın üzerindeki pınar ağaçlarının temizlenmesi bile zaman almış, pınarların gerek gövde, gerekse köklerinin kazı evinin Kasım-Aralık aylarındaki ısıtma ihtiyacını karşıladığı düşünülürse, restorasyon başlangıcında bile ne tür "küçük" problemlerle karşılandığını göstermesi bakımından önemlidir.

Kentin nekropolü batı kapısı önünden başlayarak surlar boyuna kuzey-batıya doğru devam etmektedir. Nekropolün nereye kadar uzandığını, özellikle geç dönemlerde nerelere ölü gömüldüğünü bilememekteydik. Bu nedenle burada yapılacak kazı nekropolün yayıldığı alanı göstermesi bakımından da önem kazanıyordu. Kazı çalışmalarında önce sur duvarlarının kesme taş blokları ve molozu ile karşılaşılmıştır. Moloz ve küçük dolgu taşları traktör ile taşınmış, çıkan

blok taşlar ise çıktığı bölgeyle ilgili yere göre sur önüne taşınmıştır. Kazı yapıldıkça ilk mezarlara rastlanmıştır.

Bu mezarlar örneklerini nekropol alanında da bolca gördüğümüz taş lahit mezarlardır. Geç Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine tarihlediğimiz bu [ahitlerin tamamı üzerine dökülen tonlarca sur taşının etkisi ve basıncıyla parçalanmış haldedir. Lahitler içinde normal gömünün yanı sıra ampharalar içinde kremasyanlar, gene küçük lahitlerde kremasyan mezarlar vardır.

Surların önünde yapılan kazı sonucunda açığa çıkartılan Hellenistik ve Erken Roma dönemlerine ait mezarlar.

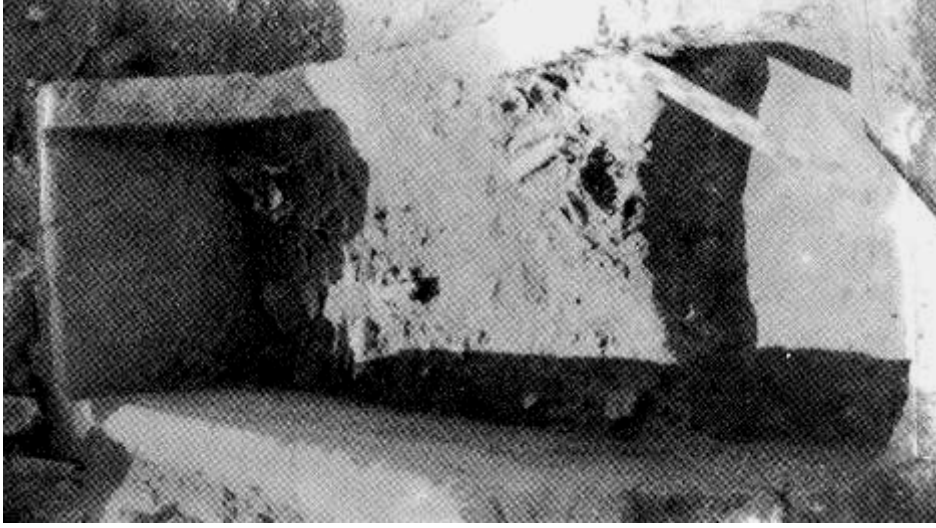
Lahitler içinde "ölü hediyesi" olarak bırakılmış keramik malzeme Assos surlarının bu bölümünün yıkılma tarihinin MS I. yüzyıldan sonraki bir tarihte olduğunu kanıtlamaktadır. Burada ele geçen en geç mezarlar MS I. yüzyıla aittir ve surlar bu mezarların üzerine yıkılmışlardır.

Assos nekropolünde Roma döneminin diğer çağlarına ait mezarlara sur dibinde rastlanmaz. Gene sur dibinde diğer dönemlere ait başka mezarların bulunmaması bu alanda ölü gömülmenin MS I. yüzyılda kesildiğini gösterir.

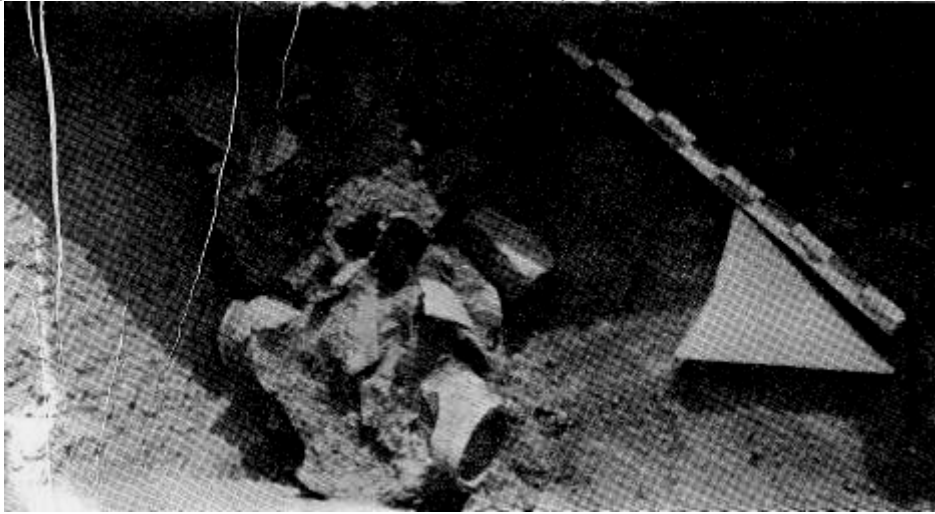

Açığa çıkartılan bir kremasyon mezar, bu mezarlara konan ölümler önce yakılıyor, yakıldıktan sonra kalan kemikleri mezar içine konuyordu. Resimde

görüldüğü gibi kemikler tanınmayacak halde parçalar halindedir. Sur dibinde devam eden kazılarda rastlanan en erken mezarlar içlerinde cup-skyphasların ele geçtiği MÖ 4. yüzyıla tarihlenen mezarlardır.. Normal toprağa gömülüş şeklindeki olan bu mezarlar belki de surların ilk yapıldığı zamanlara ait olmalıdır.

Sur taşlarının üzerine düşmesiyle kapağı ve yan duvarları kırılmış bir boş lahitle MÖ 3. yüzyıl sonundan Erken Roma dönemine kadar üç ayrı gömü üst üste çıkmıştır.

Lahit içinde görülen bu iki adet amphara, iki ayrı kişiye ait kretnasyon mezarlar olup, burada ölüler yakılmış ve kemikleri bu ampharalara konularak lahit içine bırakılmıştır. Mezan'ar gibi kanteks buluntulardan başka ele geçen keramik buluntular incelendiğinde, en erkeni MÖ 6. yüzyıldan olmak üzere klasik, Hellenistik ve Roma dönemlerine tarihlediğimiz küçük buluntular bu alanda ölü gömmenin arkaik dönemlerde başladığı ve MS 1. yüzyılda sona erdiğini göstermektedir. Surların hemen önünde bulunan taş döşeme yolun bir kısmının surlar tarafından tahrip olup kesilmesi, arkaik çağ nekropolünün yolun her iki yanında olmak üzere buraya kadar uzandığını, daha sonra ise yeni yapılan surların bu yolu kestiği ve belki de kentin tekrardan planlandığını düşünebiliriz

Surlardan daha önceki bir döneme ait taş döşemenin sur duvarları üzerinden görünümü

Taşlar ve moloz temizlenip alanın kazısı yapıldığında iki kule, testere dişi şeklini de duvarlar ve kulelerden birinin batısında küçük bir kapı açığa çıkartılmıştır. Burada tes-tere dişi şeklinde inşaa edilmiş sur duvarlarının amacı savunmayı güçlendirmektir. Kule-lerden birinin yanına gizlenmiş ani çıkış kapısının varlığı da savunmanın bu alanda oldukça güçlendirildiğini ve küçük çıkış kapısından yapılan ani hücumlarla kuşatmanın zayıflatılmaya çalışıldığını anlıyoruz.

Açığa çıkartılan sur duvarlarının eksik kısımlarının restorasyonunun yapılabilmesi için öncelikle mevcut duvarların ve kulelerin röle ve çizimlerinin yapılması, sonra da buraya konacak taşların saptanması gerekir. Bazen sur onarım görmüş ya da başka bir amaçla kullanılmışta olabilir. 2400 yıllık dönem içinde gerek insanların gerekse doğanın yıpratıcı izleri taşlar üzerindedir. Ayrıca restore edilecek kısım ne kadarıyla ayağa kaldırılacak? Mevcut bulununabilen taşların konmasıyla mı, yoksa yapay olarak dökülecek taşlarla tamamen eski durumuna mı getirilecek? Eski durumu ilk yapıldığı dönemdeki durumu gibi olacak, yoksa son kullanıldığı dönemdeki durumuna mı getirilecek? Bunlar gibi daha bir çok soru henüz restorasyona başlamayan insanların işe başlamadan önce cevaplandırması gereken sorulardır. Bütün bunlar cevaplandırılıp restorasyonun ne şekilde yürütüleceği planlandıktan sonra asıl işe başlanabilir.

Testere diři řeklinde planlanan sur duvarlarında dıřa doęru bombe yapmıř dűzgűn kesme tařlar kullanılmıřtır.

Kazı sonrasında açıęa çıkartılan duvar řuralarının çizimleri yapılarak buradaki blok tařların tek tek ۆlűsű alınmıřtır. Daha sonra ise bu sıralar űzerine gelecek ۆlűlere uygun tařlar kazıdan çıkan tařlar arasında bulunarak, tek tek iřaretlenmiř ve numaralanmıřlardır. Numaralanmıř tařların sur duvarları űzerinde nerelere konacaęı çizim űzerinde iřaretlenmiřtir. 1993 yılında gerçekleřtirilen son çalıřma sur duvarları űstűnde tařları yerine koymak için yerleřtirilecek olan vinçler için platformlar hazırlamak olmuřtur. alıřmalara gelecek yıllarda devam etmek için - biraz da mevsim kořullarının zorlamasıyla- Aralık ayı bařında son verilmiřtir.

KOZAKTA KURBAN BAYRAMI

Servet OZAN

Sinesinde taşıdığı milyonlarca yeşil fıstık çamları ile yükselen kozak Aşağıbey köyünde bayramın İlk gününde akşamı ezan vaktinde 7 yaşından 12 yaşına kadar olan yukarı ve aşağı mahalle çocukları köy meydanının bir kenarında toplaşıyorlar. Bunların ellerinde sopalar ve bazılarının ellerinde de küçük sepetler var. Bu çocuklar mahallenin bir tarafından dolaşarak kapıları vuruyor ve et toplamaya başlıyorlar. Çocuklar evlerinden kapısında ellerindeki sopaları yerlere vura vura,

İşi piş çörek
vermeyen hakkı gerek
eşdim eşdim kum çıktı.
Kum dibinden su çıktı.

diye maniler söylüyorlar ve evlerden aldıkları birer küçük parça kurban etlerini sepetlerine koyuyorlar. Bazıları da bakkalları dolaşarak pirinç ve şeker istiyorlar. O akşam gece yarısına kadar dolaşarak uğramadık kapı bırakmıyorlar. Evde kimseyi bulamazlarsa geldiklerine işaret olsun diye kapıya bir odun dayıyorlar. Topladıkları eti içlerinden en büyüğüne teslim edip evlerine dağılıyorlar. Ertesi sabah aynı gurup toplaşiyor. Akşamdan toplanan eti ve bakkaldan aldıkları pirinci bir kaç tepsie taksim ederek köyün evfrunlarından birini ateşleyip fırın kızdıktan sonra tepsileri içeri sürüyorlar ve fırının ağızını güzelce sıvıyorlar. Etli pilav pişe dursun aralarında top-, ladıkları para ile bakkaldan aldıkları şeker ve çayı evlerinden getirdikleri çaydanlık ile bardakları alarak köyün münasip bir yerine ve daha ziyade köy kenarlarındaki çeşme balarına gidiyorlar orada salıncak kuruyorlar. Bir yandan çay kaynatıp içiyor bir yandan da salıncakta sallanıyorlar, güreşiyorlar. Bu eğlence akşama kadar devam ediyor. Artık fırındaki pişi olmuştur. Yaşça büyük olanlardan biri fırına, diğerleri de evlerine koşuyorlar. Fırına gidenler fırını aç koysun diğerleri de analarına telaşlı telaşlı: ana ana çabuk davran, pişi fırından çıkıyor. Bir kaşık birazda ekme ver bana, gideyim pişin yanına... diyen çocuk kaşık ve ekmeği alınca fırın yanına geliyorlar. Burada toplaşıyorlar, fırından çıkan tepsileri alıp yine köyün münasip bir yerine çekiliyorlar, orada neşe içinde etli pilavlarını yiyorlar. Gülüp oynuyorlar. Pişi bu suretle bitiyor. Köy meydanına dönerek orada koşu, top oyunları zeybek oyunları tertip ederek oynuyorlar. İşte Kozak'ın eski geleneklerinden biri. Her kurban bayramı küçükler tarafından böyle geçmektedir. Küçüklerin pişisi çok lezzetli olurmuş büyükler bunun için yiyeğin parmağı ağzında kalır diyorlar. Çünkü bu etler en aşağı o mahallede kesilen yüzden fazla kurban etinden yapılmış ve güzelce pişirilir mis gibi kokarmış. Küçüklere afiyet olsun...

BERGAMA'DA ANTİK MEZARLAR

Bugün Gazetesi

Bergama evlerinin güneyinde ve 1-2 kilometre yakınında bulunan küçük büyüklü tepeler Akropol'den bakıldığı zaman öteye beriye serpilmiş bir durumda göze çarparlar. Bu tepeler büyükleri bugün Maltepe, Yığmatepe ve Tavşantepe adlarını taşırlar.

MALTEPE :

İzmir şosesinden Bergamaya girerken şehre 1 km. yakın bir yerde ve şosenin sağında, yükselen bir, tepe Maltepe'dir. 20 m. yüksekliği olan bu tepenin çapı 170 çevresi 500 m.'dir..

Bu tepenin Akropol'e bakan bir kapısı vardır. Çökmüş olan bu kapı çok eskiden açılmış ve tümülüsün içindeki eşya soyulmuş olduğundan 1900 tarihinde içine girmek temizlemek güç olmuştur.

Kapıdan, büyük yontma taşlarla örülmüş 45m. uzunluğu olan bir koridora girilir. Bunun yüksekliği 4,45 ve genişliği 3,15 m.'dir.

Bu koridora amut olarak 17 m. uzunluğunda ikinci bir koridor vardır. Her iki koridorda da yontma taşlardan yapılmış bir fiçı kemerle örtülmüştür.

iki fiçı kemer saç kemerlerde olduğu gibi iki kaim zaviye halinde bir birini kesmemektedirler.

Küçük koridora açılan üç kapıdan da aynı tarzda üzeri kemerli üç ölü odasına girilmektedir. Bu odalar arasında bulunan dar kapılardan da birbirine geçilmektedir.

Kama şekilli 13 taştan meydana gelen kemerler görünmeyen harçlarla inşa edilmiştir.

Bu yontma taşların arkası çakıl taşı ve kireç harcı doldurulmuş.

Bu tepenin planı, içindeki koridorun tepesinin ortasında olmadığını göstermektedir. Bu yüzden tepenin başka yerlerinde de mezar odalarının yapıldığını ileri sürenler olmuştur.

Bunun için içten ve dıştan bazı yoklamalar yapılmıştır, içten yapılan yoklamalarda gizli odaların bulunması ihtimali üzerinde durulmuş ve bazı yerlerden taşlar çıkarılarak yoklama yapılmıştır.

Dıştar ise tepeyi saran duvarın adı taş ve kireç harcıyla örüldüğü görülmüştür. Burada pencere ve kapı gibi bir ize tesadüf olunmamıştır.

Bu dış duvarın da yontma taşlarla kahlı bulunduğu ve bunların sökülmesi olduğu anlaşılmıştır.

Esas olarak, çakıllı toprak ve dökülerek meydana getirilen bu tepenin içinde başka bir mezar odası inşasına teknik bakımdan imkan yoktur. Bu itibarla önce koridor ve odalar yapılmış sonra da üstüne toprak yığılmış olduğuna şüphe yoktur.

Tepenin üzerinde bir oyuk vardır. Bunun burada bulunan bir abidenin temellerindeki yontma taşların sökülmesinden ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Buradaki mimarlık mermer parçalarının kalıntıları Serdes civarında tümülüslerin taçlandırmasında olduğu gibi bu tepenin bir abidesi ile süslendiğini anlatmaktadır.

Yontma taşlardan örülen duvarların tekniği ve tepenin bir abide ile zenginleştirilmesi bu tumulusun Bergama Krallarının mezarı olduğu hakkında iddialar ortaya atmıştır.

Oda ve koridor ölçülerinin kısmen Pihilntairos endazelerine uygun düşmesi ve bu fikri kuvvetlendirmiştir. Mesela uzun koridor bir endaze 0,25 m.dir 6 endaze genişliğindedir. Kemerin tepesine kadar 6 endaze yüksekliği vardır. Ona amut olan koridor da aynı tarzda 6 endaze genişliğinde ve 32 endaze uzunluğundadır. Odaanın derinliği ise 8 endazedir.

Fakat koridorlarda görülen yontma taş işçilik özelliği yani taşların yüksekliklerinin 0,35 m. arasında değişmesi, yontma taş kenarlarının mail kesilmesi, temel ve arkalarının kireç harçla doldurulması gibi teknik vasıflar imparatorluk

devrinin Bergama binalarında görüldüğü için mezarın inşa tarihi daha önceki zamana götürmek imkanını vermektedir.

Aynı zamanda üç mezar odası içinde insan ve kurban kemikleriyle birlikte bulunan mumya ve lahit parçaları da daha erken bir tarihe götürülememektedir.

Bununla beraber, tepenin çok eskiden açılmış ve soyulmuş olması yüzünden hüviyetini daha yakından tanımak mümkün olmamıştır.

YIĞMATEPE:

Bergama'daki suni tepe mezarların en büyüğü olan yığmatepe, Maltepeden 700 m. kadar güney doğudadır.

Toprak seviyesinden 35 m. yükselen tepe kalınlığı 2, yüksekliği 2.25 ve uzunluğu 500 m. olan bir duvarla çevrilmiştir. Büyük yontma taşlarla harçsız örülmüş 6 sıradan meydana gelen bu duvarlardan bugün ancak bir kısmı kalmıştır.

Yığmatepe kuzey batı tarafındaki yarma yüzünden çift tepe gibi görülmektedir. Aslında tek olan bu tepenin orta çağda açılmak istenmesi yüzünden bu hale geldiği sanılmaktadır.

Tepenin eteklerini çevreleyen duvarın dışında bir hendek açılmış ve buradan çıkan toprakla tepe meydana getirilmiştir. Hendeğin derinliği 5 genişliği 60 m.dir. Bu hendek yüzünden tepe olduğundan da yüksek görülmektedir.

Prof. Dörpeld'in idaresi altında Alman arkeoloji Enstitüsü tarafından bu tepede 1905 - 1909 senelerinde kazı yapılmıştır. Önce tepayı saran duvar çevresini meydana çıkarmak için duvar dibinden küçük bir hendek açılmıştır. Fakat bu arada pencere ve kapıya benzer bir iş bulunamamıştır. Bu anlaşıldıktan sonra eskiden açılan yarma yerinden kazıya başlanmıştır.

Bu yarmada 35 m. kadar açılan tünelin kenarları kuvvetli ağaçlarla desteklendiği halde çakıl topraktan meydana gelen tepe yıkılmak ve işçilerin altında kalma tehlikesi gösterdiğinden kazıyı vaktinden önce bırakmak mecburiyeti hasıl olmuştur.

Bu kazı mezarı bulmak için tepenin tamamıyla kaldırılmasından sonra daha 4-5 kadar derinliğe inilmek lüzumunu göstermiştir.

Nitekim 15.9.1939 gecesi Dikili büyük depreminde bu tepenin doğu tarafında bir çöküntü ve tepenini içindeki bir boşluğa toprak aktığı görülmüştür. Bunun üzerine bazı yoklamalar yapılmış ve bir horasan tabanının mevcudiyeti anlaşılmış ise de toprak çökmesi yüzünden esaslı bir işe girmek mümkün olmamıştır.

Maltepe ve Yığmatepe efsanesi:

Maltepe ve Yığmatepe hakkında Pausaniastan nakden bildirdiğine göre Cherles Teixier küçük asya tarihinde şunları yazmaktadır.

Bu tepeler esatir ve kahramanlık devrine ait olup Bergamanın eseridir. Bir efsaneye göre Hermion öldükten sonra karısı Andromachel Pyrrhos ile evlenir. Üç oğulları olur.

Babaları ölünce üç kardeş birbirlerinden ayrılırlar. Bunlardan Pergamos anasını alarak Anadolu'ya geçer ve Aleos'un hakim olduğu Teutranian bölgesine gelir.

Pergamos bir çarpışmada Aleos'u öldürür. Yerine geçer ve şehre adını verir.

Anası ölünce onun için bir mezar yaptırır. Bu (Maltepe) denilen yerdir. Bergama'nın efsanevi kurucusu Telephos'un anası Auge'nin mezarı (olan Yığmatepe) ise Kaikos- Bakırçay yolları arasında bulunana Bergama şehrinin yakınındadır. Bu tepelerin etrafı alçak duvarlarla çevrilmiştir.

KÜÇÜK TEPELER:

Maltepenin güney yakınlarına (Asri mezarlık yakınında) bulunan tepelerden biri 1900 Eylülünde açılmıştır. Bu suni tepenin içinden bir mezar çıkmıştır.

Mezarda altın bir çelenk bulunmuştur. Çelenk palamut yapraklarından ve ince dalları iylekle süslenmiş olup ortasında zafer sembolü olarak bir nike bulunmaktadır. Bu eser, ince işçilik bakımından Bergama kuyumculuğunun sanat değerini çok iyi belirtmektedir.

420 gram ağırlığında olan bu çelenk, o kadar sağlam ve temiz kalmıştır ki, iki bin yıl toprak altında kaldığı halde kuyumcunun elinden yeni çıkmış gibi bulunmuştur.

Bu mezarlardan iki kılınç çıkmıştır. Bu kılınçlardan birinin sapında sanatkarâne işlenmiş çiçekler ve yıldızlı koncalar arasında oyularak işlenmiş altından bir baş vardır. Bu mezarın krallık devrinde yaşayan büyük bir komutana ait olduğu sanılmaktadır.

Bu tepeye yakın diğer bir küçük tepeye Helenistik devrin bir mezarı bulunmuştur. Bergama'nın kudretli devrine ait bu mezarın içinden bardaklar ve altın düğmeler çıkmıştır. Her iki mezarında lahitleri trahitten yapılmıştır.

Not: Bulunan bir tarihi eserler o zaman. Bergama Kaymakamı olan (Kemal bey) tarafından İzmir Valisi Kamil paşaya göndermiş oda bunları Abdülhamit II ye yollamıştır. Meşrutiyetten sonra yıldız sarayı koleksiyonu arasında bu altın çelenk de İstanbul Arkeoloji Müzesine verilmiş ve 1937 martında teşhire konulmuştur.

LAHİTLER:

1980 tarihinde Parmak Batıran'a giden yolun son evleri karşısındaki tarlada Kentios'un sağ kıyısında bir mermer lahit bulunmuştur. Bunun içinden insan kemikleriyle karışık bir çok kıymetli eşya çıkmıştır.

Bunlar arasında bilezikler, altın gerdanlık ve rengi maviye çıkan yüksek kıymete bir heykelcik vardır. Bunlar eşyalara göre bu mezarın M.S. 2 yüzyılda yaşamış bir komutanın aile mezarı olduğu sanılmaktadır. Bu lahit bugün Bergama Gazi Paşa okulunun bahçesinde çeşme olarak kullanılmaktadır.

Yine aynı tarlada bulunan taştan bir lahit daha önce açılmış olduğundan içinden bir şey çıkmamıştır. Bu lahit kapağı ile birlikte müze bahçesine kaldırılmış bulunmaktadır.

Mermer ve taş lahitlerden bazılarında ev ve sokak çeşmelerinde su deposu olarak kullanılmış olduğu da görülmektedir.

DAĞINIK MEZARLAR:

Krallık devrine ait Nokropol'un bir kısmının Tekke boğazında Selinos çayının iki yamacında olduğu, bulunan eserlerden anlaşılmaktadır. Bu mezarların çoğu suların toprakları götürmesi yüzünden açıkta kalmış ve dağılmış bulunmaktadır.

Altı yıl önce Tekke boğazı köprüsünün 100m. kadar batısında yamaçta Müze tarafından yapılan yoklamalarda ortaya çıkarılan mezarlar arasında önemli eserler bulunmuştur.

Üç mezardan, bir insan büyüklüğündü üç pişmiş toprak maske çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi komedi, biri trajedi maskesidir. O zaman ölümler kendi eşyalarıyla gömüldüğünden, bu mezarların aktörlere ait olduğu kabul olunmaktadır.

Başka bir mezarda ise iki sağlam bir kaçı parçalanmış strigilisler bulunmuştur. Orak şeklinde olan bu aletler, pehlivanların vücudundaki yağları güreşten sonra sıyırmak için kullanıldılar. Bu mezarında bir pehlivan mezarı olduğu sanılmaktadır.

Eskiden adet olduğu üzere ölümlerin ağızlarına para konulurdu. Bu mezarlarda paralar bulunmuştur. Bunların bir tarafında Nike, diğer tarafında Tanrıça Athena'nın miğferli başı vardır. Bunların M.Ö. II. yüzyıla ait Bergama parçaları olduğu bellidir.

Bulunan eşya ve parçaların durumu, bu mezarların M.Ö.II. yüzyılda yaşamış insanlara ait olduğu sanılmaktadır.

BUGÜN GAZETESİ :

2 Mayıs 1952 Sayı: 288
20 Haziran 1952 Sayı: 301
1 Temmuz 1952 sayı: 302
4 Temmuz 1952 Sayı: 303
8 Temmuz 1952 Sayı: 304

ADLİYE ARŞİVLERİNDE BERGAMA

Fuat Ateşoğlu

Bergama Kültür ve Sanat Vakfına her türlü uğraş ile omuz veren mensuplarını, verdikleri uğraşlar ve en çok da Bergama kültürüne yaptıkları hizmetler sebebiyle kutluyorum. Bergama Belleten'de gördüm ki bir çok şeyin ilkleri Bergama'da.

Bizde bir kısım ilkler ararken; Cumhuriyet döneminde bulabildiğimiz ilk Bergama Hakimi Şemsi Bey, ilk Cumhuriyet Savcısı M.Rıfat, ilk Avukat Abbas Bey, ilk Mahkeme katibi Kerami efendi'yi bulduk.

Gönlümüz, bir çok ülkede ve şehirde olduğu gibi Bergama'da da ilk yargı dökümanlarının, toplum düzeninin korunmasına ilişkin ilk levhaların gelecek kuşaklara aktarılmak üzere müzelerde muhafaza edilmesini, titizlikle korunmasını arzu etmektedir.

Tarih 15.09.1930 Bağyüzü Karyesinden Halil oğlu Mehmet Ağa, aynı karyeden Çerkez İdriz, ailesi ve kayınvalidesinin kendisini daha önce dövdükleri. Bu kerrede hakaret ettikleri gerekçesiyle Bergama Cumhuriyet müddei Umumiliği Memuriyeti Ali-yesine şikayetname verir.

Şikayetnamede (maznunlar tarafından darp ve cerh edilerek bu hususta makamı alinize dava ikame etmişim. Maznunlar beni cerh eylemekle beraber diğer dava arzualinde arz eylediğim şahitlerin vak'ayı gördükleri gibi (deyyuz, kerata) gibi daha elfaz sarfederek herkezin yanında şeref ve haysiyetimi rencide eylemiş bulunduğundan...) şeklinde şikayetini dile getirmiştir.

Tarih 01.10.1930 : Vaki şikayet üzerine Bergama Cum. Müddei Umumisi M. Rifat tahkikatı tamamlamış ve iddianamesini hazırlamıştır.

İddianamede (... mumaileyh Mehmet Ağa'yı taşla darp ve onbeş gün zarfında işinden mahrum kılacak derecede cerh eyledikleri iddiasıyla maznun aleyhim mezkur köyden Çerkes İdris ve karısı Güllü ve kayınvalidesi Ayşe'nin fiili mezkureye mücaseretleri hasrı istika ve tabib raporları ve şahit Besim Bey, Necmettin Hacı" Hafız Oğlu Basri, Muhittin, ismail Oğlu Şakir, Hafız Mustafa'nın şahadeti ile anlaşılmış ve hakaretleri T.C.K. 457.inci ve 456.inci duruşmanın Bergama Asliye. Ceza Mahkemesinde yapılmasına karar verilmesi talep ve iddiasıyla evrak Bergama Mustankılığına...)

Şeklinde iddianemesini Mustankıklığa verir.

Tarih 11.07.1931 : Hakim Şemsi Bey Katibi Kerami fendi yardımı ve C. Müddet Umumisi M. Rifat huzuru ile avukat Abbas Bey'de müşteki vekili olduğu halde yargılanmayı sürdürmüş ve 1931/238 esassayılı 11.07.1931 tarihli kararı vermiştir.

Kararda (Kozak Nahiyesinin Bağyüzü Kariyesinden Çerkez İdris Efendi ile zevcesi Güllü ve kayınvalidesi Ayşe Hanım müşteki mezkur köyden Halil oğlu mehmet Ağa'yı darp ve cerh ve tahkir eyledikleri hakkında alenen icra kılınan muhakeme zabıtnamesi ve evrakı müteferrikası tetkik edildikte: Müşteki Mehmet Ağa'nın maznunlarından İdris Efendinin dağdan getirilip sokağa indirdiği ve hanesine nakletmekte olduğu kerestelerin damgalarını tetkik ve muayene etmek istemesi üzerine maznun merkun muhalefet ederek yerden alıp attığı bir taşla onbeş günde iltiyam bulacak derecede Mehmet Ağa'nın başını yardığı ve hakkında elfazı tahkiriye sarf ederek söğdüğü anlaşılmış ve İdris'in hareketi vakasından mütevellit cerh fiili Türk Ceza Kanununun 456. maddesi birinci fıkrasına temas eden efalden bulunmakla mezkur maddeye tevfikana bir ay müddetle hapsine ve tahkir fiilinden dolayı 482. madde hükmüne göre tayini lazım üç gün hapis ve bir lira para cezasının cürümlerinin ve cezaların içtimai kaidesince hapis cezasının nısfı olan bir gün hapsine, Güllü ve kayınvalidesi Ayşe'nin Müştekiyi darp ettikleri anlaşılamadığından beraatlerine, elfazı tahkiriye de bulundukları anlaşılmış olduğundan üçer gün hapis ve birer lira cezası ile mahkûmiyetlerine karar verilerek usulen tefim kılındı)

Adliye arşivlerinden Bergama ve Bergamalı yaşamaya devam etmektedir.

Bergama Asliye Ceza esas. 931/238

İLAM

Hakim: Şemsi Bey

İcabı Düşünüldü. Kozak nahiyesinin Bağyüzü kariyesinden Çerkes İdris efendi ile zevcesi Güllü ve kain validesi Ayşe Hanımın Müşteki mezkur köyden Halil oğlu Mehmet Ağa'yı darp ve carh ve tahkir eyledikleri hakkında alenen icra kılınan muhakeme zabıtnamesi ve evrakı müteferriası tetkik edildikçe müşteki Mehmet Ağa'nın maznunlardan İdris efendinin dağdan getirip sokağa endirdiği ve hanesine nakl etmekte olduğu kerestelerin damgaları muayene ve tetkik etmek istemesi üzerine maznun merhum muhalefet ederek yerden alıp attığı bir taşla on beş günde iltiyam bulacak derecede Mehmet Ağa'nın başını yardığı ve hakkında elfacı Tahkiriye sarf ederek söğdüğü ve Güllü ile Ayşesinde Mehmet Ağa hakkında karata pezevenk gibi elfazı tahkiriye bulundukları huzuru mahkemede muhallefen istima kılınan şahitlerden Muhittin ve Basri ve İsmail ve Şakir ile Binniyabe iradeleri alınmış olan şahitlerin sarıh beyanatları ve münazaanın vukuunun maznun tarafından itiraf edilmesi ve tabib raporu mündericat ve müeddalarile anlaşılmış ve İdrisin hareketi vakıasından mütevellit carh fili Türk Ceza Kanunu 456 inci maddesinin birinci fıkrasına temas eden efalden bulunmakla mezku maddeye tevfiikan bir ay müddetle hapsine ve tahkir filinden dolayı 482 inci madde hükmüne göre tayini lazım gelen üç gün hapis ve bir lira para cezasının cürümlerin ve cezaların içtimai kaidesince ceza kanununun 69 uncu maddesi hükmüne tevfiikan hapis cezasının Nısfı olan bir günün ilavesiye bir ay bir gün hapsine ve merhum İdris Efendinin işbu Cümrü işlemesine müşteki Mehmet Ağa tarafından kerestelerin damgaları muayene edilmek bahanesiyle men'i nakli hakkındaki haksız hareketiyle sebebiyet verdiğiinden mahkum bih hapis cezasını kanunun 50 inci maddesine tevkifen yarısı bit enzil on beş gün müddetle hapsine ve bir liradan ibaret olan ağır para cezasının kusuru olmadığından bila serzil aynen maznundan tahsili lüzumu ve karısı Güllü ile kayınvalidesi Ayşe'nin müşteyiki darp ettikleri anlaşılmadığından darbdan beaebtlerine ve söğüp elfazı tahkiriye bulundukları ke-zalik şuhudu müstemeanın ifadatiyle anlaşılmış olduğundan anlarında üçer gün hapis ve birer lira para cezasıyla mahkumiyetlerine kabili temyiz olmak üzere 11/7/931 tarihinde İdris Efendinin vicahında ve Güllü ile Ayşe' nin giyaplarında karar verilerek usulen tefhim kılındı. 11/7/931

Katip.

Hakim.

930

Esas

401

İddianame

206

Kozak Nahiyesinin Bağyüzü karyesinden Halil Oğlu Mehmet ağa'nın gündüzün ker-estelerini çaldıkları ve Mumaileyh Mehmet Ağa'yı taşla darp ve 15 gün zarfında işinden mahrum kalacak derecede cerh eyledikleri iddiasıyla maznun aleyhim meşkur köyden Çerkeş İdris ve karısı Güllü ve kayınvalidesi Ayşe'nin fiili mezkureye mücaseretleri hasrû istika ve tabib raporları ve şahit Besim Bey, Necmettin Hacı Hafız oğlu Basri, Muhittin, İsmail oğlu Şakir, Hafız Mustafa'nın şehadatı ile anlaşılmış ve hareketleri T.C.K. 457 inci ve 456 inci maddesinin birinci fıkrasına ve 491 inci maddesini uygun suçlardan bulunmuş olduğundan CM.U.K. 196 ve 200 üncü maddeleri mucibinde son tahkikatın açılmasına ve duruşmanın Bergama asliye ceza mahkemesinde yapılmasına karar verilmesi talep ve iddiasıyla bu bapta evrak raptan Bergama karar hakimliği vazifesini ifa ile mükellef Bergama Muntantlığına. 1/10/930

Bergama Cüm. Müddei Umumisi

Bergama Cumhuriyet Müddei Umumiliği Memuriyeti Aliyesine

Müddei :- Bağyüzü karyesinden Mehmet Ağa Maznun:- Bağyzndan Çerkez İdris ailesi ve kayınvalidesi Suç :- maddei mahsus tayini suretile hakaret. Türk ceza kanunu M 460 Dava :- maznunlar tarafından darp ve cerh edilerek bu husuta makamı alinize dava ikame etmiştim. Halbuki maznunlar beni cerh eylemekle beraber diğer dava ar-zuhalımda arz eylediğim şahitler vak'ayı re'layın gördükleri gibi deşuz, pezevenk, karata ve daha bazı elfaz sarf ederek herkesin yanında şeref ve haysiyetimi rencide eylemiş bulunduğundan evelki ikame eylediğim davaya zamimeten işbu davanında bittevhit mezkur şahitlerin istimaile 500 lira manevi tazminatın tahtı hükme alınmasını talep ve istida eylerim efendim.
15/9/930

Kozak Bağyüzü Karyesinden Kır Mehmet

BERGAMA YAYINLARI KAYNAKÇASI-II
Hacer Özmakas
Yavuz Özmakas
DEĞİŞİK YAYINLAR'DAN

İBN BATUTA BERGAMA'DA

Ibn Batuta Seyahatnamesinden seçmeler
1000 Temel eser, Ankara, s 41-42
Milli Eğitim Bakanlığı Yayını
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları

PAMUKKALE VE BERGAMA KERMESİ

. Halil C. Oğultürk/ Türk Folklor Araştırmaları
V/97-VIII/1957 Sayfa: 1545-1547

Bergama Belleten, Temmuz 1992,

ESKİ BERGAMA'NIN SU YOLLARI

Tevhit Kekeç
Arkeoloji ve Sanat Dergisi 22/23 S: 9-12
İstanbul, Öz Ofset Basımevi

BERGAMA KAZILARI TARİHİ

BAKANLIKLARARASI TURİZM

KOMİSYONU RAPORU ÜZERİNE

Reyhan Körpe
Bergama Belleten Sayı: 1 Temmuz 1992 S:4-7
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası 1992, izmir

BERGAMA MÜZESİNDEKİ

OTEL MESELESİ-1945

Bakanlıklararası Turizm Komisyonu Turizm
Komitesi Rapor: 3
Bergama Belleten Temmuz 1992 Sayı: 1
S:9-25

Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası 1992, İzmir

T. Yılmaz Öztuna

KERMES NEDİR?

Abdurruhman Yılmaz, Bergama Kermesi
1937-1946 S: 21-22
Bergamayı Sevenler Cemiyeti Yayınları
Dost Basım ve Yayınevi, izmir, Mayıs 1946
Servet Tanilli

BERGAMA MÜZESİNDEKİ BİR GURUP

KYME ESERİ

Tevhit kekeç
Bergama Belleten Temmuz 1992 S: 31 -38
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları,
Reform Matbaası, 1992, izmir

Jale Aziz Ogan

**EUMENES I 'IN PARALI ASKERLERLE
YAPTIĞI SÖZLEŞME**

Hacer Özmakas
Bergama Belleten, Temmuz 1992 S: 40-42
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası, 1992, İzmir

BERGAMA KRAL HANEDANIN ŞECERESİ

Clemens Bosch
Türkiye Mecmuası cilt: VII- VIII sayfa:112
Çev: Afii Erzen
İstanbul 1942

BERGAMA

Charles Texier
Küçük Asya cilt:1 sayfa:374
Çeviren: Ali Suat
Matbaa-i Amire, İstanbul 1329

BERGAMA KRALLIĞI

Yalun şark IV sayfa: 221-249

RODOS GEZİSİ

Osman Bayatlı
Bergama Belleten, Temmuz 1992, S: 43-47
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası, 1992, İzmir

KERMES

A. Gürbüz Bağana
Bergama Belleten, Temmuz 1992, S:29-30
Reform Matbaası, 1992, İzmir

KOYUN KÖPRÜ

Sayfa 59-62
Bergama Kültür ve sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası, 1992, izmir

Reyhan Körpe

Bergama Belleten, Temmuz 1992, sayfa:64-69

Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası, 1992, İzmir

TÜRKMEN GELİNİ

Bergama Belleten, Temmuz 1992,
Sayfa 71-72
Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları
Reform Matbaası, 1992, izmir

BERGAMA

Türkiye Tarihi cilt: 1, Sayfa 50-51
Hayat Kitapları, İstanbul 1963
Tifdruk Matbaacılık Sanayi A.Ş. Basımevi

BERGAMA KRALLIĞI

Yüzyılların Gerçeği ve Mirası cilt: 1,
Sayfa:369-390
Say Yayınları, Gözlem Yayıncılık, İstanbul
1984

BERGAMA MEZBAHI

Yeni Türk Sayı: 39

BERGAMA ÇAYI

Şemsettin Sami
Komus'u İâlâm Cilt: II Sayfa:1281

PERGAMON GRABUNG

KAMPAGNE İM HERBST 1973

DR. Woifgang Radt
Türk Arkeoloji Dergisi XXII-1 1975
sayfa: 99-107

Kültür Bakanlığı Yayını

Türk Tarih kurumu Basımevi Ankara, 1975

PERGAMON GRABUNGS

KAMPAGNE İM HEBST 1972

DR. Woifgang Radt
Türk Arkeoloji Dergisi XXI- 2 1974
sayfa : 147-152
Kültür Bakanlığı Yayını

Şemseddin Günaltay
Türk Tarih Kurumu Yayını VIII seri no:3
Türk Tarih Kurumu Basımevi,
Ankara 1951

BERGAMA MEDENİYETİ

Yalun Şark IV sayfa: 249-253
Şemseddin Günaltay
Türk Tarih Kurumu Yayını VIII. seri no:3
Türk tarih Kurumu basımevi
Ankara, 1951

POYRACIKTAKİ MEZAR

Otfried Deubner- Schlachtense
Çeviren: Selim Dirvane
Türk tarih, Arkeoiojya ve Etnografya Dergisi
Sayı:IV sayfa : 33-48
Maarif Vekilliği Yayını
Maarif Matbaası, İstanbul 1940

BERGAMA HALISI

Türk Halıcılığı, s:70
Kazım Dirik
iktisat Vekaleti Yayını
Alaeddin Kral Basımevi
istanbul, 1933

BERGAMA KRALLIĞI İDARESİNDE İZMİR

Hakkı Gültekin
izmir Tarihi sayfa: 19-20
Ege Turizm Cemiyeti yardımı ile basılmıştır.
Korsini Basımevi, 1952 izmir

AUSGRABUNG PERGAMON

Boehringer- Pinkwart
Türk Arkeoloji Dergisi XVI-1/1967
sayfa: 61-66
Milli Eğitim Bakanlığı Yayını
Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968

BERGAMA KÖPRÜSÜ

Ekrem Hakkı Ayverdi
Osmanlı Mimarisinin İlk Devri S:441
istanbul Fetih Cemiyeti istanbul Enstitüsü
no: 57
Baha matbaası, istanbul, 1966

BERGAMA MÜZESİ

Ekrem Hakkı Ayverdi
; Osmanlı Mimarisinin İlk Devri S:229-375
istanbul Fetih Cemiyeti istanbul Enstitüsü no:
57

Baha matbaası, İstanbul, 1966
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını

BERGAMA HALISI

Türk Sanatı, sayfa: 232-258
Ernst Diez, Oktay Aslanapa
istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
yayınları no: 627
Doğan kardeş Yayınları A.Ş. Basımevi,
İstanbul

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını

PERGAMON

Bulletin D'arche'ologie Sud-est Europeenne
S: 162

Bu carest, 1975

21. BERGAMA KÜRMES YAKLAŞIRKEN

Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1974

PERGAMON VORBERICHT ÜBER DİE KAMPAGNE 1975

DR. Woifgang Radt
Türk Arkeoloji Dergisi XXIV- 1 1977
sayfa:155-173
Kültür Bakanlığı Yayını
Varol Matbaası, Ankara 1977

BERGAMA HALILARI

15. Asır Türk Halısı sayfa: 108
Kurt Erdman
Türkçesi: H. Taner
istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Yay:715
Maarif Basımevi, Basım yılı belli değil

PERGAME

Les Anciens Sites De L'Anatolie
Occi dentale sayfa : 29-55
Dr. Cemil Toksöz
zafer Ofset Reprodüksiyon, İstanbul, 1974

BERGAMA

Ekrem Hakkı Ayverdi
Osmanlı Mimarisinin ilk Devri S:229-373-406-
524-526
İstanbul Fetih Cemiyeti, istanbul Enstitüsü
no:57
Baha Matbaası, İstanbul 1966

BERGAMA ÇATI

Ekrem Hakkı Ayverdi
Osmanlı Mimarisinin İlk Devri S: 373- 378
İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Entitüsüne:57
Baha matbaası, istanbul, 1966

KESTEL KURTARMA KAZILARI

Selahattin Erdemgil
II. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara 11-15
Şubat 1960 S:103-107
Kültür Bakanlığı Yayını
DSİ Basım ve Fotofilm işletme Müdürlüğü
Matbaası Ankara, 1981

BERGAMA KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI

Wolfgang Radt
V. Kazı Soruçları Toplantısı S: 241-24?

Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1984

PERGAMON. VORI3ERICHT ÜBER DİE KAMPAGNE 1977

Wolfgang Radt
Türk Arkeoloji Dergisi XXV-2 1981 S: 141-
162

DSİ Basım ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü
Matbaası
Ankara, 1982

BERGAMA KÜTÜPHANESİ
Muzaffer Gökman
Evimizin Kütüphanesi sayfa: 10-11
Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi
Akşam kitap Kulübü no: 22
istanbul, basım yılı belli değil
Bergama Halk Eğitimi Bülteni Sayı: 2
PERGAMON, VORBERICHT ÜBER
DİE KAMPAGNE 1979
Wolfgang Radtt
Türk Arkeoloji Dergisi XXVI-1 1982
sayfa:11 -36
Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını
Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve idari Bi
limler Fakültesi
Döner Sermaye işletmesi Basımevi
Ankara, 1982
Mehmet Ali Ulusal
1979 BERGAMA KAZISI VE
RESTORASYON ÇALIŞMALARI
Wolfgang Radt
II. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara 11-15
Şubat 1980 Sayfa : 69- 72
Kültür Bakanlığı Yayını
DSİ Basımevi ve Fotofilm işletme Müdürlüğü
Matbaası, Ankara, 1981
**AZİZ ATATÜRK'ÜN BERGAMA'YA
BİR
GELİŞİNİN 23.YILI**
İhsan Dirim
Bergama Halk Eğitim Bülteni Sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA'DA KERMES GÜNLERİ
Muhsin Yenim
Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA'DA ŞENLİK VAR
Necip Alpan
Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA SEVGİSİ
Dr. İlhan Aral
Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

22. KERMES
Osman Bayatlı
Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA HALK EĞİTİM ÇALIŞMALARI
Necip Alpan
Bergama Halk eğitim Bülteni sayı: 7
Bergama Basımevi, 1957

**KAZAMIZIN HALK EĞİTİMİNİN
ÇALIŞMALARI**
Necip Alpan
Bergama Halk Eğitim bülteni sayı: 7
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA'DA SPORİF ÇALIŞMALAR
İhsan Dirim
Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 7

İhsan Dirik
Bergama Kalk Eğitimi Bülteni Sayı: 2
Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA KAĞIDI
Muhsin Yenim

Bergama Basımevi, 1957

BERGAMA - TARİH
Osman Bayatlı
Bergama Halk Eğitimi Bülteni Sayı: 2
Bergama Basımevi, 1957

**BERGAMA HALK EĞİTİMİ MERKEZİ
ÇALIŞMALARININ MUHİTTEKİ
TESİRLERİME DAİR MÜŞAHÂDELERİM**

Bergama Halk Eğitim Bülteni Sayı: 3
Bergama Basımevi, 1957

XXI. KERMES
Osman Bayatlı
Bergama Halk Eğilim Bülteni Sayı: 5
Bergama Basımevi, 1957

MİDİLLİ'DEN GELEN YUNAN'LILARA

KONUŞMA
Mustafa Yazıcı
Bugün Gazetesi, 1948, Sayı: 1
Bergama Basımevi

MEGALA İDEA
Haluk Elbe
Bugün Gazetesi, 1948, sayı: 7
Bergama Basımevi

3 YIL 3 AY 3 GÜN
Osman Bayatlı
Bugün, Gazetesi, 1948, sayı: 7
Bergama Basımevi

12 HAZİRAN 1919-14 EYLÜL 1929
M.Celal Avdan
Bugün Gazetesi, 1948, sayı: 7
Bergama Basımevi

BERGAMA BASKINI
izzettin Suner
Bugün Gazetesi, 1948, sayı: 7
Bergama Basımevi

BERGAMA EFESİ
Rıza Dinçer
Bugün gazetesi, 1948, sayı: 7
Bergama Basımevi

ANTİK HEKİMLİK
Dr. Walther Kran 2
Bugün Gazetesi, 1948, sayı: 8
Bergama Basımevi

**BERGAMA TARİHİNDE İLK DENİZ SAVAŞI
NASIL KAYDEDİLDİ**
Osman Bayatlı
Bugün Gazetesi, 1950, sayı:102

Bergama Basımevi, 1957

**TARİHTE BERGAMA'NIN MU-
HADDERATINI DEĞİŞTİREN OLAY**

Muhsin Dirim

Bergama Halk Eğitim Bülteni sayı: 7

Bergama Basımevi, 1957

DÜNYA TURİSLERİNE AÇIK MEKTUP

Eloğlu

Bugün Gazetesi, 1948, sayı: 1

Bergama Basımevi

LAHİTLER VE MEZAR TAŞLARI

Şahap Orhan

Bugün Gazetesi, 1950, sayı: 160-161

Bergama Basımevi

BERGAMALI MEMİ DEDE

Şahap Orhan

Bugün Gazetesi, 1950, sayı: 163

Bergama Basımevi

SİCİL KAYITLARI

Şahap Orhan

Bugün Gazetesi, 1950, sayı: 162

Bergama Basımevi

BERGAMA'YI SEVENLER

CEMİYETİ 50-51 YILI RAPORU

Bugün Gazetesi, 1950, sayı: 232

Bergama Basımevi

BERGAMA BİR TARİH HAZİNESİDİR

Nermin Abadan

Bugün Gazetesi, 1951, sayı: 250-251-252

1952 sayı: 253-254-255

Bergama Basımevi

KIZILAVLU ONARIMI

Bugün Gazetesi, 1952, sayı: 270- 274

Bergama Basımevi

BERGAMA'DA ANTİK MEZARLAR

Bugün Gazetesi, 1952, sayı: 288-301-302-
303-304

Bergama Basımevi

KOZAKTA KURBAN BAYRAMI

Servet Ozan

Bugün Gazetesi, 1952, sayı: 319

Bergama Basımevi

Bergama Basımevi

**BERGAMA TARİHİNDE
BELEDİYE KANUNU**

Osman Bayatlı

Bugün Gazetesi, 1950, sayı:106

Bergama Basımevi

BERGAMA KERMESİ

Behçet Us

Bugün Gazetesi, 1950, sayı:109

Bergama Basımevi

BERGAMA'DA HEYKEL SANATI

Osman Bayatlı

Bugün Gazetesi, 1952, sayı: 327-328-330

Bergama Basımevi

. BERGAMA VE LOKMAN HEKİM

Osman Bayatlı

Bugün Gazetesi, 1953, sayı: 358-359-360-
370

Bergama Basımevi

TARİHTE BERGAMA

Dr. Poehringen

Bugün Gazetesi, 1962, sayı: 1174

Bergama Basımevi

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 234- 25/5/1973
YAZICIOĞLU

DERLEYEN
DURMUŞ

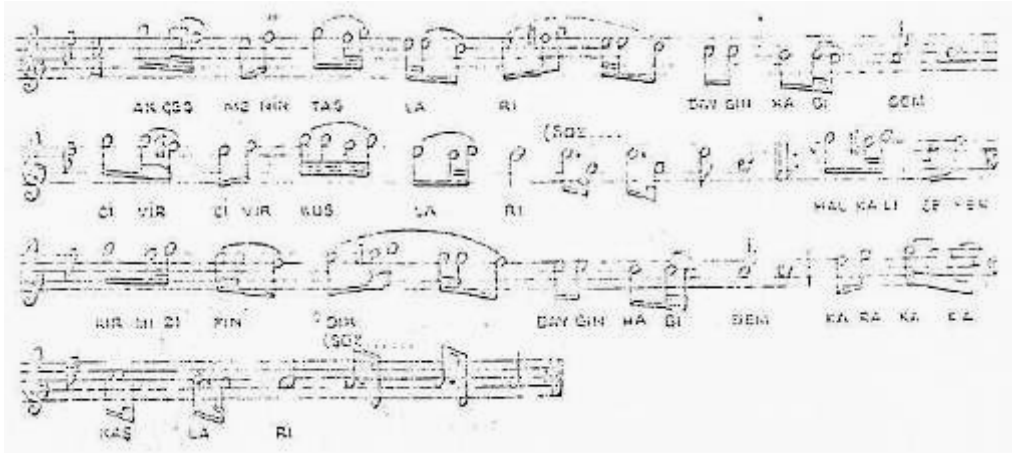
YÖRESİ
BERGAMA
KİMDEN ALINDIĞI
HASAN ÇAKI EFE

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
DURMUŞ

YAZICIOĞLU SÜRE

AK ÇEŞMENİN TAŞLARI

Vardım çeşme başına baygın habibem Yaza
yazdım daşına Kızlar gelsin okusun baygın
habibem Akıl koysun başına

Yola çıkma başaçık baygın habibem
Arpalar kara kılçık
Eğer gönlün var ise baygın habibem
Al bohçanı yola çık

ÇIĞIRTMA

Çığırtma başka yerde bilinmeyen, sadece Bergama'ya ait bir yemektir. Bu yörede yetişen bir patlıcan türünden yapılır.

Bu patlıcan son derece ince ve boyu bazen 60-70 cm'ye kadar uzar.

Malzeme

1 kg. çığırtmalık patlıcan

1 kg. Domates

6- 7 adet sivri biber

Tuz, 2 su bardağı zeytin yağı

Yapılışı

Patlıcanlar yıkanıp başları kesildikten sonra ince şeritler halinde alacalı biçimde soyulur. Sonra bıçağın tersi ile helozonik biçimde çizilir. Bir tepsinin içine sıkışık biçimde yerleştirilir, aralarına biberler konulur. Üzerine çok az tuz serpilir ve 2 su bardağı zeytin yağı boşaltılıp, kapağını kapatarak çok kısık ateşte her tarafı pembeleşinceye kadar kızartılır. (Bu işlem Bergama bağlarında çırpı ateşinde yapılırdı)

Patlıcan ve biberler kızartıldıktan sonra, önceden kabukları soyulup küçük doğranmış domatesler üzerine dökülür. Biraz daha tuz serpilir, tekrar ağzı kapatılır. Domatesler eriyinceye kadar kısık ateşte pişirilir.

Afiyet Olsun.

ZÜLVİYE (RAMAZAN HELVASI)

Ogün Kayacan

Halk arasında, Ramazan Helvası olarak tanınan ve gerçektende sadece Ramazan ayında yapılıp satılan bu tatlının asıl adı "ZÜLVİYE" dir.

Bergama'da yapımı nesiller öncesine dayanan bu tatlının kesin olarak hangi tarihten bu yana yapıla geldiği bilinmemektedir. Ancak, Bergamalı tatlıcı ustalarından Sayın Özcan Salepçioğlu'nun dükkanında muhafaza ettiği 48 yıl önce bir Ramazan ayında helvacı dükkanının önünde çekilmiş fotoğrafta vitrinde Ramazan Helvaları görünmektedir.

Sayın Özcan Salepçioğlu'ndan öğrendiğimiz bir rivayete göre Zülviye bir Arap hel-vasıdır. Uzun yıllar önce hacca giden, Bergama'lı bir helvacı ustası bunun yapılışını Şam'da öğrenmiş ve dönüşünde Bergama'da yapmaya başlamıştır.

Arabistan'da sürekli yapılmasına karşı, Bergama'da sadece Ramazan ayında yapılması anane olmuştur. Bunun için belirli bir sebep bilnmemekle birlikte Ramazan ayı dışında yapılırsa anlamını yitireceği düşünülerek bu anane sürdürülmektedir. Türkiye'de sadece Bergama'da yapılmaktadır.

Malzemeleri ve yapılışı hakkında da kısaca bilgileri Özcan Ustadan naklediyoruz.

" 1 kilo nişastaya 325 gr. un, 325 gr. margarin eklenir ve akşamdan hamur kıvamında yoğrulur. Ertesi güne bekletilir, ekmek hamuru kıvamına geldiğinde çiçek yağında kızartılarak kıvamında şerbete atılır. Daha sonra şerbetten çıkartılıp sıralanarak servise hazırlanır. Afiyet olsun."

* Bu yazı, Bergama'lı helvacı sayın Özcan Salepçioğlu ile yapılan görüşmeye dayanılarak hazırlanmıştır, verdiği bilgiler için kendisine teşekkür ederiz.

Merhaba Dostlarım ;

Bu dergimizde güzel bir haber verelim. Daha öncede söz vermiştik. Osman Bayatlı'nın değişik yerlerde yayınlanmış yazılarını bir araya toplamaya çalışan Berksav, sonunda bunu başardı. Yavuz Özmakas'ın çalışmaları ve düzenlemeleri ile kitap olarak hazırlandı. Bu değerli kitabı, ilk fırsatta zaman ayırıp okumanızı isterim. İsmi "YAZILAR, KONUŞMALAR, MEKTUPLAR. Osman Bayatlı"

13 Nisan'da Rotary toplantısında Berksav adına Yavuz Özmakas, Osman Bayatlı'yı anma konuşmasını yaptı.

Bir süre önce Kuzey Ege Gazetesinin "Kermes Nasıl damalıdır" adlı bir paneli oldu. Bu toplantıya siyasi parti ilçe başkanlarının yanında Berksav'dan Başkan Gürbüz Bağana katıldı. Kermes için söylenen onca sözden sonra genel düşüncelerden biride, Kermes'in Berksav tarafından yapılmasıydı. Düşünebiliyor musunuz? İşi sadece sanatla ilgilenmek olan bir kurum "KERMES" yapıyor. Herhalde bambaşka bir havası olurdu. Yanlız bu tür organizeleri yapmak da hiç kolay değildir. Bunuda unutmayıp, en iyisi için, Berk-sav'ın ağırlığını koyacağına eminim. Dileriz böyle bir şey gerçekleşir.

Temmuzun ilk haftası Berksav, Bergama Belediyesi ile ortak GALENOS'la ilgili bir paneli var. Ayrıca Haziran'da Yavuz Özmakas'ın GALENOS'la ilgili bir kitabı çıkıyor. Bu konudaki görüşlerimi panelden sonraya saklıyorum. Yanlız bence olay çok güzel. Dilerim iyi bir reklam ve iyi bir çalışma bu paneli istenilen noktaya getirir.

Size son haberim de bir yemekle ilgili. Berksav kendi binasında üyeleriyle beraber bir sohbet yemeği düzenlediler. Yemekler güzeldi, sohbet güzeldi. Asklepion Restoran'ın sahibi Baki Bey serviste kusur etmiyor. Kendisine teşekkür ederiz. Asklepion Restoran'ta yemek yerseniz Baki'ye "şalgam suyu "nu sorun size bir bardak tattırsın, ilginç gelecek.

Ayrıca şu yazının başından beri adından bir kaç kez söz ettiğim Yavuz Özmakas kardeşimize Berksav adına teşekkür etmemek elde değil. Omuzlarında bayağı bir yük var. Bu yükü rahatlıkla kaldırıyor. Ben Bergama'yı ve Bergama'lıyı bu kadar seven insan çok az gördüm. Bir tanesi de Yavuz Bey. Sizi tanışım için mutluyum.

Saygılarımla.

Nihat Özçoban

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR

Sahibi:

BERKSAV

Bergama Kültür Sanat Vakfı adına,
A.Gülbüz BAĞ ANA

Genel Yayın Yönetmeni

Yavuz ÖZMAKAS

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Seldağ HAMARAT

Yayın Kurulu:

Yavuz ÖZMAKAS OgünKAYACAN Osman DÖŞEMECİ
Reyhan KÖRPE

Fotoğraflar:

Tahsin TUNA

Yönetim Yeri:

BERKSAV

İzmir Cad.54 BERGAMA
tel: 21059

Yazışma adresi:

BERKSAV

PK 24 Bergama/ İZMİR

Dizgi:

Kuzey Ege

Tel: 31953 BERGAMA

Baskı:

Hür Efe Matbası İZMİR

Dr. Hasan ERGÜL